

**Jules Verne**

**Véres dráma Livóniában**

**Fordította:  
Mikes Lajos**

**Lektorálta:  
Somogyi Judit**

**Szerkesztette és a fordítást ellenőrizte:  
Szoboszlai Margit**

## TARTALOM

### I. FEJEZET

*Át a határon*

### II. FEJEZET

*Váratlan segítség*

### III. FEJEZET

*A Nyikolev-család*

### IV. FEJEZET

*Postakocsin*

### V. FEJEZET

*Fogadó a Kidölt Kereszthez*

### VI. FEJEZET

*Szlávok és németek*

### VII. FEJEZET

*Helyszíni szemle*

### VIII. FEJEZET

*A dorpati egyetemen*

### IX. FEJEZET

*A vád*

### X. FEJEZET

*A kihallgatás*

### XI. FEJEZET

*A tömeg dühe*

### XII. FEJEZET

*Vlagyimir Janov*

### XIII. FEJEZET

*A második helyszíni szemle*

### XIV. FEJEZET

*Sorozatos csapások*

### XV. FEJEZET

*Egy sírdomb fölött*

### XVI. FEJEZET

*A gyónás*

## I. FEJEZET

### *Át a határon*

Egyedül volt az éjszakában. Úgy lopózkodott tova, mint valami farkas a hosszú, hideg télben a jégtorlaszok között. Vastag, bélelt nadrágja, tehénbőrből cserzett durva kaftánja, fülére húzott sipkája, nem védte meg őt eléggé a csípős szél támadásai ellen. Ajka és keze fájdalmasan ki volt cserepesedve. Ujjai hegyét megdermesztette az éles hideg. Teljes sötétségben haladt a mélyre ereszkedett égbolt alatt, amelynek fellegei hóviharral fenyegették, április elején járt már az idő, csakhogy fenn, a magas északon; az ötvennyolcadik szélességi fokon. Meg nem állt volna a világért sem. Lehet, hogy ha megáll pihenni, nem lett volna képes folytatni az útját.

Éjjeli tizenegy óra tájban végre mégis csak megállt a vándor. Nem mintha lába nem bírta volna már tovább, vagy elakadt volna a lélegzete, vagy mintha úrrá lett volna rajta a kimerültség. Testi ereje fölért lelke erejével. S a hazaszeretet leírhatatlan szenvedélyével hangjában, így kiáltott:

- Végre... a határ... a livóniai határ... hazám határa!

Kitárta karját, mintha magához akarná ölelni a szeme előtt nyugat felé elnyúló tájékat. Határozott léptekkel tapodta a föld fehér takaróját, mintha bele akarná vésni lábnyomát ott, az utolsó szakaszon.

Messziről jött, nagyon messziről - sok ezer kilométernyi távolságból, veszedelmek között, amelyeken bátorságával, eszével, akaratával és konok kitartásával egytől-egyig diadalmaszkodott. Szökevény volt. Két álló hónap óta törtetett szakadatlanul nyugat felé. Járhatatlan sivatagokon keresztül, gyötrelmes kerülő utakra kényszeredve, hogy elkerülje a kozák őrszemeket, magas hegyek meredek, tekervényes szorosain át, ide merészkedett az orosz birodalom középső tartományaiba, ahol a rendőrség hallatlan éberséggel ügyel! S végül, miután szinte csodaszerűen sikerült kisiklania oly találkozások elől, amelyekben könnyen életét veszthette volna, így kiáltott föl:

- A livóniai határ... a határ!

Talán ez az a baráti föld, ahol annyi év múltán visszatérvén, nincs már mitől félnie? A szülőföld, ahol nyugalma biztosítva van? Ahol barátai várják? Ahol családja fogadja tárt karokkal? Ahol felesége, gyermekei lesik visszaérkezését? Vagy akiknek éppen váratlan betoppanásával szeretne örömet szerezni?

Nem! Ezen a földön csak mint szökevény akart keresztülvágni. Csak a legközelebbi kikötőbe akart rajta keresztül eljutni. Hajóra akart szállni anélkül, hogy gyanút ébresszen. Biztonságban csak akkor lesz, amikor a livóniai partvidék a távol ködébe vész már mögötte.

- A határ! - kiáltotta a férfi. De hol volt hát ez a határ, amelyet sem folyó medre, sem hegylánc, sem erdő nem jelzett? Szerződés szabta meg csak e határ vonalát, minden földrajzi jellegzetesség nélkül?...

Nos, ez a határ választotta el az orosz birodalomtól a „balti tartományok” gyűjtőnéven ismert három kormányzóságot: Estlandot, Livóniát és Kurlandot. S e helyütt ez a határvonal ketté osztja délről-északra a Peipusz-tónak télen szilárd, nyáron folyékony tükrét.

Ki volt ez a szökevény? Ez a körülbelül harmincnégy esztendő, erős testalkatú, szélesvállú, izmos keblű, tagbaszakadt, elszánt férfiú? Mélyen szemébe húzott csuklyája alól sűrű, szöke szakáll látszott ki, s mikor a szél föl-fölkapta a csuklyát, két eleven szem ragyogott ki alóla, amelyeknek fényét a dermesztő szél sem olthatta ki; derekát széles derékszíj övezte, egy kis bőrszerényt rejtegetve, összes pénzével, amely néhány papír rubelre olvadt le, s hosszabb utazásra már nem lenne elég. Fölszerelését egy hatlövetű revolver egészítette ki, egy bőrtokba dugott kés, egy iszák, némi elemózsiaival, egy pálinkával félig telt butykos és egy vaskos bot. Az iszákot, a butykos, sőt az erszényt is kevesebbre becsülte fegyvereinél, el is volt szánva, hogy fenevadak vagy rendőrügynökök támadása esetén használja is ez utóbbiakat. Csupán éjszakánként utazott, folyton abban reménykedve, hogy ekképpen észrevétlenül eljuthat majd a Balti-tenger, vagy a Finn-öböl valamelyik kikötőjébe.

Idáig, bármily veszedelmes volt is az útja, nagyobb baj nélkül eljutott, még ha nem is volt a katonai hatóságoktól igazolványa, amelynek felmutatását megkövetelhetette tőle az orosz birodalom minden egyes postamestere. De vajon ez így lesz a partvidék közelében is, ahol sokkal szigorúbb a felügyelet?... Bizonyos, hogy szökését már jelezték, s hogy akár közönséges gonosztevő, akár politikai bűnös, egyforma buzgalommal fogják keresni, egyforma bosszúvágyal fogják hajszozni őt. S ha a szerencse, amely eddig híven kitartott mellette a livóniai határon elpártolna tőle, valóban a révben szenvedne hajótörést.

A Peipusz-tavon, amelynek hossza körülbelül százhusz, szélessége 60 verszta, nyaranta nyüzsögnek a halászok, mert a tó vizében igen sok a hal. A közlekedés jóformán alig faragott fatöncökből, rosszul gyalult deszkából durván összerótt, esetlen bárkákon zajlott, amelyek a víz sodrától hajtva gabonát, lent és kendert szállítottak a szomszéd piacokra, olykor le egészen a Rigai-öbölbe. De az évnek ebben a szakában, e szélességi fok alatt, ahol a tavasz oly későn áll be, a Peipusz-tó nem alkalmas a hajózásra, s a kemény tél idején befagyott tükre elbírna akár egy egész tűzervonatot is. Nagy, fehér sivatag volt a tó tükre, középtűtelve jégtömbökkel, s ott, ahol a folyók torkollnak belé, hatalmas jégtorlaszok emelkedtek rajta.

Ilyen volt az a félelmetes pusztaság, amelyen biztos léptekkel haladt a szökevény, könnyedén tájékozódva. Jól ismerte ezt a vidéket s gyorsan lépdelt, hogy napkelte előtt elérje a tó nyugati partját.

- Még csak éjjel két óra van, - gondolta. - Körülbelül húsz versztányi utat kell még megtennem, s akkor bizonyára találok majd a parton valami elhagyott halászkunyhót, ahol estig megpihenhetek... Ezen a földön már nem megyek taláalomra!

Mintha megfeledkezett volna az átélt fáradságról! Mintha visszatért volna önbizalma. Ha balvégzete úgy akarná, hogy a rendőrügynökök újra nyomába jussanak, bizonyosan ki tudna siklani a kezeik közül.

A szökevény attól félvén, hogy a pitymallat elárulja, mielőtt eljutna a Peipusz-tó túlsó partjára, még nagyobb erőfeszítéssel törtetett előre. Jót húzott a pálinkás butykosból, hogy új erőt merítsen belőle, s azután meggyorsította lépteit, anélkül, hogy csak egy percre is megállt volna.

Reggel négy óra felé néhány csenevész fát látott a távolban elmosódva, dértől fehérülő fenyőket, s egy csoport nyírt és jávorfát.

Íme ott volt előtte a part. De megnőtt ott a veszedelem is. Habár a livóniai határ középtűt szelte ketté a Peipusz-tavat, érthető, hogy a vámőrségeket nem e vonal mentén állították föl. A közigazgatási hatóság a tó nyugati partján helyezte el őket, ahol a bárkák nyaranta ki szoktak kötni.

A szökevény tudta ezt, s éppenséggel nem volt meglepődve, amikor világosságot vett észre a távolban, mintha sárgás lyukat ütött volna a sűrű köd függönyén.

- Mozog ez a világosság vagy nem mozog? - kérdezte magában, megállván a körülötte tornyosuló jégtömbök egyikénél.

Ha a fény változtatja a helyét, akkor kézi lámpástól ered, amellyel valószínűleg a vámőrök éjjeli őrjárata igyekszik megvilágítani a Peipusz-tónak ezt a részét, s ez esetben óvakodnia kell, hogy az őrök útjába ne kerüljön.

Ha nem változtatja helyét a fény, akkor bizonyos, hogy valamelyik partmenti állomás belsejéből ered, mert a halászok ilyenkor még nem térnek vissza kunyhóikba, mivel be szokták várni a jégzajlást, amely április második fele előtt nemigen szokott megkezdődni. Mindenesetre az ésszerűség azt tanácsolta, hogy térjen ki vagy balra, vagy jobbra, nehogy az őrhely közelébe tévedjen.

A szökevény balra kanyarodott. Bal felől ugyanis, amennyire a reggeli szellőben oszladozó ködön keresztül láthatta, sűrűbben álltak a fák egymás mellett. Ha üldözni kezdik, talán könnyebben lel a fák között bűvöhelyet s könnyebben menekülhet.

Körülbelül ötven lépésnyit haladhatott, amikor jobb felől felcsattant a kiáltás: - Állj! Ki vagy?

Ez a németes kiejtéssel elhangzott kiáltás rendkívül kellemetlenül lepte meg vándorunkat. A német nyelv egyébként a legelterjedtebb a balti tartományokban, ha a parasztok közt nem is, legalább a városi polgárság körében.

A szökevény egy szót sem felelt erre az „állj, ki vagy?”-ra... Hirtelen hasra vágódott a jégen s nagyon jól tette. Nyomban rá dördülés hallatszott, s ha nem lett volna elővigyázatos, a mellébe fúródik a puskagolyó. De vajon végleg megmenekült az őrjáratától? A vámőrök kétségtelenül észrevették... Bizonyosság volt rá az „állj, ki vagy?!” és a puska lövés... De persze az is lehetséges, hogy a ködös homályban azt hiszik, hogy csak a szemük káprázott.

S valóban a szökevény nem ok nélkül következtethetett erre abból a beszélgetésből, amelyet a vámőrök folytattak egymással, amint feléje közeledtek.

Partmenti vámőrök voltak, afféle szegény ördögök, sárgára fakult zöld egyenruhában, akik könnyen nyújtják a kezüket egy kis borra valóért, oly soványka fizetést juttat nekik az orosz vámhatóság. Ketten voltak, már visszatérőben az őrhelyükre, mikor azt hitték, hogy valami emberi alak árnyékát látják a jégtömbök között.

- Bizonyos vagy benne, hogy láttad? - szólt az egyik.

- Láttam, - felelt a másik; - holmi csempész lehetett, aki Livóniába próbált átszökni...

- Nem az első ezen a télen, s nem is az utolsó és azt hiszem, hogy elillant, mert sehol sincs nyoma!

- Eh! - felelt a másik, az aki lőtt, - ki a manó tudna ilyen ködben célozni? Különben sajnálom, hogy nem találtam el emberünket... A csempészfélének mindig tele van a butykosa... Testvériesen megosztottunk volna rajta...

- Nincs is jobb egy kis gyomorerősítőnél - tette hozzá a másik.

A vámőrök tovább folytatták szemleútjukat, s kétségtelenül jobban lelkesítette őket az a gondolat, hogy egy jó korty pálinka vagy vodka mellett felmelegszenek, mint az, hogy hurokra kerítenek egy csempészt. Kárbaveszett fáradság volna.

A szökevény, - mihelyt azt hitte, hogy a vámőrök elég messze járnak már, - folytatta útját a part felé, s napfölkelte előtt talált is egy elhagyott kunyhót, három kilométernyire dél felé az állomástól, ahol meghúzta magát a szalmában.

Bizonyos, hogy az ésszerűség azt kívánná, hogy ezen a napon virrasszon, minden gyanús közeledést azonnal észrevegyen, hogyha a vámőrök a kunyhó felé találnának kerülni, idejekorán odébb állhasson. De bármilyen kitartó volt is vándorunk egyébként, annyira kimerült, hogy nem tudta leküzdeni fáradtságát. Elnyújtózkodott az egyik sarokban, kaftánjába burkolózott s mély álomba merült. A nap jól előre haladt már, amikor fölébredt.

Délután három óra volt. A vámőrök szerencsére nem bűjtak elő őrhelyükről, ahol folyton az éjszakai lövésről beszélgettek s nagyon valószínűnek tartották, hogy káprázat játszott velük. A szökevény szerencsésnek vallhatta magát, hogy megmenekült az első veszedelemtől, amikor átlépte hazája határát.

Alig, hogy fölébredt üdítő álmából, éhségét kellett csillapítania. Iszákjának tartalma körülbelül kétszerre volt még elegendő. De a legközelebbi pihenő helyén föltétlenül gondoskodnia kellett újabb eleségről, s meg kellett töltenie pálinkával a butykosát is, amelyet az utolsó csöppig kiürített.

- A parasztok sohase utasítottak el, - gondolta magában, - a livóniai nép még kevésbé fog elutasítani egy közülük való orosz.

Igaza volt; de nem kellett egyéb, csak az, hogy balszerencséje valami német származású kocsmároshoz vezesse, amilyen bőven akad ezekben a tartományokban. S ők bizony nem fogadják olyan szívesen az orosz embert, mint az orosz birodalomban a parasztok.

Egyébként a szökevény egyelőre nem szorult még mások jótékonyására útja közben. Volt még néhány rubelje, éppen elegendő, hogy szükségleteit fedezhesse, legalább addig minden bizannyal, amíg Livóniában jár. Igaz, hogy a tengeri út költségeire nem tellett a pénzéből... De ez a jövő gondja. Egyelőre arról van szó, hogy mielőbb eljusson, - anélkül, hogy elcsípjék, - valamelyik tengerparti kikötőbe, akár a Finn-öbölben, akár a Balti-tengeren; s erre kellett fordítania minden erejét.

Mihelyt eléggé besötétedett, - este hét óra tájban, - rendbe hozta a revolverét és kilépett a kunyhóból. A szél napközben irányt változtatott, és délről fújdogált. A hőmérséklet nulla fokra emelkedett, s a hótakaró, amelyet sötétlő pontok tarkítottak, már-már olvadozni kezdett.

A táj egyhangú síkság volt mindenütt; csak északnyugat felé látszott rajta néhány százszázötven méteres magaslat. Az ilyen végtelen síkságon könnyűszerrel haladhat a gyalogos, hacsak a hirtelen olvadás váratlanul járhatatlanná nem teszi a talajt. S vándorunknak volt oka ettől félni. Mielőbb a kikötőbe kellett jutnia, s ha a zajlás az idén korábban megkezdődnék, mint máskor, még jó is volna: legalább hamarabb megindulna a hajóközlekedés is.

A Peipusz-tótól körülbelül 15 versztára volt Ecks falu, ahová a szökevény reggel hat óra tájban érkezett. De volt rá gondja, hogy elkerülje. Mert különben megkockáztatta volna azt, hogy a rendőrügynökök az igazolványát kérik, ami nagy zavarba hozná őt. Búvóhelyet sem bent a faluban keresett. Ezt a napot a falutól egy kilométernyire egy elhagyott omladékos házban töltötte el, ahonnan este hat óra felé bűjt elő, hogy délnyugat felé folytassa útját, az Embach folyó irányában, amelyhez 11 versztányi gyaloglás után jutott el. Az Embach a Vatzjero-tóba ömlik, a tó északi csúcsánál.

E helyütt nem a part sűrű égerfái és jávorfái közé hatolt be a szökevény, hanem célszerűbbnek találta, hogy a tó jegén folytassa útját, amelynek szilárdsága még nem rendült meg.

A magasba emelkedett felhőkből meglehetősen nagy eső szakadt alá, elolvasztván a hótakarót. Minden jel arra vallott, hogy az olvadás már nincs messze. Közeledett a nap, amikor a tájék vízfelületeit borító jég zajlásnak indul.

A szökevény gyors léptekkel haladt, hogy elérje a tó csücskét, még pirkadat előtt. Huszonöt versztányi utat kell még megtennie ma éjjel. Nagy út ez egy már amúgy is fáradt embernek, - a leghosszabb, amelyet kitűzött maga elé. Hiszen ezzel együtt még 50 versztányira, ha úgy tetszik tíz mérföldnyire volt kitűzött céljától. A következő napi tíz órás pihenést alaposan ki fogja érdemelni.

Baj volt, hogy az idő esősre fordult. Száraz hidegben könnyebben és gyorsabban lehet gyalogolni. Igaz, hogy az Embach szilárd jegén jobb az út, mint a part mentén, amelyet sárba merített már az olvadás. Csakhogy a tompa recsenések s itt-ott egy repedés arra vallottak, hogy a zajlás nem várat már sokáig magára. S akkor bizony a gyalogló nehezen tud átkelni a folyón, hacsak el nem szánja magát az úszásra is. Mindenesetre meg kellett hosszabbítani az útszakaszokat.

Utasunk jól tudta ezt és emberfeletti erőfeszítéseket tett. Szorosan összehúzott kaftánja megvédte őt a szélrohamok ellen. Csizmáját nemrégiben rendbehozatta, talpát nagy fém-szőgekkel verette ki, amelyek biztossá tették lépteit a síkos jég hátán, s bár vaksötét volt, nem kellett attól tartania, hogy eltéved, mivel az Embach toronyiránt mutatta útját a célja felé.

Reggel három órára húsz versztányi utat tett meg. Két órája volt még hajnalig, addigra pihenőhelyhez jut. Ez alkalommal sem volt rá szükség, hogy valamelyik faluba merészkedjék vagy fogadóban keressen menedéket, mert elesége bőven elég még egy napra. Jó lesz bárminő hely, amely estig biztonságot nyújthat neki. Az erdőségben, amely a Vatzjero északi csücskén a partot borítja, akad nem egy favágókunyhó, amely telente lakatlan. Van ezekben a kunyhókban egy kis szén, s ezzel, meg a fákról lehullt száraz ágakkal könnyen éleszthet tüzet az ember, amelynek melegére szüksége volt vándorunk testének-lelkének egyaránt, s attól sem kell félnie, hogy a tűzhely füstje árulója talál lenni e rengeteg pusztában.

Bizonyos, hogy a tél kemény volt; de éppen a tél dermedt hidegének köszönhetett a szökevény sok mindent, amióta betette a lábát az orosz birodalom területére.

Aztán meg nem barátja-e a tél az oroszoknak? A közmondásuk azt tartja, hogy zord barátjuk...

Egyszerre csak vad üvöltés harsant föl az Embach balpartja felől. A hang kizárt minden tévedést: állati üvöltés volt, néhány száz lépésnyiről. Közeledett vagy távozóban volt az állat?... A sötétségben nem tudta megállapítani.

A férfi megállt egy pillanatra és feszülten figyelt. Résen kellett lennie, nehogy meglepetés érje.

Az üvöltés többször ismétlődött, mégpedig egyre erősebben. Újabb meg újabb üvöltés felelt rá.

Semmi kétség, farkas-falka jön felfelé az Embach partján és lehet, hogy a fenevadak megéreztek már, hogy ember van a közelükben.

Csakhamar olyan erővel harsant föl a gyászos ordítás, hogy a szökevény azt hitte, nyomban rátámadnak.

- Farkasok, - szólt a szökevény - s a falka nincs már messze.

A veszedelem óriási volt. Ezek a fenevadak, amelyeket a kemény tél kiéheztetett, valóban félelmetesek. Egy farkastól nincs mit tartania annak, aki bátor és hidegvérű ember, még ha nincs is más fegyvere, csak botja. De öt-hat ilyen fenevadat nehéz elriasztani revolverrel is, hacsak minden lövés nem talál.

Arra gondolni sem lehetett, hogy a szökevény búvóhelyet találjon, ahol a támadást elkerülheti. Az Embachnak alacsony és csupasz volt a partja. Egyetlen fának sem volt nyoma, amelynek ágaira felkapaszzkodhatna. A falka nem lehetett távolabb ötven lépésnél, akár a jég hátán rohant előre, akár a síkon át.

Vándorunk okosabbat nem tehetett, minthogy minden erejével futásnak eredjen, bár sok reménye nem igen lehetett, hogy a fenevadak elől elmenekülhet; a kellő pillanatban aztán meg kell állnia és szembe kell szállania a támadással. Így is tett; de csakhamar érezte, hogy a farkasok a sarkában vannak. Ordításuk alig húsz lépésnyiről hangzott a háta mögött. Megállt s úgy rémlett neki, hogy a homályban ragyogó pontok villognak, mint az izzó parázs.

A farkasok szeme volt, a lesóványodott, mély horpaszú, koplalástól megvadult farkasoké, amelyek mohón lesték a zsákmányt s úgy érezték, hogy mindjárt beleharaphatnak.

A szökevény megfordult, egyik kezében revolverét, a másikkban botját szorongatva. Jobb szerette volna, ha csak a botját kell használnia, mert ha esetleg rendőrök portyáznak a közelben, a lövésekkel magára vonná a figyelmüket.

A vándor szilárdan megvetette a lábát, miután karját kiszabadította kaftánja bő ráncai közül. Botját gyorsan körben forgatva megállította azokat a fenevadakat, amelyek legközelebről szorongatták. Az egyik a torkának ugrott, de ezt egy ütéssel leterítette.

De mivel fél tucatnyi farkas volt a falkában, vagyis sokan voltak ahhoz, hogy megriadjanak és ahhoz is, hogy egymás után végezhetne velük úgy, hogy revolverét ne használná. Különben is, miután újból egy súlyos csapást mért a második farkas fejére, botja, amellyel oly félelmetesen tudott bánni, kettétört a kezében.

A férfi újra futásnak eredt, de mikor a fenevadak utána iramodtak, újra megállt és négyszer közéjük lőtt.

Két farkas halálosan találva, elterült a jégen, amelyet a kiomló vér pirosra festett; de a másik két lövés nem talált, mivel két farkas mintegy húsz lépésnyire tőle félreugrott.

A szökevény nem ért rá újra tölteni. A falka újra összeverődött, megint utána iramodott. Kétszáz lépéssel odébb sarkában voltak már a fenevadak s kaftánja lebernyegét mardosták, kikitépve belőle egy-egy foszlányt. Ha megbotlik, menthetetlenül vége van. Többé nem tud felállni s a dühöngő fenevadak szétmarcangolják.

Ütött volna hát csakugyan utolsó órája?... Annyi megpróbáltatás, annyi veszedelem után, elérkezett a szülőföldjére, és a végén se híre, se pora nem marad...

A hajnal első sugaraiban látszott már a tó széle.

Az eső elállt és könnyű köd ült az egész tájon. A farkasok rávetették magukat áldozatukra, aki a revolver agyával verte vissza őket. A fenevadak mardosva, karmolva folytatták a támadást.

Egyszerre csak a férfi nekiment egy lajtorjának... Mihez volt vajon odatámasztva ez a lajtorja?... Mit számít az? Ha sikerül felkapaszkodnia rá, a farkasok nem követhetik, s egyelőre biztonságban van.

A lajtorja ferdén emelkedett fölfelé s a lába, - furamód, - nem érte a földet, mintha a levegőben lógna. A ködben nem látszott, mihez támaszkodik a teteje.

A szökevény megragadta a lajtorját s néhány fokán felszaladt, abban a pillanatban, amikor a farkasok utoljára ugrottak rá. Beleakartak a csizmájába, amelynek széttépték a bőrét.

A lajtorja recsegett a férfi súlya alatt és inogni kezdett. Le fog törni alatta? Akkor széttépik, elevenen felfalják...

De nem tört le, s a szökevény olyan ügyesen kúszott föl a lajtorja legfelső fokára, mint matróz a kötélzetre.

Ott egy gerenda, olyasmi mint egy kerékagy emelkedett ki a lajtorja fölött. Megragadta s föléje húzódkodva ráült, szétvetett lábbal, mintha lovon ülne.

A szökevény megmenekült a farkasok torkából, s a fenevadak a lajtorja lába körül ugrándozva, rémes üvöltésekkel adták ki dühüket.

## II. FEJEZET

### *Váratlan segítség*

A szökevény egyelőre biztonságban volt. A farkasok nem mászhatnak fel utána úgy, ahogy megtehetnék volna a medvék, amelyek szintén nagy számban élnek a livóniai erdőkben s nem kevésbé veszedelmesek. De a magasból le nem szállhatott, amíg az utolsó fenevad is el nem tűnik, aminek napfölkeltkor bizonyosan be kell következnie.

De miért volt a lajtorja ezen a helyen és hová volt erősítve a felső vége?...

Egy gerendához, amely mint mondtuk, kerékagy volt s amelyből még három hasonló lajtorja nőtt ki - voltaképpen négy szárny, egy malomnak a négy szárnya, amely egy kis dombon emelkedett, nem messze onnan, ahol az Embach találkozik a tóval. Szerencsés véletlen folytán a malom nem működött abban a pillanatban, amikor a szökevény - már-már az utolsó percben - fölkapaszkodhatott az egyik szárnyon.

De könnyen megtörténhet, hogy a szerkezet megindul majd reggel, ha a szél kedvező lesz. Ez esetben bajos lesz a forgásban lévő kerék agyán maradni. Meg aztán a molnár is észreveszi a kerékagyon lovagló idegent, ha reggel el talál jönni, hogy kifeszítse a vitorlákat és beállítsa a külső emelőrudat. De vajon lemerészkedhet-e a szökevény a földre?... A farkasok még mindig a domb tövében tanyáznak, üvöltözve, ordítózva, s bizonyára hamarosan fölriasztják a szomszédos házak lakóit!...

Nem tehetett egyebet, minthogy behúzódik a malom belsejébe, ott bújik meg egész nap, ha ugyan a molnár nem lakik a malomban, - ami aligha valószínű, - s ott várja be az estét, amikor tovább folytathatja útját.

Odébb csúszott tehát a malom tetejéig, s a padlásablakhoz ért, amelyen át kinyúlt az indítókar, tengelyével a földre támaszkodva.

A malomnak, úgy ahogy arrafelé rendesen, fordított hajótesthez vagy ellenző nélküli sapkához hasonló teteje volt, amelyet belülről egy sor görgőn a szél irányába lehetett fordítani. A malom faalapépítménye a földből emelkedett ki, ellentétben a hollandiakkal, amelyek többsége egyetlen nagy központi csapon forgott, s ennek itt két bejárata volt, szemben egymással.

A szökevény, miután a padlásablakhoz ért, minden nagyobb nehézség és nesz nélkül átkúszott az ablak szűk nyílásán. Egy kis padlásszobafélébe jutott, amelynek padlóján keresztül a malom alsó részén elhelyezett malomkő tengelye nyúlt le függőlegesen, a vízszintes hajtótengelyhez fogaskerekekkel csatlakozva.

A hely néma és sötét volt. Bizonyosnak tetszett, hogy ez idő szerint egy lélek sincs a malom földszintjén. A deszkafalon körbe-körbe meredek lépcső vezetett le a padlásról a földszintre, amelynek padlata a dombtető volt. De az ésszerűség azt tanácsolta, hogy a szökevény ne merészkedjék lejjebb a padlásszobából. Először éhségét kellett csillapítania, azután pihennie kellett haladéktalanul, e parancsoló szükségletek kielégítése nem várhatott tovább.

Elfogyasztotta tehát elemózsiájának utolsó morzsáját is. Nem maradt egy falat harapnivalója sem, úgyhogy a következő napon gondoskodnia kell pótlásról. Hol és hogyan?... Az majd elvállik.

Reggel félnyolc felé, amikor a köd felszállt, könnyű volt szemügyre venni a malom környékét. Kihajolt a padlásablakon, hogy körülnézzen. Jobbra síkság terült el, amelynek hótakarója pocsolóvá olvadt. Végtelenbe vesző út kanyargott a síkon keresztül nyugat felé, valami

ingoványon át, amely fölött vízi szárnyasok röpdöstek. Balra a tó terült el, amelynek jég borította még a tükrét, azt a pontot kivéve, ahol az Embach ered.

Itt-ott néhány sötét koronájú fenyő ágaskodott a csupasz éger- és jávorfák között.

A szökevény megállapította, hogy a farkasok, amelyeknek egy óra óta nem hallotta már az üvöltését, elmentek a malom mellől.

- Igen ám, - gondolta magában, - csakhogy a vámőrök és a rendőrök veszedelmesebbek ezeknél a fenevadaknál! - Minél közelebb jutok a tengerparthoz, annál nehezebb lesz tévútra vezetnem őket... Összeesem, olyan álmos vagyok... Pedig mielőtt elalszom, tájékozódnom kell, hogyan tudok elmenekülni innen szükség esetén.

Az eső elállt. A hőmérséklet emelkedett néhány fokkal, mert nyugati szél lengedezett. De vajon ez a szél, amely elég vidoran fújdogált, nem bírja rá a malom gazdáját arra, hogy megindítsa a malmát?...

A padlásablakból körülbelül fél versztányira néhány magányos házikó is látszott, itt-ott fehér-foltos zsúptetővel. A házikókból több helyütt keskeny reggeli füstszalag szállt a magasba.

Bizonyára ott lakik valamelyik házban a molnár is, és így a szökevénynek volt oka szemmel tartani a tanyát.

Rászánta magát, hogy lemerészkedik a meredek belső lépcsőn, lement egészen a malomkövet tartó állványig. Alatta gabonászsákok sorakoztak. Tehát a malom nem volt elhagyatott és működött, amikor a szél ereje mozgásba hozhatta a vitorlát. Minden percben itt teremhetett tehát a molnár, hogy munkához lásson.

Az adott körülmények közt oktalanság lenne ott maradni, s legokosabb visszamenni a padlásra és aludni néhány óra hosszát. A földszinten nagyon könnyen meglephetnék. A malom két bejáratának ajtaja csak kilincse járt, úgyhogy bárki betévedhetett a malomba, hogy meghúzódjék, ha újra megered az eső. A szél is élénkebb lett, és a molnár valószínűleg nemsokára betoppan.

A szökevény, miután még egyszer kikémlelt a réseken, fölmászott a falépcsőn újra a padlás-szobába s ott csakhamar elnyomta a fáradság, úgyhogy mély álomba merült.

Hány óra lehetett vajon, mikor fölébredt?... Körülbelül délután négy óra. Javában állt a nap; de a malom még mindig pihent.

A szerencsés véletlen úgy hozta, hogy a szökevény, amikor fölegyenesedett, - bár félig meg volt gémberegve a hidegtől, - csak óvatosan és nesztelenül mozgott és nyújtózkodott. Különböben nagy veszedelem fenyegette volna.

Valóban csakhamar hangokat hallott a malom földszintjéről, mintha többen beszéltek volna, mégpedig nem minden indulatosság nélkül. Ébredése előtt fél órával léptek be a malomba a beszélgetők, és a szökevényt minden biztonnyal fölfedezik, ha felmásznak a padlásra is.

A szökevény meg se moccan.

A padlón elnyúlva figyelt arra, amit lent beszéltek.

Az első pár szóból kitalálta, kik azok, akik a malomban vannak. Rögtön megértette, milyen veszedelemtől menekült meg, - ha ugyan megmenekült, - jobban mondva, ha sikerül észrevétlenül távoznia a malomból, akár mielőtt odébb állnak, akár, ha már távoztak azok, akik a molnárral beszélgettek.

Három rendőr volt, egy kapitány és két kísérője.

Ez idő tájt a balti tartományok közigazgatásának az oroszítása még csak kezdődőfélben volt, s a szlávok még nem szorították ki nagyon a germánokat. A rendőrségen sok volt még a német. Kivált közülük Eck kapitány, aki sokkal szigorúbban teljesítette hivatását, ha livóniai oroszokról volt szó, mintha német származású polgártársai voltak a bűnösök. Egyébként nagyon buzgó, nagyon élesesű ember volt; szerették a feljebbvalói is, mert valósággal konok hévvel igyekezett felderíteni a rábizott bűnügyeket. Büszke volt arra, hogy minden sikerül neki, s a kudarcot nem bírta elviselni. Ez idő szerint egy fontos nyomozáson fáradozott, mégpedig annál is több eréllyel és ügyességgel, mert arról volt szó, hogy kézrekerítsen egy szibériai szökevényt, aki livóniai orosz volt...

Mialatt a szökevény aludt, a molnár kijött a malmába azzal a szándékkal, hogy egész álló nap dolgozni fog. Kilenc óra tájban a szél kedvezőnek látszott, s ha a malom vitorlái megindultak volna, a szökevény az első zajra fölébred mély álmából. De finom eső kezdett permetezni, és a szél ellanyhult.

A molnár éppen az ajtaja küszöbén álldogált, amikor Eck és kísérei meglátták és betoppantak hozzá, hogy kérdezősködjenek.

E pillanatban Eck így szólt:

- Nem láttál egy körülbelül harminc-harmincöt esztendőes férfit partra szállni a tó csücskénél?
- Nem én, egy lelket se, - felelt a molnár. - Ilyenkor nemigen vetődik a tanyánkra senki emberfia... Idegen emberről van szó?
- Idegenről?... Nem. Orosz ember. Orosz a balti tartományokból.
- Á! Orosz? - ismételte a molnár.
- Az... egy gazember, akit dicsőség lesz kézrekerítenem!

A rendőrök gazembernek tartanak minden szökevényt, akár politikai bűnös, akár közönséges gonosztevő.

- És a nyomában vannak? - kérdezte a molnár.
- Huszonnégyszáz órája jelentették, hogy a tartományok határán jár.
- Tudják, hová iparkodik? - kérdezte a molnár, aki természeténél fogva kíváncsi ember volt.
- Magad is kitalálhatnád, - felelt Eck. - Oda iparkodik, ahol hajóra szállhat, ha megolvad a jég. Valószínűleg inkább Revelbe, mint Rigába.

A kapitány nem ok nélkül említette ezt a régi orosz városkát, ahol a birodalom északi részének tengeri közlekedése összpontosult. Revelt vasúti vonal kötötte össze Szentpétervárral, a kurlandi partok mentén. A szökevénynek érdekében állhatott, hogy Revelbe jusson, amely fürdőhely volt, vagy ha nem Revelbe, akkor legalább a szomszédos Balliskibe, amely az öböl csücspontjánál feküdt, mert e helyütt indul meg először az olvadás után a hajóközlekedés.

Igaz, hogy Revel, ez a régi Hanza város, amelynek lakói egyharmadrészt németek, egyharmadrészt észtek, Észtország őslakói, száznegyven versztára volt a malomtól. S ez a távolság négy hosszú szakaszra osztható.

- Miért iparkodna Revelbe? - kérdezte a molnár. - Sokkal okosabban tenné az a gazember, ha Pärnuba igyekeznék!

Valóban Pärnu csak száz versztányira volt Riga felé, amely kétszer oly távol volt, mint Pärnu, fölösleges lenne arrafelé folytatni a nyomozást.

Természetes, hogy a szökevény, aki lélegzetét visszafojtva, mozdulatlanul fűlelt a padláson, feszülten figyelte ezt a beszélgetést, mert nagy hasznát vehette annak, amit hallott.

- Hát persze, hogy Pärnuba is mehet, a falleni szakaszokat - szólt a kapitány - már értesítettük, résen állnak. De az a legvalószínűbb, hogy a szökevény Revel felé igyekszik, ahol a leggyorsabban hajóra szállhat.

Legalábbis így vélekedett Verder őrnagy, a livóniai tartomány rendőrségének a feje, Roganov ezredes főparancsnoksága alatt. Ha Roganov ezredes, aki orosz ember volt, nem osztozott is Verder őrnagy ellenszenvében és rokonszenvében, a német származású Verder őrnagy e tekintetben teljesen egyetértett beosztottjával Eck kapitánnyal.

Féken tartani valamennyiüket és békét tartani köztük Gurko tábornoknak volt a dolga, aki mint a balti tartományok kormányzója, mindannyiuk feljebbvalója volt.

Ez a magas állású személyiség a kormány elgondolásához igazodott, amely, mint már említettük, arra törekedett, hogy fokról-fokra oroszosítsa a tartományok közigazgatását.

Lent a malomban még néhány percig tartott a beszélgetés. A kapitány leírta a szökevényt, úgy, ahogy a hozzáérkezett személyleírás jellemezte, amelyet szétküldtek a környékbeli összes kerületekbe. A közepesnél magasabb termet, izmos, karcsú alak; körülbelül harmincötéztendős; sűrű, szőke szakáll; amikor átlépett a határon, durva, barnás kaftán volt rajta.

- Még egyszer mondom, - szólt a molnár - hogy ez az ember - mit is mondott, hogy orosz?...

- Úgy van, orosz!

- Szóval, azt mondom, hogy ez az ember nem járt a tanyákon, s nem találják nyomát egyik házban sem erre felé.

- Azt tudod, ugye, - szólt a kapitány, - hogy aki menedéket nyújt neki, azt kockáztatja, hogy letartóztatják és büntetésnek tekintik?

- A jó Isten oltalmazzon, - szólt a molnár. - Tudom, és nem is merném megkockáztatni!

- Igazad van, - szólt Eck, - és nem tanácsos Verder őrnaggyal összeütközésbe kerülni.

- Isten mentsen, kapitány uram.

Eck ezután távozni készült, ismételvén, hogy embereivel együtt tovább folytatja a nyomozást Pärnu és Revel közt, ahol az összes rendőrszakasz megkapta már az utasítást, hogy tartsa az összeköttetést.

- A szél délnyugatra fordult, kapitány uram, - szólt a molnár. - Erősödik. Nem volnának szívesek az emberei segíteni, hogy megindíthassam a malmomat? Akkor nem kellene visszamennem a tanyára és itt maradhatnék egész éjszaka.

Eck szívesen vállalkozott a segítségre. Emberei kimentek a szemközt levő bejárás s a tetőzet nagy emelőrudját megragadva, szél iránt fordították a malom tetejét. A vitorlákat kifesztették, miután a fogaskerekek egymásba kapaszkodtak, a malom szabályos kerepeléssel megindult.

A kapitány embereivel együtt eltávozott, délnyugati irányban...

A szökevény minden szavát hallotta ennek a beszélgetésnek. Megtudta, hogy viszontagságos útja végén igen nagy veszedelmek fenyegetik. Jelezték már a szökését és körözték... A rendőrség a nyomában van... Mindent el fognak követni, hogy kézrekerítsék... Vajon megpróbáljon mégis eljutni Revelbe? Nem, gondolta magában. Jobb lesz, ha Pärnuba igyekszik, ahová

hamarabb eljuthat... Tekintettel a hőmérséklet emelkedésére, a zajlás nem késhet már sokáig, sem a Balti-tengerben, sem a Finn-öbölben.

Miután határozott, azon kellett lennie, hogy észrevétlenül elillanhasson a malomból, mihelyt beáll a sötétség.

De hogy' meneküljön anélkül, hogy a molnár meg ne neszelje? A szél tartósnak ígérkezett s ha a malom működik, a molnár bizonyára ott marad egész éjszakára. Arra nem is gondolhatott, hogy lemerészkedik a malom alsó részébe, s ott távozik vagy az egyik, vagy a másik kijáraton...

Vajon lehetséges, hogy a padlásablakon kibújva, elkússzon a tető forgatására szolgáló nagy emelőrúdig és leereszkedjék rajta a földre?...

Egy ügyes és bátor embernek meg kell kockáztatnia, noha a vitorla forgott s az embert könnyen bekaphatták a kerék fogai. Könnyen az lehet a vége, hogy halálra zúzódik; de meg kell próbálnia.

Egy órába beletelhet még, amíg elég sötét lesz. S ha időközben feljön a molnár a padlásra, ha dolga akad ott, vajon remélheti a szökevény, hogy észrevétlenül maradhat?... Ha még nappal lesz, akkor azért nem, ha már besötétedett, akkor azért nem, mert a molnár minden bizonnyal lámpással fog járni.

Mindegy! Ha fel találna jönni a molnár a padlásra és fölfedezné a rejtőzködőt, a szökevény rávetné magát, legyúrná és elhallgattatná. Ha a molnár ellenállna, ha megpróbálna védekezni, ha kiáltásaival fölverné a tanya lakóit, az az ő baja volna... A szökevény késével torkára forrasztaná a szót. Nem azért jött oly messziről, annyi veszedelmen keresztül, hogy visszariadjon bármitől is szabadulása érdekében.

Mindazonáltal azt remélte, hogy mégsem kell vért ontania avégből, hogy továbbállhasson... Mért is jönné fel a molnár a padlásra?... Nem kell vajon szüntelenül a malomkövekre vigyáznia, amelyeket teljes sebességgel forgat a hatalmas vitorla.

Egy óra telt el a szerkezet egyhangú kerepelése, a fogaskerekek csikorgása, a szél zúgása és a magvak recsegése közepett. Az árnyék kezdett úrrá lenni a szürkületen, amely elég sokáig eltartott fönn a magas északon. A padlás belsejében sűrű sötét lett. Közeledett a cselekvés pillanata. Éjszaka fárasztó utat kell megtennie, legalább negyven versztát, és fontos, hogy ne halogassa az indulást, csak addig, ameddig okvetlenül szükséges.

A szökevény megpróbálta, könnyen jár-e az övének lógó kés a tokban. Revolverének dobjába hat golyót tett, mert a farkasokra kilőtte mind a hatot.

A szökevény óvatosan a padlásablak felé kúszott, mikor egyszerre csak a malom zakatolásán keresztül is elég tisztán hallható zajra lett figyelmes.

Valaki súlyos léptekkel közeledett, recsegték alatta a lajtorjafokok. A molnár jött fölfelé a padlásra, kezében lámpással.

Fel is bukkant abban a pillanatban, mikor a szökevény, markában a revolverrel, talpra ugrott, hogy szükség esetén rávesse magát.

De a molnár, mihelyt törzsével már kiemelkedett a padlás nyílásából, így szólt:

- Bátyuska, mened kell... Ne késlekedjél... Gyere le... az ajtó nyitva van.

A szökevény elképedésében nem tudott mit felelni. A derék molnár tudta, hogy ő a padláson van?... Láta talán, mikor bemenekült a malomba?... Persze! A molnár fönt járt a padláson, miközben a szökevény aludt, észrevette őt, de nem ébresztette föl. Vajon éppúgy orosz, mint

ő?... Az oroszok könnyen egymásra ismernek... Hallotta, hogy a livóniai rendőrség üldözi ezt az embert... Miért?... Az mindegy volt neki. Nem akarta tudni, éppúgy, ahogy kiszolgáltatni sem akarta őt Eck kapitánynak és embereinek.

- Gyere le, - ismételte a molnár nyájasan.

A szökevény, akinek az izgalomtól hevesen vert a szíve, leereszkedett a malom alsó részébe, ahol az egyik ajtó nyitva volt.

- Itt van egy kis elemózsia, - szólt a molnár, miközben kenyeret és húst tömött a szökevény iszákjába... Láttam, hogy üres, és a butykosod is üres... Töltsd meg, azután eredj tovább.

- De... ha a rendőrség megtudja...

- Azon légy, hogy kijátszd őket; velem pedig ne gondolj... Nem kérdem, ki vagy... Csak azt tudom, hogy orosz vagy, s nincs olyan orosz, aki kiadna egy másik orosz a német rendőröknek.

- Köszönöm... Köszönöm! - kiáltott a szökevény.

- Eredj, bátyuska!... Az Isten vezéreljen és bocsásson meg neked, ha van mit megbocsátania.

Az éjszaka vaksötét volt, s az úton, amely a domb tövében haladt tova, egy lélek sem volt. A szökevény még egy utolsó Istenhozzádot intett a molnárnak, azután eltűnt.

Új útiterve értelmében az volt a szándéka, hogy aznap éjjel eljusson Fallenbe, s valahol a városka környékén pihenje végig a következő napot. Negyven versztányi utat kell megtennie... akkor aztán csak hatvan versztára lesz Pärnutól, úgyhogy még két éjszaka, s ha balvégzete nem gördít elébe akadályt, április 11-én éjfélre elérkezik Pärnuba! Ott elrejtőzik majd addig, amíg szert nem tesz annyi pénzre, hogy hajóra szállhasson, mert lesz elég induló hajó, mihelyt a zajlás szabaddá teszi a Balti-tengert.

A szökevény gyors léptekkel haladt előre, hol síkságon át, hol sötét fenyőerdők és nyíresek mentén. Néha egy-egy domb tövében kellett tovább törtetnie, keskeny szorosokon, a gránitsziklás partok közt félig befagyott folyókon kelt át. A talaj nem volt olyan terméketlen, mint a Peipusz-tó környékén, ahol a sárgás homokos földön teng csak a növényzet. Hosszú időközönként feltűnt egy-egy álomba merült falu, sík, egyhangú mezőségek közepette, amelyeket hamarosan felszánt az eke a tatárka-, rozs-, len- és kender-vetéshez.

A hőmérséklet észrevehetően emelkedett. A félig olvadt hó pocsétákat alkotott. Ebben az esztendőben korán fog olvadni.

Öt óra tájban, - már Fallen közelében, - fölfedezett a szökevény egy elhagyott viskót, amelyben meghúzódhatott anélkül, hogy valakivel találkozzék. A molnár elemózsijának egy része s utána az alvás új erőt öntött a szökevénybe. Este hat órakor indult tovább, miután zavartalanul pihent egész nap. Ha a tizedikére virradó éjszaka megteheti Pärnu felé a hatvan versztányi útnak a felét, akkor az a szakasz lesz az utolsó előtti.

Így is történt. Napkeltekor meg kellett állnia a szökevénynek, ez alkalommal - jobb búvóhely híján, - egy fenyőerdő mélyében, félversztányira az országúttól. Ez sokkal okosabb volt, mint hogyha bement volna szállást kérni valami majorba vagy fogadóba. Az ember nem mindig akad olyan szállásadóra, amilyen a tóparti molnár volt.

Déltájban a szökevény, aki a sűrűben rejtőzködött, látta, hogy egy csapat rendőr vonul az országúton Pärnu felé. Egy pillanatra megálltak, mintha át akarnák fésülni a fenyőerdőt. De kisértve tovább folytatták útjukat az országúton.

Este hat óra tájban újra útnak eredt a szökevény. Az égbolt felhőtlen volt. A csaknem teli hold ragyogó fénnel árasztotta el a tájat. Reggel három óra tájban a Pärnu folyó balpartja mentén kezdett felfelé haladni, egyenesen Pärnu felé, amely öt versztányira lehetett még.

A folyó mentén folytatva útját, eljutott Pärnu külvárosába, ahol úgy tervezte, hogy megszáll egy szerény fogadóban s ott marad addig, amíg hajóra nem szállhat.

Nagyon megörült, amikor észrevette, hogy a zajlás az öböl felé sodorja már a Pärnu jégtábláit. Még néhány nap s vége a mérhetetlen vándorlásnak, a kemény menetelésnek, a fáradalmaknak és veszedelmeknek.

Legalább is ő úgy gondolta...

Egyszerre csak kiáltás harsant föl. Ugyanolyan, amilyen a Peipusz-tó mellett a livóniai határon köszöntötte őt, fülébe harsogva németes kiejtéssel az „Állj, ki vagy?!”-ot.

Most azonban nem vámőr volt az, aki rákiáltott.

Egy csapat rendőr bukkant föl Eck kapitány vezetésével - négy ember, akik Pärnu alatt az országútra ügyeltek.

A szökevény megállt egy pillanatra, azután rohanni kezdett lefelé a meredek parton.

- Ő az! - ordított az egyik rendőr.

A hold, - a szökevény szerencsétlenségére, - oly átható világosságot terjesztett, hogy nem menekülhetett észrevétlenül. Eck és emberei a szökevény után vetették magukat. Ez utóbbi, mivel a hosszú út nagyon kimerítette már, nem tudott nekiiramodni, mint korábban. Nem sok reménye van, hogy elmenekülhet a rendőrök elől, akiknek a lábát nem gyötörte el tíz órai gyaloglás.

- Inkább meghalok, semhogy elfogassam magam! - gondolta a szökevény.

Ebben a pillanatban egy jégtábla siklott tova lefelé a folyón, öt-hat lábnyira a parttól. A szökevény nyaktörő módon a jégtáblára ugrott.

- Tűz! - kiáltott Eck az embereire.

Négy dördülés hallatszott; de a revolverek golyói célt tévesztve csapódtak a zajló jégárba.

Az a jégtábla, amelyre a szökevény ráugrott, elég sebesen úszott, mert a Pärnu vize valósággal rohan az olvadás első napjaiban.

Eck és emberei a part mentén iparkodtak követni a tovasikló jégtáblát; de arra nem sok reményük lehetett, hogy a zajló jégtömbök között jól célba vehetik a szökevényt. Követniük kellene a szökevény példáját, utána ugrani a jégtáblára, vagy egy másik jégdarabra, hogy nyomában maradhassanak a zajláson keresztül.

Élükön Eckkel meg is próbálták, amikor egyszerre csak szörnyű recsegés-ropogás hallatszott. A jégtábla egymásra torló jégtömbök közé szorult azon a helyen, rendkívül éles szögben jobbra kanyarodva. A mélybe fordult, újra föltűnt, megint a mélybe fordult és végül eltűnt a jégtömbök között, amelyek egymásra halmozódva elzárták az utat.

Itt megállt a zajlás. A rendőrök a jégmezőre ugrottak, bejárták, még egy óra hosszat folytatták a keresést.

A szökevénynek nyoma sem volt. Bizonyára elpusztult a veszedelemben.

- Jobb lett volna elcsípni, - szólt az egyik kopó.

- Minden bizonnyal, - felelt Eck kapitány. - De ha már élve nem foghattuk el, próbáljuk meg legalább holtan kézrekeríteni.

### III. FEJEZET

#### *A Nyikolev-család*

Egy nappal később, - április 12-ikén - hárman beszélgettek - egy negyedikre várva - este hét és nyolc óra közt, az oroszok kedvelt rigai kertvárosában, az egyik ház ebédlőjében. A szerény külsejű ház téglából épült, és ez ritkaságszámba ment ott a külváros szélén, ahol rendszerint faházakban laknak az emberek. A szoba beugrójába rakott kandalló, amelyben reggel óta égett a tűz, tizenöt-tizenhat fok meleget tartott a szobában, amely teljesen elegendő volt, mert a kint elhelyezett hőmérő plusz öt vagy hat fokot mutatott.

A kis petróleumlámpa, - amelyre ellenző borult, - gyéren világította meg középen az ebédlőasztalt. Egy oldalt álló tálaló márvány tetején a szamovárban forrt a víz. Négy csésze állt az asztalon, a csészéaljakra helyezve, s ez is arra vallott, hogy négyen szándékoznak teázni.

De a negyedik még nem volt sehol, bár már negyven perce vártak rá.

- Dimitrij késik, - szólt az egyik vendég, az egyik dupla táblás ablakhoz lépve, amely az utcára nyílt.

Az aki így szólt, körülbelül ötven esztendőes férfi volt. Hamine doktor, a család egyik leghűbb barátja. Huszonöt éve volt gyakorló orvos Rigában, ahol ügyességéért nagyon keresték, nyílt jelleméért nagyra becsülték, s orvostársai nagyon irigykedtek rá. S hogy a szakmai irigység mennyire le tud aljasítani bárkit - Oroszországban csakúgy, mint máshol, - azt nagyon jól tudjuk.

- Úgy van, mindjárt nyolc óra lesz - mondotta a másik vendég, a két ablak közt lógó ingaórára tekintve. - De Nyikolev úrnak megbocsátható egy negyedórás késés, ahogy Franciaországban szoktuk mondani, s ez a negyedóra rendszerint több, mint tizenöt percből áll.

Az, aki így szólt, Delaporte úr volt, a rigai francia konzul. A negyven esztendőes férfi tíz éve élt már Rigában, ahol finom modoráért és szolgálatkészségéért rendkívül nagy volt a tekintélye.

- Atyám a város túlsó végén adott ma órát, - szólt a harmadik személy a jelenlévők közül. - Az út hosszú és kellemetlen ebben a viharos havas esőben. Bőrig ázik szegény apus...

- Nos! - kiáltott Hamine doktor, - a kandalló úgy duruzsol, mint valami városi tanácsos a tárgyalásokon! - Meleg van idebenn... A szamovár versenyez a kandallóval... Egy-két csésze tea, és Dimitrijnek tökéletesen felmelegszik teste-lelke!... Ne féljen semmit, kedves Ilkám!... Aztán meg, ha orvosra van szüksége édesapjának, kéznél van az is, mégpedig az egyik legjobb barátja...

- Tudjuk, kedves doktor! - felelt mosolyogva a fiatal lány.

Ilka Nyikolevna, ez a huszonnégy esztendőes fiatal lány, a legtisztább orosz típus volt. Mennyire különbözött a német származású rigaiaktól! Ezekről a rózsás arcszínű, kékszemű, kifejezéstelen tekintetű, lustaságra hajló német lányoktól! Ilka barna volt. Sugárzó volt az arca, de nem piros. Termete sudár, vonásai nemesek, arca kissé szigorú, amelyet végtelen gyöngéd tekintete meglágyított, különösen, ha éppen nem árnyékolta be valamilyen gond. Komoly, megfontolt teremtés volt, nem törődött a divattal, egyszerűen, de ízlésesen öltözött. Mintaképe volt az orosz eredetű fiatal livóniai lánynak.

Ilka nem egyetlen gyermeke volt Dimitrij Nyikolevnek, aki tíz esztendő óta özvegy volt már. Volt egy fivére is, Jean aki nemrég lett tizenhét esztendő, és most a dorpati egyetemen folytatta tanulmányait. Jeannak, amíg gyermek volt, Ilka pótolta az édesanyját, és anyja halála után ugyan kitől kaphatott volna több odaadást, jóságot és áldozatkésztséget? Hála a fiatal lány takarékoságának, az ifjú diák az atyai háztól távol folytathatta elég költséges tanulmányait.

Dimitrij Nyikolevnek annyi jövedelme volt csak, amennyit a lakásán vagy a városban lecke-adásból megkereshetett. A matematika és fizika tudós, nagybecsült tanárától köztudomású volt, hogy nincs vagyona. Ez a foglalkozás nem alkalmas vagyonszerzésre. Oroszországban még kevésbé, mint máshol. Ha a közmegebecsülés alapján mérnék a vagyont, Dimitrij Nyikolev milliomos lenne, Riga egyik leggazdagabb embere, - ahol annyira becsülték, hogy az első ember volt polgártársai között, - természetesen csak az orosz lakosság körében. Hogy ne legyen e tekintetben semmi kétségünk, nem kell egyebet tennünk, mint meghallgatni Hamine doktor és a konzul beszélgetését, mialatt a tanár hazaérkezését várják.

Ez a beszélgetés orosz nyelven folyt, amelyet Delaporte épp oly kifogástalanul beszélt, mint a művelt oroszok a francia nyelvet.

- Úgy látom, doktor, - szólt a konzul, - hogy oly mozgalom van keletkezőben, amelynek könnyen az lehet az eredménye, hogy a politikai állapotok gyökeresen megváltoznak Livóniában és Kurlandban. Az észti újságok hangja erre vall!...

- A fejlődés fokozatos lesz, - felelt a doktor, - nem egyik napról a másikra veszik ki a közigazgatást, az előjáróságokat, a német korporációk kezéből! Nem hallatlan képtelenség-e, hogy németek a politikai vezetők a mi tartományainkban?...

- És ha nem lesz az ő kezükben a közigazgatás, - szólt közbe Ilka, - akkor is, vajon nem az övék lesz a hatalom? Hiszen az övék a pénz, az övék a föld csaknem kizárólagosan, s az övék minden hivatal...

- Ami a hivatalokat illeti, - szólt Delaporte úr, - ezekből könnyű lesz őket elmozdítani... Ami azonban a földet illeti, attól bajos lesz őket megfosztani, sőt, hogy úgy mondjam, teljesen lehetetlen!... Egyedül Livóniában, csaknem négyszázezer hektár az övék, a földbirtokok túlnyomó része.

Ez való igaz volt. A balti tartományokban a nemesek, és az iparos és kereskedő polgárok csaknem kizárólagosan német eredetűek. De igaz az is, hogy a németek, előbb katolikus, majd protestáns hitre térítették a népet, németesíteni azért sosem tudták. Az észtek, akik a finnek rokonai, és a lettek, akik csaknem mind letelepült földművelők, nem is titkolják ellenszenyüket e faj ellen, amelyhez urai tartoznak, s Revelben, Dorpatban és Szentpétervárott számos újság védi szakadatlanul a benszülöttek jogait.

A konzul tovább beszélt:

- Ha a szláv eredetű és a német eredetű oroszok között kenyértörésre kerülne a dolog, igazán nem tudom, ki fog győzni.

- Bizzuk ezt a cárra, - szólt Hamine doktor. - Az ő ereiben tiszta szláv vér folyik, és ő majd módját leli annak, hogy csökkentse az idegenek számát tartományainkban.

- Adja Isten, hogy úgy legyen! - szólt a fiatal lány ünnepélyesen. - Hétszáz esztendő óta, parasztjaink, munkatársaink ellenálltak a hódítók elnyomásának, akik nem is jöttek be az országba!

- És édesapád, kedves Ilkám, - szólt a doktor, - vitézen harcol ügyünkért!... Joggal tekintik őt a szláv párt fejének.

- De félelmetes ellenségeket is szerzett magának! - szólt közbe Delaporte úr.

- A többi közt, - felelt a doktor, - a Johausen testvéreket, ezeket a gazdag bankárokat, akik meg fognak pukkadni dühükben aznap, amikor Dimitrij Nyikolev kicsavarja kezükből a rigai előljáróság vezetését!... Egyébként városunkban csak negyvennégyezer német van huszonhat-ezer oroszral és huszonnégyezer lettel szemben... A szlávok többségben vannak, s ez a többség Nyikolevnek kedvez.

- Az édesapámban nincs ilyen becsvágy, - felelt Ilka. - Csak az a fontos, hogy a szlávok győzzenek és ők legyenek az urak a saját hazájukban...

- Győzni fognak a legközelebbi választáson, Ilka kisasszony, - szólt Delaporte úr, - és ha Dimitrij Nyikolev hajlandó lenne indulni...

- Nagy teher volna ez édesapámnak, aki igen szegény viszonyok között él, - felelt a fiatal lány.  
- Aztán meg jól tudjuk, kedves doktor úr, hogy - a számok ellenére is, - Riga inkább német, mint orosz város!

- Sok víz lefolyik még addig a Dvinán! - kiáltott a doktor. - A régi szokásokat elhordja az alvív, és a forrás új eszméket hoz... S ha itt lesz az ideje, az én derék Dimitrij barátomat ellenállhatatlanul magukkal sodorják!

- Köszönöm doktor, és önnek is, Delaporte úr, hogy oly jó barátai az édesapámnak; csakhogy résen kell lennünk... Nem vették észre, hogy atyám napról napra szomorúbb lesz? Ami nagyon nyugtalanít engem!

A barátai is észrevették ezt. Egy idő óta mintha súlyos gondok gyötörték volna Dimitrij Nyikolevet. De mivel nagyon zárkózott, szűkszavú ember volt, nem tárta fel lelkét senki előtt, még gyermekei, sőt régi meghitt barátja, Hamine doktor előtt sem. A munkába menekült, szívósan dolgozott, minden biztonnal azért, hogy elfelejtse gondjait. És Riga városának szláv lakossága mégis benne látta érdekei képviselőjét, az új előljáróság élén.

1876-ot írtak. A balti tartományok oroszosításának gondolata már száz esztendő óta kísértett. Második Katalin cárnő gondolt először erre a nemzeti reformra. A kormány eltávolítani készült a városok és falvak közigazgatásából a német korporációkat. A tanácsok választását azokra a polgárookra akarta bízni, akik kellő iskolázottsággal és cenussal rendelkeztek. A balti tartományokban, amelyeknek összlakossága nagyjából 1.986.000 főre rúgott, és az Észtföldön élő 326.000, a livóniai 1.000.000 és Kurlandban 660,000 fővel szemben a németeket csak 14.000 nemes, 7000 kereskedő és 95.000 polgár képviselte, továbbá 150.000 zsidó, úgyhogy a kormányzó pártfogásával könnyen érvényesülhetett a szláv többség.

A harc a jelenlegi előljáróság ellen folyt, amelynek legbefolyásosabb tagjai azok a Johausen bankárok voltak, akik fontos szerepet fognak játszani e megrázó történet során.

Megemlítjük, hogy Riga külvárosában, ahol a Nyikolev család szerény háza állt, amelyben ott lakott már Dimitrij Nyikolevnek az atyja is, annak idején a tudós tanár köztiszteletnek örvendett.

E külvárosban sok orosz lakott, nem kevesebb, mint 8000 ember.

Azt mindenki tudta, hogy Dimitrij Nyikolev szerény anyagi körülmények között él, habár annyira szerénynek senki sem gondolta a helyzetét, amilyen valójában volt. Vajon ez volt az oka annak, hogy Ilka nem ment még férjhez, noha betöltötte már a huszonnegyedik esztendejét?... Úgy van ez vajon Livóniában is, mint máshol, hogy akinek a szépség az egyedüli hozomány, nehezen kerül főkötő alá, még ha olyan erényes is, mint amilyen szép?... Nem!

Különösen a balti tartományok szláv társadalmában nem a pénz játssza a főszerepet a házasságkötésnél.

Ne csodálkozzunk azon, hogy Ilka Nyikolevna kezét már többen megkérték; de azon csodálkozhatunk, hogy Dimitrij és leánya mindig kikosarozták a kérőket, még akkor is, ha semmi kifogásuk sem lehetett volna a házasság ellen.

Jó okuk volt rá. Ilka néhány esztendeje menyasszonya volt Dimitrij Nyikolev barátja, a szláv Mihail Janov egyetlen fiának. Mind a két család Riga külvárosában lakott. Vlagyimir Janov, aki ez idő tájt harminckét esztendősen lehetett, tehetséges ügyvéd volt. A két gyermek, a korkülönbség ellenére is, úgyszólván együtt nőtt fel. 1872-ben, négy évvel történetünk kezdete előtt a két család elhatározta Vlagyimir Janov és Ilka egybekelését. A fiatal ügyvéd akkor huszonnyolc, a lányka pedig húszesztendősen volt.

Még abban az évben meg is akarták tartani az esküvőt; de addig is mind a két család annyira titkolta a dolgot, hogy még a barátaik sem tudtak róla. Már éppen be akarták avatni őket, amikor hirtelen füstbe ment a terv.

Vlagyimir Janov tagja volt az egyik titkos szervezetnek azok közül, amelyek Oroszországban a cár kényuralma ellen küzdenek. De nem tartozott a nihilisták közé, akik akkoriban kezdtek a tettek mezejére lépni a szellemi harc helyett.

A gyanakvó orosz közigazgatás azonban ilyen csekély különbségre nem ad. Rövid úton bánt el velük, törvényes eljárás nélkül, a bevett formula szerint azért, hogy megakadályozzon bárminemű veszedelmes törekvést. Napirenden voltak az elfogatások a birodalom nagyobb városaiban, így Rigában is. Vlagyimir Janovot is erőszakosan elhurcolták a lakásából és egy minuszinszki bányába száműzték, Szibéria keleti részébe. Visszatér-e vajon valaha?... Ki merné remélni?...

Rettenő csapás volt ez mind a két családra nézve, és együtt érzett velük Riga egész szláv lakossága. Ilka bele is halt volna, ha nem meríthet erőt magából a szerelemből. Elhatározta, hogy követi jegyesét, mihelyt megengedik neki, s megosztja vele a keserves száműzetést, ott a messze távolban. De hiába várta a hírt, mi történt Vlagyimirral, hová száműzték? Négy esztendeje semmit sem hallott felőle.

Egy félévvel fia elfogatása után Mihail Janov úgy érezte, közeleg a halála. Pénzzé tette mindenét - nem sok volt, körülbelül húszezer rubel papírban. Ezt a pénzt átadta Dimitrij Nyikolevnek azzal a megbízással, hogy őrizze meg, mint letétet, fia számára.

Nyikolev átvette a letétet; de annyira titokban tartotta, hogy még Ilka sem tudott soha felőle. Úgy őrizte a pénzt, ahogy kapta.

Bizonyos, hogy ha a hűséget számúznék e világból, Livóniában találna menedéket. Akadnak itt olyan szerető szívek, amelyek huszonöt évig várnak egymásra. Többnyire azért, mert nincs meg a módjuk családalapításra, ahogy illenék.

De Vlagyimir és Ilka között szó sem volt ilyesmiről. Anyagi akadály nem választotta el őket. A lánynak nem volt ugyan vagyona; de tudta, hogy a fiatal ügyvéd, aki atyja hagyatékáról sem tudott, nem is számít semmire. Azonban tehetséges, művelt fiatalember volt, akit nem riasztott a jövő, ha feleségére, magára és jövőendő családjára gondolt.

Mikor Vlagyimirt száműzték, Ilka bizonyos volt benne, hogy nem felejtik el egymást. Ez a föld a hű szerelmesek világa, akik gyakran nem lehettek egymáséi, ha Isten nem kegyes szerelmük iránt. De soha el nem szakadtak egymástól, az öröklétben egyesültek, ha itt e földön nem tehették.

Ilka várt, várt, és szívvel-lélekkel a számúzótt mellett volt. Várta, bár alig remélhette, hogy a sors kegye visszaadja neki szerelmesét. Várta, hátha megengedik neki, hogy megossza vele száműzetését. Már nem csupán a jegyese volt, a hitvesének tekintette magát. De ha ő távozik, mi lesz atyjával, mi lesz az atyai házból, amelynek ő a lelke, s amelyben - hála az ő rendszertetének és takarékoságának! - még mindig némi jólét uralkodott.

Azonban Ilka nem tudta, mi okozza a legtöbb nehézséget helyzetükben. Atyja soha be nem vallotta ezt, bár csak becsületére válhatott a dolog. De hogyan is vallhatta volna be? Mért tetézte volna a jelen aggodalmát a jövődjével? Ugyis nemsokára kitudódik a dolog, mert közeleg a lejárati ideje.

Dimitrij Nyikolevnek az atyja, aki nagykereskedő volt Rigában, rendezetlen viszonyok között halt meg. A cég felszámolása után még 25.000 rubel adósság maradt. Dimitrij, aki szeplőtlenül akarta megőrizni atyja nevét, elhatározta, hogy kifizeti az adósságot. Pénzzé téve mindenét, csak annyit ért el, hogy néhány ezer rubelt kifizethetett, a többire halasztást kapott és évről évre félretett annyit szerény jövedelméből, hogy egy-egy részletet törleszthetett a hitelezőnek. Ez a hitelező a Johausen testvérek bankháza volt. Ez idő szerint, Dimitrij Nyikolev, aki magára vállalta atyja adósságát, még tizennyolcezer rubellel, - az ő viszonyaihoz képest óriási összeggel - tartozott.

És ami még súlyosabbá, sőt valósággal ijesztővé tette a helyzetet, az volt, hogy ez az összeg öt hét múlva, május 15-ikén vált esedékessé.

Remélhette-e Dimitrij Nyikolev, hogy a Johausen testvérektől halasztást kap? Hogy a kölcsön megújításába beleegyeznek?... Nem! Hisz nemcsak a bankárral, nemcsak az üzletemberrel állt szemben, hanem a politikai ellenféllel is! A közvélemény Nyikolevet tette meg versenytársául a kezdődő németellenes mozgalomban. Frank Johausen, a bankház főnöke kezében tartotta őt eme adósság, eme utolsó, de legnagyobb részlet révén.

Irgalmatlan lesz!

A doktor, a konzul és Ilka még egy félóraig beszélgettek. A leány már nagyon nyugtalankodott a késedelem miatt, mikor atyja megjelent az ajtóban.

Dimitrij Nyikolev, bár csak negyvenhét esztendősi férfi volt, tíz esztendővel idősebbnek tetszett. Erős testalkatú, a közepesnél valamivel magasabb termetű, őszülő szakállú férfi volt. Homlokráncái oly barázdákhoz hasonlítottak, amelyekből csak szomorú gondolatok és nyomasztó gondok sarjadnak ki. Egyébként szívósnak látszott a szervezete.

De még ifjúkorából megőrizte erélyes tekintetét és - mint Jean-Jacques<sup>1</sup> mondta -, szívhez szóló, szenvedélyes hangját.

Dimitrij Nyikolev levetette átázott köpönyegét; a kalapját egy karosszékre tette; leányához sietett, akit homlokon csókolt, és kezét szorított két barátjával.

- Megkéstél, apa, - szölt Ilka.

- Nem jöhettem előbb, - szölt Dimitrij, - elhúzódott az óra...

- Lássunk a teához, - szölt a leány.

- Ha ugyan nem vagy túlságosan fáradt, - jegyezte meg Hamine doktor. - Ne restelkedjél. Nem tetszik az arcod. Pihened kellene.

---

<sup>1</sup> Rousseau

- Igen, igen, - felelt Nyikolev, - nincs semmi baj... Az éjszakai pihenés majd helyre hoz... Lássunk a teához, barátaim. Máris sokáig várakoztattalak benneteket, és ha megengeditek, korán lefekszem...

- Mi bajod, apa? - kérdezte Ilka, atyja szeme közé nézve.

- Semmi, drágám, ha mondom. Ha még tovább nyugtalankodsz, Hamine még majd rám fog valami képzelt betegséget, csak hogy meggyógyíthasson.

- A te betegséged nem gyógyítható, - szólt a doktor, fejét csóválva.

- Nem hallott semmi újat, Nyikolev úr? - kérdezte a konzul.

- Semmit... ha csak azt nem, hogy Gurko fő kormányzó, aki eddig Szentpétervárott volt, visszajön Rigába.

- Helyes! - kiáltott a doktor. - Fogadni mernék, hogy a Johausen testvérek, akiket nem jó szemmel néznek a fővárosban, nagyon megörlénének Gurkónak.

Dimitrij Nyikolev homlokán még komorabb redők szaladtak össze. Ez a név eszébe juttatta a végzetes határidőt, amely kiszolgáltatja őt a német bankár kényének-kedvének.

A tea készen lévén, Ilka megtöltötte a csészéket. - Jó tea volt, - bár nem került százhatvan frankba fontja, mint a gazdagoké. Szerencsére bőséges választék van belőle, hiszen a tea tipikusan orosz ital, s még a legszegényebb emberek is fogyasztják.

A tea mellé vajjas zsemlye volt, amelyet maga Ilka készített. S a három jó barát még egy félóráig együtt maradt és beszélgetett. Arról volt szó, hogy milyen a hangulat Rigában, amely különben megegyezett a balti tartományok többi nagy városainak a hangulatával. A németek és szlávok küzdelme lázba hozta a legközönyösebbeket is.

Előre látható volt, hogy a politikai erők hangsúlyozódásával a harc mind hevesebb lesz, különösen Rigában, ahol a két nemzetiség közvetlenebb érintkezésben volt.

Dimitrij, akinek szemmel láthatóan más gondja volt, alig vett részt a társalgásban, ám bár ő is gyakran szóba került. Másutt járt az esze, mint mondani szokás... Hol?... Csak ő tudta volna megmondani. De ha kérdezték, csak kitérő válaszokat adott, amelyek a doktort nem elégtették ki.

- Enyje, Dimitrij, - próbálkozott újra, - úgy ülsz itt, mintha valahol Kurlandban volnál, pedig Rigában vagyunk... Csak nem akarsz meghátrálni a küzdelem elől?... A közvélemény mellett van, a felsőbb hatóságok mellett vannak... Azt akarod, hogy megint a Johauseneké legyen a diadal?...

Ismét ez a név! Amely úgy hatott a gazdag bankház boldogtalan adósára, mintha arculcsapták volna.

- Sokkal hatalmasabbak ők, mintsem gondolnád, Hamine, - felelt Dimitrij.

- De nem oly hatalmasak, amilyeneknek képzelik magukat. Majd meglátjuk! - szólt a doktor.

Fél kilencet ütött az óra. Ideje volt, hogy távozzanak. A doktor és Delaporte úr felállt, hogy elbúcsúzzon a háziaktól.

Igen csúf idő volt. A szél meg-megrázta az ablakokat, süvített kint az utcasarkokon, és néha a kéménybe csapva, visszahajtotta a kályha füstjét.

- Micsoda vihar! - szólt a konzul.

- Olyan idő, hogy még az orvosnak is otthon a helye - szólt a doktor. - Menjünk, Delaporte úr, szívesen látom a kocsimban... Az apostolok lovai húzzák és nincs kereke.

A doktor megölelte Ilkát, régi szokása szerint; aztán ő is, Delaporte úr is, melegen kezét szorítottak Dimitrij Nyikolevvel, ki a küszöbíg kísérte őket. Majd mind a ketten eltűntek a sötétségben, a dühöngő viharban.

Ilka atyjához lépett, hogy mint rendesen, megpuszilja. Dimitrij Nyikolev karjába szorította leányát, talán gyöngédebben, mint máskor.

- Most jut eszembe, apa, - szólt a lány, - nem láttam az újságot... Nem hozta meg a postás?...

- De igen, kedves gyermekem. Most este útközben találkoztam vele és ideadta.

- Nincs levelünk? - kérdezte Ilka.

- Nincs, gyermekem. Nem jött levél.

Négy hosszú éve minden nap így volt. Nem jött levél, - azaz hogy nem jött levél Szibériából, nem jött levél, melyen Ilka könnyel áztathatta volna Vlagyimir Janov aláírását.

- Jó éjt, apa, - szólt a lány.

- Jó éjt, gyermekem!

## IV. FEJEZET

### *Postakocsin*

Ebben az időben két alkalmatossága volt a közlekedésnek a balti tartományok végtelen síkjain, hacsak nem gyalog vagy lóháton járt az utas. Vasútvonal egy volt csak, az, amely Észtföld partmellékén haladt, megkerülve a Finn-öblöt. Habár Revelt vasút kötötte már össze Szentpétervárral, Livónia és Kurland székhelyének, Rigának és Mittaunak nem volt vasúti összeköttetése az orosz birodalom fővárosával. Postakocsi vagy szekér: más alkalmatosság nem állt az utazók rendelkezésére.

Az alacsony orosz szekeret nem szög és nem vasalás tartja össze. Alkotórészeit kötelek erősítik egymáshoz. Ülőhelyül egy zsák rózse vagy egyszerűen a málha szolgál. S jó, ha az ember leszíjazza magát, ha nem akarja, hogy a rázós úton ki találjon pottyanni a szekérből.

A postakocsi nem volt ilyen kezdetleges alkotmány. Nem szekér, hanem kocsi volt. Kényelem szempontjából sok kifogást lehetett tenni ez ellen is: de annyi bizonyos, hogy a szél és az eső ellen megvédte az utast. Négy hely volt csak benne, s az a postakocsi, amely akkor Riga és Revel között járt, hetenként kétszer tette meg az utat.

Természetesen télen sem postakocsi, sem szekér, sem egyéb kerekes jármű nem közlekedhetett a jeges országúton. Télen szánok helyettesítették a rendes kocsikat, s a lovak gyorsan röpitették a szánokat a balti tartományok hómezőin át.

E nap reggelén, április 13-ikán, a Revelbe induló postakocsira csak egy utas váltott jegyet, az előtte való nap estéjén. Körülbelül ötvenesztendős ember lehetett, aki az induláskor jelentkezett is, kedélyes, derűs képű, mosolygós férfi. Vastag felöltő borult meleg posztóruhája fölé, s a hóna alatt egy irattáskát szorongatott erősen.

Mikor belépett a postaállomás irodájába, a kocsivezető így szólította meg:

- Ej ni, Poch! Hát te váltottál helyet a kocsira?...

- Én ám, Broks.

- Talán szekéren nem is utazhatnál?... Kocsi kell három jó lóval?

- És olyan derék postakocsissal, amilyen te vagy, öreg barátom...

- A mindenit, bátyuska. Látom, füttyülsz a költségre...

- De mennyire, hisz nem az én pénzem bánja!

- Hát ki másé?

- A gazdámé... Frank Johausen úré.

- Á! - kiáltott a postakocsis. - Ő aztán kibérelhetné akár az egész kocsit is, ha kedve tartja...

- Igazad van, Broks; de mivel én csak egy helyet váltottam, remélem, hogy akad útítársam! Legalább nem fogok úgy unatkozni az úton...

- Hm! szegény Poch barátom, sajnállak, de nem lesz társad. Ritkán esik meg ugyan, de ma megesik... Te vagy az egyetlen utas.

- Micsoda... Senki sem jön?

- Senki, s ha csak útközben föl nem szedünk valami gyalogjárót, be kell érned velem... De nem baj azért... Tudod, hogy én is szeretek beszélgetni.

- Úgy mint én, Broks.

- És hová utazol?

- Revelbe, Johausen úrék képviselőjéhez, - szólt Poch, a hóna alatt szorongatott irattáskára pislantva, amelyet keskeny kézlánc erősített a derekára.

- Vigyázz, bátyuska! - szólt Broks, - ne fecsegi!... Már nem vagyunk egyedül!

Valóban egy utas, aki észrevehette a bankhivatalnok mozdulatát, lépett be e pillanatban az irodába.

Úgy látszott, hogy ez az utas arra törekszik, hogy ne ismerjenek rá. Téli köpenyébe burkolózva, fejére húzta a köpeny csuklyáját úgy, hogy arcának egy részét eltakarta.

A postakocsishoz közeledve így szólt:

- Van még szabad hely a postakocsiban?

- Még három szabad hely van, - felelt Broks.

- Elég lesz egy.

- Revelbe?

- Igen... Revelbe, - felelt az utas, némi tétovázás után.

S így szólván, papírrubelben kifizette a jegy árát Revelig, vagyis kétszáznegyven versztányi távolságra.

Majd kurtán azt kérdezte:

- Mikor indulunk?

- Tíz perc múlva.

- Meddig megyünk ma este?

- Pärnuig, ha az idő nem fordul túlságosan ellenünk. De ezekkel a viharokkal az ember sose tudhatja...

- Előfordulhat, hogy késni találunk? - kérdezte a bankhivatalnok.

- Hm, - szólt Broks, - nem tetszik az ég! A felhők rohamosan gyülekeznek... Még ha csak eső lenne... De ha havazni fog...

- Majd elvállik, Broks. Ha nem sajnáljuk a pálinkát a hajtóktól, akkor holnap este Revelben leszünk.

- Bár úgy volna! Harminchatórányi út, rendesen ennyi ideig tart.

- Rajta, - szólt Poch, - induljunk, és ne lopjuk az időt!

- A lovak már be vannak fogva, - felelte Broks. - Nem jön már senki sem... Az indulásra, Poch... pálinkát vagy vodkát?...

- Pálinkát, - felelt a bankhivatalnok.

Átmentek a szemközt lévő csapszékbe, miután intettek a kocsisnak, hogy kövesse őket. Két perc múlva ott álltak a postakocsi mellett, ahol az ismeretlen utas már elhelyezkedett. Poch melléje ült, s a kocsi elindult.

A kocsi elé fogott három ló akkora volt csak, mint egy-egy szamár. Vörösesbarna, lompos, keményszőrű állatok voltak. A sovány, izmos állatok tüzesen mozogtak. A kocsis füttyszavára vígan, egyenletesen ügettek.

Poch évek óta alkalmazottja volt már a Johausen testvérek bankházának. Gyermekkorában került oda, s ott akart maradni náluk, amíg nyugalomba nem vonul. Mivel kenyéradó gazdái teljesen megbíztak benne, gyakran nagy pénzüsszegeket bíztak rá, hogy vigye el a bank képviselőinek Revelbe, Pärnuba, Mittauba vagy Dorpatba, mert esztelenség lett volna postán küldeni. Ez alkalommal tizenötezer rubel értékű bankjegy volt a táskájában, gondosan elzárva. Revelbe vitte a bank képviselőjének, s azután rögtön vissza kellett térnie Rigába.

Nem ok nélkül sietett vissza. Hogy mi volt az oka?... Meg fogjuk tudni, ha meghallgatjuk, miről beszélget Broksszal.

A kocsis gyorsan hajtott, a gyepelőt orosz módra tartotta, előrenyújtott karral. Miután keresztülvágattak a város északi külvárosán, nekivágott a széles országútnak. Riga közelében sok a szántóföld, ahol a mezei munka nemsokára megkezdődik.

De tíz-tizenkét versztával távolabb véget nem érő pusztaságba vész bele a tekintet, s a síkság egyhangúságát, - mivel a balti tartományokban ritka még a domb is - nem zavarja semmi egyéb, csak itt-ott egy-egy sűrű erdő.

Ahogy Broks említette, az idő nemigen volt biztató. Heves szélrohamok kavarogtak, s a vihar egyre erősebb lett, amint a nap a szemhatár fölé emelkedett. Szerencsére délnyugatról fújt a szél.

Húsz versztánként pihenőállomások voltak, ahol lovat és hajtót váltottak.

Ez a jól szervezett hálózat lehetővé tette a rendszeres és elég gyors utasszállítást.

Poch nagy bánatára, mindjárt az elindulás után észrevette, hogy útitársával nemigen lesz módjában beszélgetésbe elegyedni.

Ez utóbbi egy sarokba húzódva, fején a csuklyával, amely arcát is eltakarta, aludt vagy alvást színlelt. A bankhivatalnok több ízben tett sikertelen kísérletet arra, hogy társalgásba bocsátkozzék vele.

Így aztán, mivel nagyon beszédes természetű ember volt, Broksszal beszélgetett, aki a hajtó mellett ült a bakon, amely fölé bőrkas borult védelmezőn. De ha az ablakot, amely a kocsit a baktól elválasztotta, letolta az ember, kényelmesen lehetett beszélgetni. S mivel a kocsis is szeretett csevegni, éppúgy, mint a bankhivatalnok, egyiknek sem pihent a nyelve.

- Azt hiszed, Broks, - szólt Poch, most már negyedszer intézve a postakocsishoz ugyanezt a kérdést az elindulás óta, - azt hiszed, hogy holnap este Revelben leszünk?

- Úgy van, Poch, ha a rossz idő nem késleltet, és főleg, ha éjjel is nyugodtan folytathatjuk az utat.

- S ha ott leszünk Revelben, a kocsi huszonnégy óra múlva indul visszafelé?

- Huszonnégy óra múlva, - felelt Broks. - Ez a menetrend.

- Te hozol vissza Rigába?

- Én magam, Poch.

- Szent Mihályra mondom, nagyon szeretném már, ha visszafelé jönnénk... természetesen veled együtt.

- Velem együtt, Poch?... Köszönöm, hogy rám is gondolsz!... De mért sietsz ennyire?
  - Mert téged is meg akarlak hívni valahová, Broks.
  - Engem?
  - Téged, mégpedig olyan helyre, ahová szívesen eljössz, ha szeretsz jót enni és inni jó társaságban.
  - Ejha! - szólt Broks, megnyalva a szája szélét, - saját magamnak az ellensége volnék, ha nem szeretném az ilyesmit!... Valami lakomáról van szó?
  - Több egyszerű lakománál! Igazi lakodalom!
  - Lakodalom?... - kiáltott a kocsis. - Hát aztán, hogy lehetnék én lakodalomba hivatalos?
  - Mivel a vőlegény személyes ismerősöd.
  - Személyes ismerősöm?
  - És a menyasszony is!
  - Akkor hát nem bánom, - felelt Broks, - bárha sejtelmem sincs róla, kik a jegyesek.
  - Majd megmondom.
  - Mielőtt megmondanád, Poch, azt mondd meg, hogy derék emberek-e?
  - De még milyen derék emberek! Én magam vagyok a vőlegény!
  - Te, Poch?
  - Én ám, s a menyasszony a kedves, jó Zinaida Parensova.
  - Á! Nagyszerű teremtés!... Ejnye, ezt igazán nem hittem volna...
  - Csodálkozol?
  - Nem. És jól összeilletek, mivel te ötvenesztendős vagy, Poch...
  - Zinaida pedig negyvenötesztendős, Broks. Mit csináljunk? Nem leszünk olyan sokáig boldogok egymással! Hej! Pajtás, az ember akármikor lehet szerelmes, de házasodni csak akkor tud, ha módja van rá. Én huszonötéves voltam, amikor szerelmes lettem, Zinaida pedig húszesztendős. De kettőnknek együtt nem volt száz rubelünk. Bölcsen várnunk kellett. Megegyeztünk, hogy ha lesz egy kis megtakarított pénzem, s öneki is lesz körülbelül ugyanannyi hozománya, akkor megtartjuk az esküvőt... Ma már megvan a pénz a ládafiában! Ugye gyakran előfordul ez Livóniában a magunkfajta szegény ördögökkel?... Különben annyi esztendei reménykedéstől csak nő a szerelem s a jövőtől nincs mit aggódni.
  - Igazad van, Poch.
  - Nekem szép állásom van a Johausen testvérek bankjánál, évi ötszáz rubel a fizetésem, s a gazdáim emelni fogják a házasságom napján. Zinaida ugyanannyit megkeres. Gazdagok vagyunk tehát... már persze a magunk módján!... Bizonyos, hogy negyedannyink sincs, amennyi pénzt itt cipelek a táskámban...
- Poch elhallgatott, bizalmatlan pillantást vetve útitársára, aki meg se moccant, s úgy látszott, hogy még mindig alszik. Talán sokat is talált mondani... Majd így folytatta:
- Úgyám, kedves Broks, gazdagok vagyunk a magunk módján! Azt hiszem, hogy a pénzecskén Zinaida vesz majd egy kis szatócsboltot... Éppen eladó egy a kikötő közelében...
  - Én megígérem, hogy gondoskodom nektek vevőkről, Poch barátom! - kiáltott a kalauz.

- Köszönöm Broks, köszönöm előre is! Megteheted viszonzásul azért a helyért, amelyet a lakodalomban szánok neked.

- Miféle helyet?

- A menyasszony szomszédságában! S meglátod, milyen szép lesz Zinaida menyasszonyi ruhájában, mirtuszkoszorúval a fején s azzal a nyaklánccal, amelyet Johausenné ad neki.

- Meghiszem azt, Poch, meghiszem!... A jó asszony mindig szép is... Mikor lesz az esküvő?

- Néhány nap múlva, Broks, e hónap tizenhatodikán. Látod, ezért mondom, hogy siettesd a hajtókat!... Nem sajnálom tőlük a pálinkát!... De el ne aludjanak a lovak a rúd mellett!... Vőlegényt visz a kocsid és nem volna jó, ha túlságosan megöregednék útközben!

- Az ám! Zinaida még majd faképnél hagy! - felelt nevetve a jókedvű kocsis.

- Ó! Mit nem mondasz!... Ha húsz évvel idősebb volnék, akkor is szeretne!

Így aztán a bankhivatalnok bizalmas közlése következtében a hajtók, kik pálinkában sem szenvedtek hiányt, sebesen hajtották a lovakat, s a rigai postakocsi még sohasem járt ily gyorsan az országúton.

A tájék még mindig olyan volt, mint kezdetben, nagy síkság, amely nyáron a kender erős illatával lesz terhes. Az országutak, amelyeket főleg a kocsik és szekerek tapostak ki, bizony eléggé elhanyagoltak voltak. Néha nagy erdők mentén haladtak el; ezek jávor-, nyír- és égererdők voltak, és rengeteg fenyvesek, amelyek zúgva hajlongtak a szélben. Egy lélek sem volt az utakon, sem a mezőn. Ilyen kemény télben nemigen járkálnak az emberek ott a magas északon, így haladt a postakocsi faluról-falura, tanyáról-tanyára, lóváltástól lóváltásig, egy percnyi időt sem veszítve, hála Broks biztatásának. Késedelemtől nem volt ok tartani, s a vihartól sem, amennyiben a szél a hátukba fújt.

Miközben kifogták és befogták a lovakat, a bankhivatalnok és a kocsis kiszállt a kocsiból. De az ismeretlen utazó sohasem hagyta el a helyét. Mikor egyedül maradt, csak annyit tett, hogy kitekintett egy pillanatra a kocsiból.

- Nem sok vizet zavar az útitársam! - szólt Poch.

- Ki se nyitja a száját! - szólt Broks.

- Nem tudod, kicsoda?

- Nem... azt sem tudom, hány szeme van!

- Azt hiszem, ebéd közben nem kerülheti el, hogy megmutassa az ábrázatát...

- Persze az is lehet, hogy nem eszik többet, mint amennyit beszél! - felelt Broks.

Mielőtt elérték volna azt a városkát, ahol a postakocsi ebédre megállt, hány nyomorult tanya mellett hajtottak el az úton! Alig lakható kunyhók, szegényes faviskók mellett, mindig zárt zsaluval, amelyek hasadékain vígan fütyörészhetett a tél hideg szele! S mégis, milyen erősek Livóniában a parasztok: a durva, borzas hajú férfiak, a rongyokba burkolódzott asszonyok, a csupasz lábú gyermekek, akiknek keze-lába olyan sáros, mint elhanyagolt istállóban az állatoké. Szerencsétlen muzsikok! És mit kell szenvedniük odúikban a nyár melegétől, a tél hidegétől, esőben, hóban, táplálékukról nem is szólva, amely fekete, száraz, ragacsos kéregkenyér, megmártva egy kis lenolajban, roz- és zabpép, és nagyon ritkán egypár falat szalonna vagy sózott marhahús! Micsoda élet! S mégis beérik vele és nem tudnak panaszkodni. De vajon mi haszna lenne?

Szerencsére déli egy óra tájban a postakocsi egy nagyobb faluban állt meg pihenőre, ahol az utasok egy elég tisztességes fogadóban jó és ízletes ebédet találtak: malachúslevest, egy tál kovászos uborkát, nagy karéj „savanyúkenyeret”, mert hiszen a fehér kenyér mégiscsak túlzott kívánság lett volna, továbbá a Dvinából kifogott lazacot, friss zöldséges szalonnát, kaviárral, gyömbérrel, tormával és páratlan zamatú erdei áfonyaízzel. Inni teát kaptak, olyan bőségesen, hogy elég lett volna a balti tartományok egy egész folyócskájának a táplálására. A pompás ebéd Broksot és Pocht nagyszerű hangulatba ringatta, mielőtt tovább folytatták az utazást.

Az idegen utason nemigen látszott, hogy ilyen boldogító hatással lett volna rá az ebéd. A terem egyik homályos sarkában fogyasztotta el az ételt. Alig emelte föl csuklyáját, úgyhogy csak őszülő szakállának a vége látszott.

A bankhivatalnok és a kocsis hiába akarta megpillantani az arcát. Gyorsan evett, szomorúan, és társainál sokkal előbb visszaült a helyére a kocsiban.

Ez utóbbiak sehogy sem tudtak belenyugodni a helyzetbe, főképp Poch nem, akit nagyon bosszantott, hogy az egész úton egy szót sem volt képes kicsalni hallgatag útítársából.

- Hát csak nem fogjuk megtudni, ki légyen ez az ember? - kérdezte Poch.

- Én megmondom, ha éppen akarod, - felelte Broks.

- Ismered?

- Hogyne! Egy úriember, aki megfizette a helyét. Ez éppen elég nekem.

Pár perccel két óra előtt indultak és a postakocsi gyorsan haladt tovább az úton. A lovak, amelyeket galambocskáinak, fecskéinek becézgetett a hajtó, vígan ügettek tovább.

Poch valószínűleg kifogyott a szóból, kimerítette hírkészletét, mert a postakocsissal folytatott beszélgetésének árja lassan elapadt. Kissé el is kábult a pompás lakoma következtében, agyában a pálinka gőzölgött, s egyszerre csak bóbiskolni kezdett és ide-oda ingott a feje. Egy negyedóra múlva mélyen elaludt, s kétségkívül Zinaida Parensova édes alakja jelent meg előtte álmaiban.

Eközben azonban az idő rosszabbra fordult. A felhők lejjebb szálltak. A postakocsinak posványos síkon kellett keresztültörtetnie, amely kocsiút építésére nem éppen alkalmas. A süppedékeny talajt Livóniának eme északi vidékén kivágott, de alig faragott, és az úton keresztbe rakott fatörzsekkel igyekeztek szilárdabbá tenni az emberek. Gyalogember is ügyel-bajjal járhatott csak arra. Hát még lovaskocsi? E gyarlón egyberótt gerendák, amelyeknek a vége hol meg volt támasztva, hol nem, inogtak a kocsi kerekei alatt, amelynek ócska vasalása panaszosan nyikorgott.

Ilyen körülmények között a hajtónak eszébe sem juthatott a lovait hajszozni. Lassan baktatott, visszafogta a lovait, amelyek lépten-nyomon megbotlottak. Ilyen módon minden baj nélkül tovább jutottak néhány állomással. De az állatok halálfáradtan érkeztek meg minden újabb váltáshoz, s többet nem is lehetett volna kívánni tőlük.

Habár a szél elűzte a fellegeket, este öt óra tájban sötétedni kezdett már. Rendkívüli óvatosságra volt szükség, hogy le ne tévedjenek az országútról a süppedékekbe. A lovak, mivel minduntalan attól féltek, hogy kisiklik lábuk alól a biztos talaj, ágaskodtak és rugdalóztak.

- Lépésben, lépésben, mert baj lesz! - kiáltott Broks. - Inkább érjünk egy órával később Pärnuba, semhogy itt rekedjünk valahol...

- Egy órával később! - kiáltott Poch, akit a sok döccenés felrázott álmából.

- Ez a legokosabb! - felelte a hajtó, aki kénytelen volt többször leszállni a bakról, hogy kötőféken vezesse a lovait.

Az idegen utas mozgolódni kezdett, nyújtogatta a nyakát, s ki akart nézni a kocsi ablakán. De a sötéttségben nem láthatott semmit. Oly nagy volt már akkor a sötéttség, hogy mindent elnyelt. A postakocsi lámpásai két fénysávot vetettek az útra, de alig ártottak a sötéttségnek.

- Hol vagyunk?... - kérdezte Poch.

- Húsz versztányira Pärnutól, - felelt Broks, - s ha megint váltáshoz érünk, azt hiszem legjobb, ha ott maradunk holnap reggelig...

- Ördög vigye ezt a vihart, amely tizenkét órai késedelmet okoz nekünk! - kiáltott a bankhivatalnok.

Tovább haladtak. Olykor-olykor olyan heves szélroham kerekedett, hogy félő volt: a kocsi ráfut a lovakra és felborul. A lovak horkanva ágaskodtak. A helyzet kétségbeejtővé vált. Poch és Broks azt indítványozták, hogy tegyék meg gyalog az utat Pärnuig. Ez volna tán a legcélszerűbb, mert ha kocsiban maradnak, nagyobb a veszély.

Az idegennek azonban nemigen volt kedve leszállni a kocsiból. A leghidegvérűbb angol sem lehetett volna közömbösebb mindazzal szemben, ami történt. Esze ágában sincs gyalog utazni, mikor ő megváltotta a helyét a postakocsira s a postakocsinak kötelessége, hogy elszállítsa útja céljáig.

Fél hétkor, a leghevesebb szélviharban, rettentő lökést éreztek.

Az egyik első kerék belecsúszott egy mély kátyúba, és a szaporán megostorozott lovak hiába erőlködtek, a kerék kitört.

A postakocsi nagyot zökkent s elvesztvén az egyensúlyát, bal oldalára dőlt.

Fájdalmas jajgatás hallatszott. Poch, aki zúzódást szenvedett a lábán, megrémült, hogy az értékes táska lánca leszakadt az övéről. De a táska megvolt, s ő mégjobban a hóna alá szorította, mikor végre sikerült a kocsiból kiszállnia.

Broksnak és az idegen utasnak semmi nagyobb bajuk nem esett, néhány jelentéktelen horzsoláson kívül, és a hajtó leugorva a bakról visszarántotta az első lovat kötőfékje segítségével.

Elhagyott helyen voltak - balról sűrű erdő sötétlett a síkon.

- Most mi lesz velünk? - kiáltott Poch.

- A kocsit nem használhatjuk tovább, - felelte Broks.

- El tudsz gyalogolni Pärnuig? - kérdezte Broks a bankhivatalnoktól.

- Tizenöt versztára? - kiáltott Poch, - a meghúzódott lábammal?

- Na és lóháton?

- Lóháton! Pár lépés után a földön hevernék!

Mást nem tehettek: menedéket kell keresniök valami fogadóban, ha ugyan van a közelben, s ott kell tölteniök az éjszakát, Pochnak és az idegennek mindenképpen. Broks meg a kocsis, miután kifogják a lovakat, lóháton Pärnuba sietnek s holnap visszatérnek a kocsihoz egy kerékgyártóval, hogy rendbe hozza.

A bankhivatalnok, ha nem lett volna annyi pénz nála, kétségtelenül pompásnak találja ezt a tanácsot...

De tizenötezer rubellel a táskájában...

De van-e egyáltalában valami major, fogadó vagy korcsma a közelben, ahol az utasok reggelig megszállhatnak? Ezt a kérdést akarta Poch tisztázni először.

- Van... amott... minden bizonnyal! - felelt az ismeretlen útitárs.

S kezével a gyöngye világosság felé mutatott, amely balfelé, körülbelül kétszáz lépésnyire pislogott a sötétben alig látható erdő szélén. Csakhogy fogadó lámpása az vagy egy favágó tüze netán?...

A hajtó, akit megkérdeztek, így felelt:

- A Kroff korcsmája.

- Kroff korcsmája? - ismételte Poch.

- Az... fogadó a *Kidőlt Kereszthez*.

- Nos, - szólt Broks, társaihoz fordulva, - ha itt akarnak maradni ebben a fogadóban, holnap korán reggel újra itt leszünk.

Az indítvány, úgy látszott, tetszik az idegennek. Voltaképpen ennél okosabbat nem is igen csinálhattak. A vihar félelmetes volt, nyilvánvaló, hogy hamarosan elered az eső.

A kocsis meg a hajtó csak nagy ügyel-bajjal érhet el Pärnuba lóháton.

- Nem bánom, - szólt Poch, akinek sajgott egy kissé a zúzódott lába, - itt maradok. Holnap, ha jól kipihentem magam, majd tovább utazunk. Számítok rád, Broks...

- Itt leszek, amikor mondtam, - felelt a kocsis.

A lovakat eközben kifogták, de az oldalt dőlt postakocsit ott kellett hagyni az úton. Ezen az éjszakán aligha fog kocsi vagy szekér arra hajtani.

Poch, miután kezét szorította barátjával, zúzódott lábával sántikálva, az erdő felé indult, ahonnan kivillant a fény, amely a korcsmát jelezte.

Mivel a bankhivatalnok csak nagy kinnal haladhatott, az idegen karját ajánlotta neki, hogy támogassa. Poch elfogadta és megköszönte az idegen szívességét, aki egészben véve sokkal nyájasabbnak látszott, mint útközben, Rigától idáig viselkedéséből hihette volna az ember.

A kétszáz lépést baj nélkül megtették, az országút mentén, ahol a fogadó állt.

Bejáratára akasztva egy kis petróleumlámpa pislogott. A ház sarkán hosszú rúd ágaskodott, amelynek az volt a rendeltetése, hogy napközben magára vonja az erre járók figyelmét. Az ablaktáblák hasadékain keresztül fény szűrődött ki a kocsmából, pohárcsöngés zaja és beszédhangok hallatszottak. A főkapu fölött durván festett cégér volt, amelynek feliratát a lámpafényben el lehetett olvasni: *Fogadó a Kidőlt Kereszthez*.

## V. FEJEZET

### *Fogadó a Kidőlt Kereszthez*

A *Kidőlt Kereszthez* címzett fogadó nevét a homlokzatra festett rajz igazolta: egy kettős orosz kereszt, amely kidöntve a földön hevert. Bizonyára valami régi, ködbe vesző legenda fűződött hozzá a képrombolás idejéből.

A korcsma gazdája Kroff volt, germán eredetű, özvegy, negyven-negyvenöttesztendős ember. Előtte atyjáé volt a fogadó, ebben az elhagyott zugban, Riga és Pärnu között, az országúton. Két-három versztányira nem volt a közelében sem ház, sem tanya, úgyhogy valósággal el volt szigetelve a világtól.

Kroff futó vendégei kósza utasok voltak, akik kénytelenek voltak itt megállni, törzsvendége meg az a tíz-tizenkét paraszt, aki a környéken a földet művelte, néhány favágó és szénégető, akik a közeli erdőkben dolgoztak.

S a fogadónak jól ment-e a dolga?... Panaszkodni sohasem panaszkodott. Egyáltalában nem beszélt soha a maga dolgairól. A korcsma harminc éve ott állt már a helyén, előbb atya mérte benne az italt - aki vadorzásból és csempészetből gyűjtött vagyont, - később a fia lett az utódja. A környék rossz nyelvű alakjai azt rebesgették, hogy pénznek soha sem volt híja a csárdában. De ehhez nem volt senkinek köze.

Kroff, aki zárkózott természetű ember volt, nagyon visszavonultan élt. Nagy ritkán távozott csak a korcsmából, hébe-korba ment csak Pärnuba, s amikor nem volt vendége, rendszeren kint dolgozott a kertjében. Nem volt sem szolgálja, sem cselédje, aki segítségére lett volna. Erős ember volt, vöröses képű, sűrű szakállú és hajú, szúrós tekintetű. Soha nem kérdezett senkitől semmit s ha beszéltek hozzá, csak kurtán felelgetett.

A ház, amely mögött a kert terült el, földszintes volt, egyszárnyú nagyajtóval.

Az ivóba jutott először a belépő, amelybe hátulról egy ablakon szűrődött be a világosság. Jobbra és balra két-két szoba volt, az országútra néző ablakokkal. Kroff szobájából hátul ki lehetett jutni a veteményes kertbe.

A fogadó ajtaja és ablaktáblái igen szilárdak voltak. Belülről kapcsok és reteszek is erősítették valamennyit. A gazda szürkületkor valamennyit be szokta zárni, mert a tájék nemigen volt biztonságos. Az ivó ajtaja azonban tíz óráig nyitva maradt. E pillanatban hat vendég volt benne, akiket a vodka és a pálinka jó kedvre derített.

A félholdnyi kertet élő sövény szegte körül. A kert a fenyőerdőbe nyúlt bele, amely az országút mögött húzódott. Közönséges zöldséget termesztett a kertben Kroff, s szépen pénzelt is belőle. A gyümölcsfákat a természet kedvére bízta. Néhány csekély hozamú cseresznyefa, nemesebb almafa és egypár bokor szagos málna volt a kertben.

Aznap este a szomszédos tanyákról három-négy paraszt és körülbelül ugyanannyi favágó iszogatót és beszélgetett az asztalok körül. A pálinka, amely poharanként két kopekba került, naponként odacsalta őket, mielőtt hazatértek majorjukba, vagy kunyhójukba, három-négy versztára a korcsmától. Egyikük sem szándékozott az éjszakát a fogadóban tölteni. Utasok is ritkán szálltak meg ott éjszakára. De a hajtók, a postakocsisok meg a szekerezők rendszeren meg-megálltak a korcsma előtt, hogy igyanak egyet, mielőtt tovább indulnak Pärnuba.

A napi vendégeken kívül két más vendég is ült az ivóban, külön a többiektől, halkán beszélgetve egy asztal mellett a többiek arcát vizsgálgatva. Eck rendőrkapitány és egyik embere volt. Miután tovább folytatták nyomozó útjukat a Pärnu folyó mentén, hogy átkutassák azt a vidéket, amelyen több gonosztevő nyomát jelezték nekik, érintkezésben maradtak a többi rendőrcsapattal, amelyeknek az volt a megbízatásuk, hogy szemmel tartsák a tartomány északi részében levő falvakat és tanyákat.

Eck sehogy sem volt meglegedve utolsó vállalkozásával. Annak a szökevénynek, akit elevenen szeretett volna kézrekeríteni és Verder őrnagy elé vezetni, a holttestét sem találták meg a zajló Pärnuban.

Hiúsága nagyon meg volt bántva.

S a kapitány így szólt társához:

- Minden jel arra vall, hogy az a gazember ott veszett a zajlásban...

- Bizonyos, - felelt a kísérlője.

- Eh! Bizonyosnak éppenséggel nem bizonyos, nincs rá semmiféle kézzel fogható bizonyítékunk!... Egyébként ha a holttestét kihalásztuk volna, egy hullát mégsem lehet letartóztatni!... Nem! Elevenen kellett volna kézrekeríteni, ez az ügy nemigen válik a rendőrség dicsőségére.

- Majd máskor több szerencsénk lesz, Eck úr, - felelt a rendőr, aki bölcs nyugalommal fogta fel hivatása kudarcait.

A kapitány a fejét csóválta, nem titkolván bosszúságát.

A vihar elmondhatatlan heveséssel dühöngött. A nagyajtót majd kivetette sarkából. A nagy kályha el-elfulladt, majd új erőre kapva, pöfögött.

Behallatszott a fenyves fainak a recsegése. A vihar ereje egész ágakat tört le és sodort a korcsma tetejére, úgy oda-oda vágva őket, hogy majd beszakadt a tető.

- Na tessék! Elvégzi a szél a favágók munkáját! - szólt az egyik paraszt. - Csak össze kell szedniük az ágakat...

- Pompás idő ez a gazembereknek és a csempészeknek!... - szólt a rendőr.

- Azám... pompás idő - felelt Eck. - De azért nem szabad hagynunk, hogy garázdálkodjanak!... Bizonyos, hogy egy egész banda garázdálkodik errefelé... Tarvartból egy lopást jeleztek, Karkusból pedig egy gyilkossági kísérletet!... Szent igaz, hogy Riga és Pärnu közt nem biztonságos az út... A gonosztettek szaporodnak s a gazemberek nagy része kicsúszik a kezünk közül... Voltaképpen mit is kockáztatnak, ha elfogjuk őket?... Mehetnek sőt bányászni Szibériába!... Ezzel pedig nem sokat törődnek... Ha az akasztófán kellene táncolniuk, akkor jobban meggondolnák a dolgot!... Csakhogy az akasztófák úgy kidőltek, mint Kroff mesternek a keresztje...

- Majd visszatérünk hozzájuk, - felelt a rendőr.

Hogyan is törődhetett bele egy rendőrtiszt, hogy a politikaiakra most is kiszabható halálos ítélet, a köztörvényesekre viszont nem? Nem tudta ésszel felérni, de sokan azok közül a jótét lelkek közül sem, akiknek semmi közük a rendőrséghez.

- Sose lesz késő, - szólt Eck.

- De induljunk - folytatta azután és távozni készült. - Találkoznom kell az ötödik csapat kapitányával Pärnuban, és nem szabad megvárakoztatnom.

De mielőtt fölállt volna, az asztalra ütött.

Kroff rögtön megjelent.

- Mit fizetek, Kroff? - kérdezte Eck, néhány pénzdarabot vett ki a zsebéből.

- Mint máskor, kapitány, - felelt a korcsmáros. - Mindenkinek egy az ára...

- Azoknak is, akik beállítanak hozzád, mert tudják, hogy nem kéred sem az igazolványukat, sem a nevüket?...

- Nem vagyok rendőr! - szólt Kroff nyersen.

- Eh! Ha minden korcsmáros rendőr volna, nyugodtabb volna az ország! - felelt a kapitány. - Vigyázz, Kroff, hogy egy szép napon be ne csukják a fogadódat... Mert ez lesz a vége, ha te magad be nem csukod a vadorzók és talán egyéb, még veszedelmesebb vendégeid előtt!...

- Azoknak adok italt, akik megfizetnek érte, - szólt a fogadós. - Aztán nem törődöm velük, hová mennek, úgy ahogy azt se bánom, honnan jöttek!

- No mindegy, Kroff! Ne tettesd magad süketnek, mikor hozzád beszélek, vagy nem állok jól a füledért!... Itt a pénzed! Jó estét! Viszontlátásra!

Eck kapitány felállt, fizetett és az ajtó felé indult, a rendőrrel együtt. A többi vendég követte példáját, mert bár cudar idő volt, nem volt kedve egyiknek sem arra, hogy a korcsmában töltsen az éjszakát.

E pillanatban nyílt az ajtó, s a vihar nagy csattanással mindjárt be is csapta.

Két ember lépett be az ivóba; az egyik támogatta a másikat, aki bicegett.

Poch volt és útítársa, akikkel a postakocsi úgy kibabrált az országúton.

Az utazó még mindig nagyon be volt burkolózva köpönyegébe, amelynek a csuklyája is le volt húzva, úgyhogy az arca nem volt látható.

Ő beszélt s így szólt a fogadóshoz:

- A kocsink összetört, kétszáz lépésnyire innen... A kocsis meg a hajtó Pärnuba ment lóháton... Holnap reggel eljönnek majd értünk... Addig is, tudsz nekünk két szobát adni éjszakára?

- Tudok, - felelt Kroff.

- Az egyik szobára nekem van szükségem, - szólt Poch. - És ha lehet, jó ágy legyen benne!

- Meglesz, - felelt Kroff. - Megsebesültél, bátyuska?

- Megzúzódott a lábam, - felelt Poch. - De nem nagy baj.

- A másik szobát én kérem, - felelt az utazó.

Amíg beszélt, Ecknek úgy rémlett, hogy ráismer a hangjára.

- Ejnye, - szólt magában, - meg mernék esküdni, hogy...

Nem volt bizonyos a dolgában, de rendőr léte, - szinte ösztönszerűen - jónak látta, hogy megbizonyosodjék, nem téved-e.

Eközben Poch leült az egyik asztal mellé, amelyre rátette a táskáját, amely még mindig az övéhez volt láncolva.

- A szoba... rendben volna, - szólt oda Poch a korcsmárosnak. - De ez a karcolás nem akadályozza meg azt, hogy ne egyem és éhes vagyok.

- Mindjárt szolgálók vacsorával, - felelt a korcsmáros.

- Minél gyorsabban, - szólt Poch.

A rendőrkapitány közelebb lépett hozzá.

- Igazán szerencse, Poch úr, - szólt, - hogy nem sebesült meg súlyosabban.

- Nini! - kiáltott a bankhivatalnok, - Eck úr!... Jó napot, Eck úr, vagy inkább jó estét!

- Jó estét, Poch úr!

- Erre van dolga?

- Amint látja. Csakugyan nem veszedelmes a sebe?

- Holnapra nyoma sem lesz.

Kroff kenyeret tett az asztalra, hideg húst és teás csészét. Azután odafordult az utazóhoz:

- Én nem vagyok éhes, - felelt emez. - Mutassa meg a szobámat... Szeretnék mielőbb lefeküdni, mert lehet, hogy nem várom meg a kocsis visszaérkezését... Valószínűleg reggel négy órakor tovább megyek.

- Ahogy tetszik, - felelt a fogadós.

És bevezette az utast az ivótól balra eső szobába, a ház végében, míg a bankhivatalnoknak az ivótól balra levő szobát szánta.

De míg az ismeretlen beszélt, a csuklyája egy kissé félrecsúszott, s a kapitány, aki ráfigyelt, arcának egy részét megláthatta. Eleget látott.

- Igen, - dörmögött magában, - ő az... De mért akar olyan korán elmenni? Mért nem akarja megvárni a kocsit?

A legegyszerűbb dolgokat találják rendesen a legfeltűnőbbeknek ezek a rendőrfélék!

- És vajon hová megy? - kérdezte magában Eck. Erre a kérdésre, - ha hallja, - az utas bizonyára nem felelne. Egyébként úgy látszott, nem is vette észre, hogy a kapitány állhatatosan fürkészte, mintha ráismert volna. Bement a szobába, amelyet Kroff megmutatott neki. Eck pedig újra Pochhoz lépett, aki jó étvággal vacsorázott.

- Ez az utas együtt jött magával a postakocsin? - kérdezte a kapitány Pochtól.

- Igen, Eck úr, és egy szót sem bírtam kihúzni belőle az egész út alatt...

- És nem tudja, hová megy?

- Nem... Rigában ült fel a kocsi, és azt hiszem, Revelbe készül. Ha Broks itt volna, pontosan megmondhatná.

- Ó! Nem olyan fontos, - felelt a kapitány.

Kroff végighallgatta ezt a beszélgetést, de oly közömbös arccal, mintha egyáltalában nem törődne vele, kik a vendégei. Ide-oda császkaált a szobában, amíg a parasztok és a favágók jó éjt kívánva el nem távoztak.

A kapitánynak azonban egyszerre nem volt már sürgős az útja, és úgy látszott, szívesen elbeszélget Pochsal, aki nagyon örült a társaságnak.

- És maga Párnuba megy? - kérdezte a kapitány.

- Nem, Eck úr; Revelbe.

- A Johausen testvérek dolgában?
- Úgy van, uram, - felelt Poch. S akaratlanul odakapott az asztalon heverő táskájához.
- Ugye ez a baleset legalább egy félnapi késedelmet okoz most magának?
- Legalább egy félnapit, ha Broks holnap reggelre visszajön, úgy ahogy ígérte. És négy nap múlva visszaérek Rigába... az esküvőmre.
- A derék Zinaida Parensova a menyasszony, ugye?... Ó, tudom!...
- Meghiszem azt, hiszen maga mindent tud!
- Nem éppen! Hiszen azt sem tudom, hová utazik az útitársa... De ha olyan korán reggel akar tovább menni, anélkül, hogy magát megvárná, akkor bizonyosan Pärnuba készül.
- Valószínűleg, - felelt Poch, - és ha nem látom többé, szerencsés utat kívánok neki! - De mondja csak, Eck úr, itt tölti maga is az éjszakát ebben a fogadóban?...
- Nem, Poch, Pärnuban van dolgunk, és azonnal indulunk... A jó vacsora után aludjon jól... És vigyázzon a táskájára...
- Mint a két szemem világára! - felelt Poch mosolyogva.
- Jó éjt, Poch!
- Jó éjt, Eck úr!

A két rendőr távozott, s Kroff egy nagy keresztúddal bereteszelte mögöttük a kaput s a zárban kétszer ráfordította és mindjárt ki is húzta a kulcsot.

Ilyen későn új vendégre nem lehetett már számítani a *Kidölt Kereszthez* címzett fogadóban. Az is nagy csoda, hogy két utas szállt meg éjszakára, s a fogadós tisztára a postakocsi balesetének köszönhetette, hogy nem kellett, - mint rendesen, - egyedül töltenie az éjszakát.

Közben Poch befejezte, mégpedig jó étvággal a vacsoráját. Evett is, ivott is bőségesen, hogy erőre kapjon.

Az ágy folytatta, amit az asztal oly derekasan megkezdett.

Kroff nem akart addig lefeküdni, amíg vendége be nem megy a szobájába. A kályha mellett állt, amelynek füstje a nagy viharban hébe-korba be-beccsapódott az ivó közepébe a meleg-hullámokkal együtt.

Kroff ilyenkor egy asztalkendővel hajtotta szét a füstöt, úgy csapkodva vele, mintha ostort pattogatna.

A faggyú gyertya, amely az asztalon állt, pislogva táncoltatta a szobában a tárgyak árnyékait.

Kívül olyan rohamokat intézett a szél az ablaktáblák ellen, mintha valaki kopogna.

- Nem hallja? - szólt Poch egy ízben, mikor az ajtó úgy csikorgott, hogy az embert könnyen megtéveszthette.

- Senki, senki, - felelt a fogadós. - Én már megszoktam az ilyesmit... Télen gyakran megérünk ennél rosszabb időt is...

- Különben, - szólt Poch, - nemigen valószínű, hogy kint járjon valaki ma éjszaka az országúton, az útonállókon meg a rendőrökön kívül.

- Biz' az nemigen valószínű!

Körülbelül kilenc óra lehetett.

A bankhivatalnok fölállt, hóna alá szorította a táskáját, átvette a gyertyatartót, amelyet Kroff feléje nyújtott, és a szobája felé indult.

A fogadós egy ócska, vastag üvegű lámpást tartott, hogy ne maradjon sötétben, ha Poch mögött bezárul az ajtó.

- Kelmed nem fekszik le? - kérdezte Poch, mielőtt belépett a szobájába.

- Dehogynem, - felelt Kroff, - csakhogy előbb körüljárom a házban, mint máskor.

- A kis udvarban?

- Úgy van, ott is, és megnézem, bent vannak-e a ketrechen a tyúkjaim, mert néha reggel egy-kettő hiányzik közülük...

- Ahá! - szólt Poch, - a rókák...

- A rókák meg a farkasok. Ezek az átkozott fenevadak keresztülugranak a sövényen. Pedig a szobám ablaka a kertre nyílik, úgyhogy közéjük durranthatok!... Ne is tessék hát megijedni, ha lövést hall esetleg az éjszaka...

- Eh! - felelt Poch, - azt hiszem, ágyúdörgésre sem ébredek fel, ha úgy fogok aludni, ahogy szeretnék! - Jut eszembe, az én utam nem sietős... Ha az útitársam korán akar kelni, az az ő dolga!... De engem hagyjon aludni jó sokáig... Ráérek fölkelni akkor is, amikor Broks Párnuból visszajövet rendbe hozta már a postakocsit...

- Rendben van, - felelt a fogadós. - Senki sem fogja felébreszteni, s mikor az útitársa elindul, lesz rá gondom, hogy ne zavarja semmi zaj az álmát.

Poch nagyokat ásítva, - amit kimerültsége teljesen igazolt, - bement a szobájába és belülről magára zárta az ajtót.

Kroff egyedül maradt az ivóban, amelyet a lámpása csak gyéren világított meg. Az asztalhoz lépve elszedte a bankhivatalnok terítékét és elrakta az edényeket, a csészét, a teáskannát. Rendszerető ember volt; nem halasztotta holnapra, amit ma megtehetett.

Ezt elvégezvén, az elkerített udvar kapuja felé indult és kinyitotta a bejáratot.

Erről az oldalról, északnyugatról, kevésbé hevesen dühöngött a vihar, s az elkanyarodó mellékszárnyat elkerülte a szélörvény, de túl a sarkon vadul tombolt a szél, s a fogadós fölöslegesnek találta, hogy tovább menjen. Egy szempillantással végigmérte a baromfiudvart.

Semmi gyanúsat nem látott a kis udvarban. Nyoma sem volt olyan mozgó árnyéknak, amely farkas vagy róka jelenlétére vallana.

Kroff mindenfelé megforgatta a lámpását, azután nyugodtan visszatért az ivóba.

Minthogy nem akarta, hogy a kályha kialudjék, néhány darab tőzeget rakott még rá, azután még egyszer körülnézett, s a szobája felé indult.

A kertajtóval csaknem szomszédos ajtón átmehetett a melléképületbe, ahol a szobája volt, amely szomszédos Poch szobájával, ahol Poch mély álomba merült már.

Kroff kezében a lámpással kiment, s az ivó koromsötétségbe merült.

Két-három percig hallatszottak még a fogadós léptei, amíg le nem vetkőzött. Majd reccsenés hallatszott, amely arra vallott, hogy ágyába vetette magát.

Pár pillanat múlva minden élő ember aludt a fogadóban, bár az elemek harca tovább dühöngött, a szél zúgott, az eső szakadt, és a letarolt fenyveserdő nagyokat nyögött a közelben...

Valamivel hajnali négy óra előtt Kroff fölkel s meggyújtva lámpását, kiment az ivóba.

Csakhogyan ugyanabban a pillanatban nyílt az idegen utazó szobájának az ajtaja is.

Ez utóbbi fel volt öltözve, köpönyegébe volt burkolva s a csuklya a fejébe volt húzva.

- Már útra készen, uram? - kérdezte Kroff.

- Igen, - felelt az utas, aki két-három papírrubelt tartott a kezében. - Mivel tartozom az éjszakáért?

- Egy rubellel, - felelt a fogadós.

- Itt a pénz, s most legyen szíves eresszen ki...

- Rögtön, - felelt Kroff, miután lámpása fényében meggyőződött róla, hogy nem hamis-e a rubel.

Azután a kapu felé indult, kihúzva zsebéből az ajtókulcsot. Majd egyszerre csak megállt s odafordult az idegenhez:

- Nem parancsol semmit, mielőtt távozik?

- Semmit.

- Egy pohár vodkát vagy egy pohár pálinkát sem?

- Semmit, ha mondom. Nyissa ki gyorsan az ajtót. Sietek.

- Ahogy tetszik.

Kroff elhúzta belülről a nagy retesz-gerendát, azután bedugta a kulcsot a zárba, amely keservesen nyikorgott.

Sűrű sötét volt még. Az eső elállt, de a szél még javában dühöngött. Letört ágakat sodort az útra.

Az utazó megerősítette a csuklyáját, begombolta köpönyegét, azután szó nélkül gyorsan kilépett az ajtón, s néhány lépés után eltűnt az éjszakában. Mialatt tovább haladt az országúton Pärnu felé, Kroff visszaillesztette a retesz-gerendát belülről és bezárta újra a *Kidölt Kereszthez* címzett fogadó kapuját.

## VI. FEJEZET

### *Szlávok és németek*

A reggeli teát vajaskenyérrel pontban kilenc órakor tálalták fel minden nap a Johausen fivérek ebédlőjében. A hajszályira kimért pontosság volt e gazdag bankároknak egyik fő elve a köznapi életben éppúgy, mint az üzletben. Amikor pénzt kellett kapniuk ugyanúgy, mint amikor fizetniük kellett. Frank Johausen, az idősebb fivér, katonai pontossággal szabályozta az étkezést, a fogadást, a fölkelést, a lefekvést, éppúgy, mint bizonyára érzelmeit és élvezeteit, valamint a bankház könyveit is. Üzlete Rigában az egyik leghatalmasabb bankház volt.

De a szóban forgó nap reggelén a mondott időben a szamovár nem volt ott az ebédlő asztalán. Mi lehetett ennek az oka? Egy kis restség, amely Trankelt, a ház urának inasát terhelte.

Szóval az történt, hogy amikor Frank Johausen a fivérével, továbbá Johausenné asszony és leánya, Margarit Johausen belépett az ebédlőbe, a tea nem várta még készen őket.

Köztudomású, hogy a balti tartományokban a gazdag német családok atyailag bánnak a cselédséggel. A cselédséget a ház gyermekeinek tekintik s ezért gyakran van részük atyai dorgálásokban.

- Trankel, miért nincs készen a tea? - kérdezte Frank Johausen úr.

- Ne tessék haragudni, uram, - felelt Trankel bűnbánóan - de elfelejtettem...

- Ez nem először esik meg veled, Trankel, - felelt a bankár, - és van okom hinni, hogy nem is utoljára.

Johausenné asszony és sógora helyeslően bólintva a nagy díszes cserépkandallóhoz közeledtek, amely szerencsére nem aludt ki, úgy mint a szamovár.

Trankel némán lesütötte a szemét. Nem! Nem először vétett a - Johausenék házában oly fontos - pontosság ellen.

A bankár kivett a zsebéből egy kis jegyzetfüzetet, egy kitépott lapjára ráírt néhány szót ceruzával, azután átnyújtotta Trankelnek és így szólt:

- Vidd el ezt a címzettnek, ott majd megkapod a feleletet.

Trankel bizonyára tudta már, milyen címettről van szó és milyen feleletet fog kapni.

Egy szót sem szólt: meghajolt, kezet csókolt urának, s elindult a rendőrség irodája felé.

A papírlapon csak ez a pár szó volt:

*„Utalvány huszonöt vasszőütsérről Trankel szolgám javára. Frank Johausen”*

Abban a pillanatban, amikor a szolga kilépett a szobából, a bankár így szólt:

- Ne felejtsd elhozni a számlát!

Trankel óvakodott ezt elfelejteni. Ennek a számlának alapján fizetheti majd ki az illetékesnek a bankár a rendőrezredes által megállapított díjtételt a büntetésért.

Így folytak a dolgok akkoriban s így folynak talán még most is Kurlandban, Észtföldön és Livóniában, s bizonyára az orosz birodalom egyéb tartományaiban is.

S most lássunk néhány részletet a Johausen famíliáról.

Tudjuk, mi a jelentősége a hivatalnoknak Oroszországban. A *Csin* szigorú szabályainak van alárendelve: tizen négy fokú számlélétrát kell végigjárnia az állami alkalmazottnak a legelső foktól a titkos tanácsosi címig.

Ám a legfelsőbb köröknek semmi közük sincs a hivatalnoksághoz, közéjük tartozik a balti államokban elsősorban a nemesség, amelynek a közmegebecsülésen kívül kijut a valóságos hatalomból is. Lévén a germán eredetű régebbi az orosz nemességnél, jelentős kiváltságokat örözött meg, többek közt a diplomakiállítás jogát, amelynek megszerzését nem vetették meg a cári család sarjai sem.

Ezzel a nemességgel együtt él a vele egyenrangú nagypolgárság, sőt a kormányzósági és községi közigazgatásba való beleszólása jogán magasabbrangú is lehet, s mint már említettük, szintén majdnem teljes egészében germán eredetű. Ide tartoznak a kereskedők, a letelepített városlakók, s tőlük egy kissé lejjebb az egyszerű polgárok, akik mintegy átmeneti réteget képeznek. A bankárok, a hajóépítők, a kézművesek, a kereskedők a céhrendszer szabályainak értelmében adót fizetnek s ennek fejében kereskedelmi ügyleteket folytathattak külföldön is.

A polgárságon belül a felső réteg tanult, dolgos, vendégszerető, feltétlenül erkölcsös és megbízható. Ebbe a legfelső sorba helyezte a közvélemény, - és teljes joggal, - a Johausen-családot bankházastul: hitelük Oroszországban és külföldön támadhatatlan volt.

Az egész Baltikumra rátelepedett kiváltságos osztályok fennhatósága alatt vegetáltak a röghöz kötött parasztok, földművesek, szántóvetők (legalább egy millióan), ők alkották a tényleges őslakosságot. A lettek az ősi szláv kifejezéseket használták, míg a városlakók nyelve a német maradt. Még ha felszabadultak is, ezeket az embereket sokszor továbbra is úgy kezelték, mintha jobbágyok volnának, néha még ki is házassították akaratuk ellenére, ha éppen arról volt szó, hogy növelni kell azoknak a családoknak a számát, akiktől a földesúrnak joga van valamilyen szolgálatot követelni.

Érthető tehát, hogy Oroszország cárhoja miért határozott úgy, hogy megváltoztatja ezt a sajnálatos helyzetet s hogy kormánya miért szándékozik növelni a szlávok számát a községi gyűlésekben és a helyhatósági közigazgatásban.

Innen adódott az a harc, amelynek rettenetes következményeit tapasztalhatjuk ebben az elbeszélésben.

A bankház feje az idősebb fivér volt, Frank Johausen.

A fiatalabb nőtlen ember volt. Az idősebb, aki most negyvenöt esztendő, egy frankfurti német lányt vett feleségül. Két gyermekük volt: egy fiú, Karl, tizenkilenc esztendő, és egy tizenkét esztendő lány.

Karl éppen most fejezi be tanulmányait a dorpati egyetemen, ahol Dimitrij Nyikolev fia is hamarosan végezni fog.

A Johausen-bankház Riga főterén, egy modern, szép épületben működött. Az irodai helyiségek a földszinten voltak: a fogadó terem és a lakás az első emeleten. A fivérek banküzlete nagy tekintélynek örvendett az inkább német, mint szláv jellegű városban.

A Johausen család nagyon összetartott. A két fivér között mindenben teljes volt az egyetértés. Az idősebb a bankházat vezette, az ifjabb főleg az irodával és a számtartással foglalkozott.

Johausenné asszony szürke egyéniség volt, de nagyon német, és rendkívül kevélyen viselkedett a szláv eredetűekkel szemben. A rigai nemesség szívesen befogadta, ami csak növelte ösztönös hiúságát.

Egyébként a Johausen család a város előkelőbb polgári társadalmának első családja volt, és első az egész tartomány pénzügyi világában is. Kivételes hitelt élvezett a szentpétervári és a nagy orosz bankintézeteknél, s a balti tartományokban egyike volt a legvagyonosabb családoknak.

Frank Johausen, aki egyik legbefolyásosabb tagja a városi községtanácsnak, kérlelhetetlen szívósággal védelmezte mindenkor osztályának az előjogait. Ő képviselte azokat az eszméket, amelyek a felsőbb osztályok gondolkodását vezérelték, s ezért csodálták, magasztalták.

Személyében bántotta őt a kormánynak az a törekvése, hogy a német elem makacs ellenállását megtörje s a németeket oroszosítsa.

A balti tartományoknak akkor Gurko tábornok volt a kormányzója. Nagyeszű ember volt, teljes tudatában megbízatása nehézségeinek, rendkívül okosan bánt a német néppel, s óvatosan működött a szlávok diadala érdekében, anélkül, hogy erőszakos eszközökhöz nyúlt volna. Határozottságával és igazságosságával elejét vette minden olyan dolognak, amely összeütközéshez vezethetett volna.

A rendőrség feje Roganov ezredes volt, ez a tősgyökeres orosz ember, aki kevésbé ügyes, mint a főnöke, s hajlamos a balti tartományok minden olyan fiában, aki nem szláv anyatején nőtt fel, ellenséget látni. Ötven körüli, vakmerő, elszánt, zabolátlan rendőr volt, a kormányzó csak nagy ügyel-bajjal tudta megfékezni. Az ezredes minden akadályon keresztülgázolt volna, ha hagyják, holott lassan járj, tovább élsz.

Ne csodálkozzék senki sem, hogy e személyeket részletesen jellemzem. Ha nem is főalakjai e történetnek, azért fontos szerepet játszanak e törvénykezési drámában, amelyet a politikai szenvedélyek és a nemzetiségi különbségek oly rettentővé fejlesztettek e tartományokban.

Roganov ezredes után s vele szemben, elsősorban Verder őrnagy érdemi megfigyeléményt, aki az ezredesnek közvetlen beosztottja a rendőrség közigazgatási ágazatában. Az őrnagy tiszta német eredetű ember és hivatása teljesítésében túlkapasáiról híres. Éppúgy pártját fogta a németeknek, mint az ezredes a szlávoknak. Szívós elkeseredéssel üldözte ezeket, engedékenyen bánt amazokkal.

S bár rangkülönbség volt e két személy között, olykor nagyon kiélesedett volna közöttük az ellentét, ha Gurko tábornok bölcs mérséklettel közjüket nem lép.

Megjegyzendő továbbá, hogy Verder őrnagy hű támaszra talált Eck kapitányban, akivel e történet elején éppen egy szibériai szökevény üldözése közben ismerkedtünk meg. Eck kapitányt fölösleges kötelessége teljesítésére buzdítani, mikor megbízták valamivel, főképp ha szláv embernek a nyomát hajszolja. Nagyon megbecsülték a Johausen fivérek is, akiknek nem egyszer személyes szolgálatakat is tett, - amelyekért bőkezűen jutalmazták a bank pénztáránál.

Ezek után tisztában vagyunk a helyzettel. Tudjuk, hogy a két ellenfél a községi választások mezején készül összeütközni: Frank Johausen, aki el van szánva arra, hogy nem engedi át a helyét, és Dimitrij Nyikolev, akit akarata ellenére jelölt az orosz fensőség és a népakarat, amelynek választójogát az új cenzus szélesebb rétegekre terjesztette ki.

Hogy ezt az egyszerű, szabadfoglalkozású tanár embert, akinek sem vagyona, sem állása nem volt, szembe állították e harcban a hatalmas bankárral, az előkelő polgárság és a gögös nemesség képviselőjével, ez oly jelenség, amellyel a józan embereknek számolniuk kellett.

Vajon nem annak a jele ez, hogy e tartományok politikai viszonyai a közeljövőben módosulni fognak a községi és közigazgatási hatalom mostani birtokosainak a rovására?

A Johausen fivérek azonban nem csüggedtek el, s azt remélték, hogy győzni fognak a küzdelemben, különösen azzal a versenytárssal szemben, aki szemben állt velük. Azt remélték, hogy Dimitrij Nyikolev népszerűségét csírájában fogják elfojtani.

Két hónapba sem telik, és kiderül, kaphat-e mandátumot egy nyomorult adós, akit bírói ítélet sújt - az evvel járó foglalás és árverés tönkretesz és hajléktalanul az utcára űz.

Nem felejtette még el az olvasó június 15-ikét, amikor esedékessé válik a Johausen-bankházzal szemben Dimitrij Nyikolevnek az a tartozása, amelyet atyja adósságai fejében vállalt magára. Tizennyolcezer rubelről volt szó, a tudós tanár szerény viszonyaihoz képest tehát elképesztően nagy összegről. Vajon képes lesz ezt megfizetni?... A Johausen fivérek joggal hitték, hogy a törlesztés, amely a tanárt megszabadítaná, nem teljesíthető. A legutóbbi részlet törlesztése is nagy ügyel-bajjal történt s azóta semmi sem vall arra, hogy Nyikolev anyagi helyzete kedvezőbbre fordult. Nem! Lehetetlenség, hogy kötelezettségének a bankkal szemben eleget tudjon tenni. Ha pedig halasztást kérne, a bank kérlelhetetlen lesz. Kérlelhetetlen lesz nem az adóssal, hanem a politikai ellenféllel szemben, akit egy csapással tönkre fog tenni.

A Johausen fivérek nem sejtették, hogy egy váratlan, előre nem látható körülmény megkönnyíti tervük megvalósítását. Ha az ég összes villáma felett hatalmuk van, azzal sem tudtak volna pontosabban és halálosabban lesújtani népszerű ellenfelükre.

Ezenközben Trankel sietett - ez a szó talán nem is egészen jól van megválasztva - sietett ura parancsát teljesíteni. Az arca kelletlen volt, a lába tétovázott, de azért olyan emberhez illőn, aki ismerte a rendőrségre vezető utat, mert többször megtette már, kilépett a bankházból, balra hagyta a sárga falú palotát, a tartományi kormányzó épületét, behatolt a vásártér bódéi közé, ahol kapható volt minden, ami eladható. Ócskaságok, kétes értékű apróságok, siralmas állapotban levő, uraságoktól levetett ruhák, kegytárgyak és konyhaedények; azután szíverősítőre lévén szüksége, meglepte magát egy csésze vodkával kevert forró teával, amellyel a kereskedők jó pénzt kerestek: odapillantott a mosóházban dolgozó kis mosónőkre, végigment több utcán, ahol a fegyencek egy ór parancsainak engedelmeskedve talicskákat tolva elvonultak: szánakozva nézte ezeket a derék embereket, akiknek egyáltalán nem kellett szégyenkezniük, hogy kényszermunkára ítélték őket valamilyen kis törvényszegésért, s végül nyugodtan belépett a rendőrség épületébe.

A rendőrök úgy üdvözölték Trankelt, mint régi jó ismerősüket.

Kezet nyújtottak neki, s az inas melegen megszorította.

- Te vagy az, Trankel... - szólt az egyik rendőr. - Jó ideje nem láttalak már. Azt hiszem, van egy félesztendeje.

- No, annyi nincs még, - felelt Trankel.

- Ki küldött?

- Frank Johausen úr, a gazdám.

- Jó, jó... és Verder őrnaggyal akarsz beszélni, ugye?

- Ha lehetséges.

- Éppen most érkezett az irodába, Trankel, s ha nem restelsz befáradni hozzá, örömmel fog látni.

Trankel az őrnagy irodája felé ballagott, és halkán bekopogott az ajtón.

Miután belülről elhangzott a kurta „szabad!” - Trankel belépett.

Az őrnagy íróasztala előtt ülve, egy csomó okiratot lapozgatott. Rátekintett a belépőre és így szólt:

- Á! Te vagy az, Trankel?

- Én magam, őrnagy úr.

- És ki küldött?

- Johausen úr.

- Súlyos?

- A szamovár nem akart ma reggel működni...

- Persze, mert elfelejtetted meggyújtani, ugye? - szólt az őrnagy mosolyogva.

- Lehetséges.

- És mit kapsz?

- Itt az utalványom. - Trankel átnyújtotta Verder őrnagynak azt a papírlapot, amelyet gazdájától kapott.

Az őrnagy elolvasta.

- Ó! Csekélység, - szólt aztán.

- Hm! - dűnnyögött Trankel.

- Csupán huszonöt suhintás!

Trankel szemlátomást szívesen elengedte volna a felét.

- Nos, - szólt az őrnagy, - megkapod mindjárt a részedet, nem várokoztatunk meg!

És beszólította az egyik rendőrt.

A rendőr belépett és megállt mereven, katonásan.

- Huszonöt vessző, - parancsolta az őrnagy, - de ne nagyon erősen... ne felejtse el, hogy Trankel jó barátunk. Ó! Ha szláv ember volna!... Eredj, Trankel, vetközz le, s ha elintézted a dolgodat, gyere vissza a nyugtáért.

- Köszönöm, őrnagy úr!

És Trankel távozván az irodából, követte a rendőrt a szoba felé, ahol a vesszőzést fogantósítani szokták.

Úgy bánnak majd vele, mint jóbaráttal, régi jó ismerőssel, úgyhogy nem lesz oka túlságosan keseregni.

A szobába érve, Trankel levetközött, vagyis törzsét lecsupaszította, azután meggörbítette a hátát, a rendőr pedig vesszőt vett a kezébe és megsuhogtatta.

De mikor az első csapásra került volna a sor, nagy tolongás támadt a rendőrségi épület kapuja előtt.

Egy férfiú lihegve berohant és így kiáltott:

- Verder őrnagy!... Verder őrnagy!

A Trankel hátára irányított vessző lehanyatlott, s a rendőr kinyitotta a szoba ajtaját, hogy lássa, mi baj.

Trankel, aki épp oly kíváncsi volt, szintén kibámult az ajtón.

A lármára, - kilépvén irodájából, - csakhamar megjelent Verder őrnagy is.

- Mi történt? - kérdezte.

A férfi eléje lépett, tisztelgett, s átnyújtott az őrnagynak egy táviratot, miközben így szólt:

- Bűntényt követtek el...

- Mikor?

- Ma éjszaka.

- Miféle bűntényt?

- Gyilkosságot...

- Hol?

- A Pärnuba vezető országút mentén, a *Kidölt Kereszthez* címzett fogadóban.

- És ki az áldozat?

- A Johausen-bankház alkalmazottja!

- Micsoda!... A szegény Poch! - kiáltott Trankel. - Az én Poch barátom?

- Ismeretes a bűntény indítéka? - kérdezte Verder őrnagy.

- Rablás, mert Poch irattáskáját üresen találták a szobában, ahol a gyilkosság történt.

- Tudják, mi volt benne?

- Nem tudják, őrnagy úr; de a bankban bizonyosan fogják tudni.

A táviratban, amely Pärnuból érkezett, ugyanaz volt, amit a távirathordó a postahivatalban már megtudott.

Verder őrnagy rendőreihez fordulva, így szólt:

- Te eredj Kerstorf bíróhoz...

- Igenis, őrnagy úr.

- Te eredj Hamine doktorhoz...

- Igenis, őrnagy úr.

- És mondjátok meg nekik, hogy jöjjenek azonnal a Johausen-bankházba, ahol várni fogom őket.

A rendőrök tüstént távoztak az irodából, s néhány perc múlva Verder őrnagy is elindult a bank felé.

S így esett, hogy a nagy zűrzavarban, amely a bűntény hírére támadt, Trankel aznap nem kapta meg a huszonöt vesszőt, amelyet gazdája a hanyagságáért utalványozott neki.

## VII. FEJEZET

### *Helyszíni szemle*

Két órával később egy kocsi száguldott teljes sebességgel a pärnui országúton. Nem szekér, mégcsak nem is postakocsi volt az. Frank Johausen úr útibatárja elé fogtak be, s minden postaállomáson kicserélték a lovakat. Bármily gyorsan hajtanak is, nem valószínű, hogy az éj beállta előtt a *Kidőlt Kereszthez* címzett fogadóba érnek. Inkább megpihennek az utolsó állomáson, s másnap, mikor a nap fölkel, a fogadóhoz hajtanak.

A batárban ült a bankár, Verder őrnagy, a rendőrorvosi vizsgálatokhoz szükséges Hamine doktor, Kerstorf bíró, akit majd az ügy kivizsgálásával bíznak meg, s egy törvényszéki írnok. A hátsó ülésen két közrendőr utazott.

Ejtsünk egypár szót Kerstorf bíróról, mivel a többi személy már szerepelt a történetünkben, s őket valamennyire ismerjük.

Nos, az ötven év körüli bíró kollégái és a köz elismerését is kivívta. Csak csodálkozni lehetett, milyen eszesen, ügyesen jár a végére a hozzá tartozó bűnügyeknek. Feddhetetlen volt, soha semmilyen befolyás alá nem került, semmiféle nyomással nem tudták megkönyékezni, s politikai szempont sem vezérelte soha vádindítványai megfogalmazásában. Ő volt a megtestesült törvény. Kevésbé közlékeny, igen tartózkodó férfi volt, keveset beszélt, sokat gondolkodott.

Ebben az ügyben - a fizika nyelvén szólva - ellentétes áramlatok működtek, amelyek nem nagyon fértek össze, főleg ha a politikai szempontok is közbeavatkoznak. Egyik részről a német eredetű Johausen báró és Verder őrnagy, másíkról pedig a szláv származású Hamine doktor. Egyedül Kerstorf bíró volt mentes a faji előítéletektől, amelyek a balti államokban mostanában teret nyertek.

Útközben csak az őrnagy és a bankár beszélgetett, de ők is csak akadozva.

Frank Johausen nem titkolta, hogy mélyen fájjalja a szerencsétlen Poch halálát. Nagyon szerette ezt a régi, kipróbált, hűséges emberét.

- S a szegény Zinaida, - szólt - hogy fog keseregni, ha megtudja, hogy megölték a vőlegényét!

Valóban az esküvőt pár nap múlva kellett volna megtartani Rigában, s most templom helyett a temetőbe mehet Zinaida a vőlegényével!

Az őrnagy, ha az áldozat sorsa tán meghatotta is, sokkal inkább törődött a bűnös kézrekerítésével. Mindenek előtt a véres esemény színhelyét kellett látnia, ahol talán akad majd valami nyomra. Verder őrnagy azt hitte, hogy a gyilkosságot azok közül az útonállóak közül követte el valamelyik, akik akkoriban ott garázdálkodtak a livóniai területen, és azt remélte, hogy a rendőri őrzáratok segítségével kézre kerítheti a *Kidőlt Kereszthez* címzett fogadó gonosztevőjét.

Hamine doktornak a holttestet kellett megvizsgálania. De e pillanatban más dolog nyugtalanította. Ma reggel, mikor rendes szokása szerint meglátogatta Nyikolevéket, a tanár nem volt odahaza. Megtudta Ilkától, hogy atyja elutazott. Értesítette Ilkát, - aki elutazása előtt nem is találkozott vele, - hogy két-három napra távozik Rigából. Hová mehetett?... Nem is sejtette. Már tegnap este tudta vajon, hogy elutazik?...

Valószínűleg, mert mióta hazaért lakásába, Nyikolev nem kapott semmiféle levelet.

S mégsem szólt utazásáról sem leányának, sem a doktornak, sem a konzulnak a múlt este. Gondterhesebbnek látszott, mint máskor?... Meglehet, de egy ilyen zárkózott embertől mégsem kérdezhették meg, mi nyomja a szívét? Annyit megtudott, hogy másnap reggel Dimitrij írt egypár sort Ilkának, azután elindult, de nem árulta el, hová megy. Aggasztó volt a dolog, s Ilkát éppúgy nyugtalanította, mint Hamine doktort.

A batár gyorsan haladt. Egy lovast előreküldtek, ő gondoskodott róla, hogy a pihenőhelyen legyen váltás, így nem veszítettek tehát időt, de ha három órával előbb elhagyják Rigát, a nyomozás még aznap megkezdődhetett volna!

A levegő száraz volt, és kissé hideg. Az éjszakai szélvihar megszűnt, könnyű északkeleti szellő fúj. Csak a szélben alaposan megviselt országút okozott nehézségeket a lovaknak.

Félúton fél óra ebédidőt kaptak az utasok. Az egyik állomás szerény fogadójában ültek asztalhoz, majd tovább is indultak.

Most hallgatagok voltak, elmerültek gondolataikban. Frank Johausen és Verder nagyritkán megszólalt, különben hallgattak a batárban. Bármilyen gyorsan száguldott a batár, nem voltak meglepedve a hajtókkal. Az útitársak közül az őrnagy volt a legtürelmetlenebb, tanácsokkal ösztökélte a vezetőket, szemrehányásokat tett nekik, sőt meg is fenyegette őket, ha a kocsit lassított az emelkedőn.

Délután öt óra volt, mikor megérkeztek Pärnu előtt az utolsó lóváltó állomásra.

A nap hanyatlóban volt már, s a *Kidölt Kereszthez* címzett fogadó még tíz versztányira lehetett.

- Uraim, - szólt Kerstorf bíró, - éjszaka lesz, mire megérkezünk a fogadóba, s ez az idő nem alkalmas a nyomozás megkezdésére... És mivel abban a korcsmában úgysem találunk tisztességes szállást, azt ajánlom, maradjunk itt éjszakára s holnap hajnalban folytassuk utunkat.

- Bölcs tanács, - szólt a doktor. - És ha korán tovább megyünk...

- Maradjunk itt, - szólt Frank Johausen, - föltéve, hogy Verder őrnagynak nincs ellenére.

- Késleltetjük vele a nyomozást, - szólt az őrnagy, aki alig várta már, hogy ott lehessen a bűntény színhelyén.

- Bizonyára reggel óta őrzik a fogadót, ugye? - kérdezte a bíró.

- Úgy van, - szólt az őrnagy, - a táviratból tudom, hogy embereim azonnal körülvették a fogadót, nem eresztenek be senkit reggel óta, és nem engedik érintkezni senkivel Kroffot, a korcsmárost.

- Akkor, - szólt a bíró, - ez a késedelem nem árt a nyomozásnak.

- Nem, nem, - felelt az őrnagy, - de egerutat enged a gonosztevőnek!

Mindazonáltal mivel máris besötétedett, elhatározták, hogy nem mennek tovább. Az utolsó állomáson töltötték az éjszakát, s április 15-ikén, hajnalban tovább indultak, s a batár reggel hét órakor megérkezett a fogadó elé.

A fogadót őrző pärnui rendőr az ajtóban fogadta az érkezőket.

Kroff fel s alá járt az ivóban. Nem volt szükség rá, hogy erővel tartsák vissza. Mért is hagyta volna el a fogadóját?... Ellenkezőleg. Szívesen maradt, hogy kiszolgálja a rendőröket... Aztán meg a hatóságnak is ki kellett őt hallgatnia. Hiszen az ő vallomása volt a legfontosabb a nyomozás kezdetén.

A rendőrök gondosan vigyáztak, hogy minden úgy maradjon, ahogy találták, kívül-belül a szobákban és az országúton, a korcsma közelében egyaránt. Megtiltották a környékbeli parasztoknak is, hogy megközelítsék a házat, s e pillanatban is vagy ötven kíváncsi ember álldogált a fogadótól tisztas távolságban.

Reggel hét óra tájban, úgy ahogy megígérte Broks, a postakocsis, a hajtó kíséretében, visszatért a lovakkal és a kerékgyártóval a fogadóba, Pochért és az idegen utazóért, akiket tovább akart szállítani, mihelyt a postakocsi rendben lesz.

Képzeltető, mennyire megrémült Broks, mikor a korcsmáros odavezette őt a szegény Poch holtteste elé, aki még tegnap oly türelmetlenül kívánczozott vissza Rigába, hogy megülje menyegzőjét! Egy perc múlva felugrott az egyik lóra, a hajtót és a kerékgyártót a fogadóban hagyván, visszanyargalt Párnuba, hogy értesítse a rendőrséget. Párnuból táviratoztak Rigába Verder őrnagynak, s a párnui rendőrök kivonultak a fogadóba.

Broks szintén vissza iparkodott a korcsmába, hogy a vizsgálóbírónak, aki bizonyára őt is ki akarja hallgatni, rendelkezésére álljon.

Kerstorf bíró és Verder őrnagy, mihelyt megérkeztek, nyomban hozzáláttak a vizsgálathoz. A rendőröket, akiket utasítottak a kíváncsiak távoltartására, részben a ház előtt állították fel az úton, részben a ház mögött a konyhakert mentén, s részben a háztól jobbra a fenyveserdő szélén.

A bíró, az őrnagy, az orvos és Johausen beléptek az ivóba és ott találták Kroffot, a fogadóst, aki bevezette őket abba a szobába, amelyben a bank hivatalnokának a holtteste hevert.

A boldogtalan Poch holttestének láttára Johausen nem bírt uralkodni fájdmán. Itt volt előtte házának régi hű szolgálja, sápadt arccal, meredt testtel elnyúlva az ágyon, abban a helyzetben, ahogy huszonnégy órával ezelőtt álmában érte a halálos szúrás. Kroff, aki előző nap hajnalban semmi neszt sem hallott a szobából, a kapott utasítás szerint, nem ébresztette fel vendégét; de mikor a postakocsis reggel hét óra tájban megérkezett, mind a ketten kopogtak az ajtón, amely belülről volt bezárva. Nem kaptak feleletet. Nagy nyugtalanság szállta meg őket, erővel behatoltak a szobába, s ott találták a holttestet, amely akkor még nem volt teljesen kihűlve.

Az asztalon, az ágy mellett, ott látták Poch irattáskáját, a Johausen-fivérek cégének kezdőbetűivel. A táska lánc a földre lógott, s a táska üres volt. A tizenötezer rubel értékű papírpénz, amelyet Pochnak Revelbe kellett volna vinnie, nem volt sehhol.

Először is Hamine doktor vizsgálta meg a holttestet. Az áldozat rendkívül sok vért vesztett. Félig megalvadt, vörös tócsa húzódott az ágytól az ajtóig. Poch ingén, amely egészen meg volt keményedve, az ötödik borda irányában, kissé balra, különös formájú sebhely volt. Kétségtelen, hogy a sebet holmi svéd késsel ütötték, amelynek öt-hat hüvelyk hosszú pengéje rugóra járó szorítóval fanyélbe van erősítve. A rugószorítónak tisztán látszott a nyoma a sebszáj körül. A gyilkos olyan féktelen erővel sújtott le, hogy a dőfés nyomban halált okozott, mert keresztülszúrta a szívet.

A gyilkosság indoka kétségtelen volt. Rablás irányította a gyilkos kezét, mert a táskából a papírpénz eltűnt.

De hogyan hatolt be a gyilkos a szobába?... Nyilvánvalóan az országútra nyíló ablakon keresztül, mert a szoba ajtaját, amely belülről zárva volt, a fogadós és Broks törte be. Még bizonyosabbá vált ez, amikor kívülről megvizsgálták az ablak állapotát.

Bizonyosan megállapítható volt a párnán levő vérnyomokból az is, hogy Poch párnája alá rejtette a táskát, s hogy a gyilkos ott akadt rá, véres kézzel megragadta, s kiürítvén a tartalmát, az asztalra tette le.

Mindezt nagy gonddal a korcsmáros jelenlétében állapították meg, aki igen értelmesen felelt a vizsgálóbíró minden hozzá intézett kérdésére.

Mielőtt kihallgatták, a bíró és az őrnagy előbb kívül akarták folytatni a nyomozást. Körül kellett járniuk a fogadót, hogy megvizsgálják, nem maradt-e valami nyom odakinn is a gyilkos után.

Kimentek tehát a fogadóból mind a ketten, Hamine doktor és Johausen kíséretében.

Kroff és a Rigából érkezett rendőrök utánuk mentek, míg a parasztokat harminc lépésnyire visszaparancsolták.

Mindenekelőtt annak a szobának az ablakát vizsgálták meg rendkívül gondosan, ahol a bűntényt elkövette a gyilkos. Az első pillantásra látszott, hogy a jobb táblát, amely elég rozoga állapotban volt, emelővassal kifeszítették és a fémkampót kitepték a párkányból. Az egyik ablaküveg be volt törve. Darabkái a földön heverték. Ezen nyújtotta be a gyilkos a karját, s elfordította az ablakzárát. Bizonyos volt tehát, hogy ezen az ablakon keresztül hatolt be a gyilkos a szobába és ugyanerre menekült a bűntény elkövetése után.

Lábnym volt bőven a fogadó körül, s a 14-ikére virradó éjszaka szakadó esőjétől úgy felázott a föld, hogy a nyomokat megőrizte. De ezek a lábnyomok kereszteződtek, és különböző nagyságúak és alakúak voltak, úgyhogy útbaigazítást nem nyújthattak. Ennek az volt az oka, hogy a gyilkosságot követő reggel, amíg a rendőrök Pärnuból meg nem érkeztek, sok bámészkodó ödöngött a fogadó körül, Kroff nem tudta távortartani őket.

Kerstorf bíró és az őrnagy ezután annak a szobának az ablaka alá mentek, amelyben a gyilkosság éjjelén az ismeretlen utazó aludt. Az ablakon nem volt semmi gyanús. Az ablaktábla nem volt nyitva tegnap óta, amikor az említett utazó oly sietősen távozott a fogadóból. Azonban az ablakpárkányon, valamint a falon néhány karcolás látszott, mintha durván megkaparta volna a falat valaki a cipőjével, aki felkapaszkodott erre az ablakra.

Ezután a bíró, az őrnagy, a doktor és a bankár visszatért a fogadóba.

Meg akarták vizsgálni az idegen utazó szobáját, amely, mint már tudjuk, szomszédos volt az ivóval. Ajtaja előtt felváltva, szakadatlanul álltak őrt a rendőrök.

Kinyitották az ajtót. Koromsötét volt a szobában. Verder őrnagy maga ment az ablakhoz s kinyitotta először a belső ablakokat, azután kiakasztotta a kampókat a párkányból és kitérte a zsalut.

A szoba világos lett. Olyan állapotban volt, aminőben az utas hagyta, - az ágy, amelyben az éjszakát töltötte, félig megvetve, a faggyúgyertya csaknem tövig égve, amelyet Kroff oltott el az utas távozása után, a két faszék a szokott helyén, rendetlenségnek semmi nyoma; a szoba mélyében az oldaltűzfalba illesztett kandalló, amelyben hamu s rég kiéghetett üszökdarab látszott; egy régi almárium, amelynek belsejét megvizsgálták, de semmit sem találtak benne.

Semmi bűnjel sem volt tehát a szobában, csak kívül a karcolások a falon és az ablakpárkányon. S ez a nyom rendkívül fontos lehetett a vizsgálat során.

A szemlét Kroff szobájának megvizsgálásával fejezték be, amely a kertre nyílt. A rendőrök gondosan átkutatták a baromfiudvarban az ólakat. A konyhakertet keresztül-kasul turkálták az élősövény kerítésig, amely nem volt áttörve sehol. Nem lehetett ennél fogva kétséges, hogy a

gyilkos kívülről, az országútra nyíló ablakon hatolhatott be csupán az áldozat szobájába, azon az ablakon át, amelynek zsaluja ki volt feszítve.

Kerstorf bíró folytatta ezután a fogadás kihallgatását. Elhelyezkedett az ivóban egy asztal mellett, ahol az írnoka mellette foglalt helyet. Verder őrnagy, Hamine doktor és Johausen, akik maguk is kíváncsian várták Kroff vallomását, az asztal köré gyültek. A bíró felszólította Kroffot, hogy mondjon el mindent, amit tud.

- Bíró úr, - szólt Kroff magabiztosan, - tegnapelőtt este nyolc óra tájban két utas érkezett a fogadóba és szobát kértek éjszakára. Az egyik utas sántikálva járt, mert megütötte a lábát valamivel előbb, amikor a pürnui országúton, kétszáz lépésnyire innen, felborult velük a postakocsi.

- Poch volt a sántikáló, a Johausen-bankház hivatalnok?

- Igenis... s ezt a balesetet tőle magától hallottam... Ő maga mesélte el, mi történt, hogy bokrosodtak meg a lovak a viharban, és hogy fordult fel a kocsi... Ha meg nem zúzódik Pochnak a lába, bement volna a kocsissal együtt ő is Párnuba. Ó, bárcsak így történt volna inkább!... A kocsis, akit akkor este nem láttam, másnap reggelre visszaigérkezett, és vissza is jött csakugyan Pochért és társáért, miután rendbe hozta a feldőlt kocsit.

- Poch nem mondta, hogy miért megy Revelbe? - kérdezte a bíró.

- Nem... vacsorát kért és jó étvággal evett. Körülbelül kilenc óra lehetett, amikor bement a szobájába, melynek az ajtaját belülről bezárta és elreteszelte.

- És a másik utas?

- A másik utas, - felelt Kroff, - csak szobát kért, vacsorázni nem óhajtott. Mikor visszavonult a szobájába, közölte velem, hogy nem várja meg reggel a kocsist, hanem eltávozik, másnap reggel négy órakor...

- Nem tudta meg, ki volt ez az utas?

- Nem, bíró úr, s nem tudta a szegény Poch sem... Vacsora közben annyit mondott csak a társáról, hogy az egész úton alig ejtett ki tíz szót, a csuklyáját mindig a fejébe húzta, mintha azt akarná, hogy senki rá ne ismerjen... Én magam sem láttam az arcát, úgyhogy tisztára lehetetlenség személyleírást adnom róla.

- Volt más is a fogadóban, mikor ez a két utas érkezett?

- Öt-hat paraszt és favágó a környékről és Eck rendőrkapitány is itt volt az egyik emberével.

- Á! - szólt közbe Johausen, - Eck kapitány!... De hát ő ismerte Pocht, igaz?

- Hát persze. Vacsora közben beszélgettek.

- És az ivóból mindenki távozott később? - kérdezte a bíró.

- Igen, - felelt Kroff, - félkilenc óra felé elment mindenki. S én bezártam kulccsal a kaput, miután belülről el is reteszeltem.

- Kívülről tehát senki sem nyithatta ki?

- Senki, bíró úr.

- Belülről is csak kulccsal lehetett volna?

- Belülről is.

- S reggel úgy találta az ajtót, ahogy hagyta?

- Szakasztott úgy. Négy óra volt, amikor az utas kilépett a szobájából... A lámpásommal világítottam neki... Megfizette, amivel tartozott, egy rubelt... Mélyen a szemébe volt húzva a csuklya, úgy mint előző este, s nem láthattam az arcát... Kinyitottam neki az ajtót, s utána megint bezártam.

- És nem mondta meg, hová megy?

- Nem mondta meg.

- És az éjszaka folyamán nem hallott semmi gyanús neszt?

- Semmit.

- Mint gondol, Kroff, - kérdezte a bíró, - mikor ez az utazó távozott a fogadóból, megtörtént már a gyilkosság?

- Azt hiszem.

- S az utazó távozása után maga mit csinált?

- Visszamentem a szobámba, az ágyamra dőltem, vártam, hogy megvirradjon, és azt hiszem, nem tudtam többet elaludni...

- Vagyis ha négy óra és hat óra között láрма hallatszik Poch szobájából, azt bizonyára meghallotta volna?

- Bizonyára, mivel a szobám, bár a kertre nyílik, szomszédos Poch szobájával, és ha Poch viaskodott volna a gyilkossal...

- Valóban, - szólt Verder őrnagy, - csak hogy nem volt küzdelem, s a szerencsétlent mintha villám sújtotta volna az ágyában, úgy érte a szúrás, amely szívét döfte keresztül!

Nyilvánvaló, hogy a bűntényt az utazó távozása előtt követték el. De azért ez nem minden kétséget kizáróan bizonyos, mert hajnali négy órától ötig sötét volt még, a vihar hevesen dühöngött, az országút néptelen, s a gonosztevő észrevétlenül betörhetett a fogadóba az ablakon át.

Kroff tovább is határozottan felelgetett a vizsgálóbíró hozzá intézett kérdéseire. Szemlátomást egy pillanatig sem gondolt arra, hogy a gyanú órá irányulhatna. Egyébként szinte bizonyosnak mondható, hogy a gyilkos kívülről jött, kifeszítette a zsalut, betörte az egyik ablaküveget, kinyitotta az ablakot, s a bűntény elkövetése után újra az ablakon át menekült, zsebében az elrablott tizenötezer rubellel.

Kroff azután elmondta, hogyan fedezte fel a gyilkosságot. Hét óra tájt felkelt, jött-ment az ivóban, amikor Broks postakocsis otthagya a kocsi javításával foglalatokodó bognárt és a hajtót, a fogadóba ért. Kettesben akarták felébreszteni Pocht. Hiába szölongatták... Kopogásukra nem kaptak választ... Erre betörték az ajtót és ott találták a tetemet.

- Bizonyos benne, - kérdezte Kerstorf bíró, - hogy amikor betörték az ajtót, a szerencsétlen Poch halott volt már?

- Halott volt, bíró úr, - felelt Kroff, aki nyers embernek látszott, most mégis megrendült. - Broks meg én megkíséreltünk minden élesztési próbát, de sikertelenül!... De gondolja meg, hogy a szívét szúrták át!

- Nem találta meg azt a fegyvert, amelyet a gyilkos használt?

- Nem, bíró úr. Bizonyosan magával vitte!

- Meggyőződtek róla, - szólt a bíró, - hogy Poch szobája belülről volt bezárva?

- Meg, bíró úr. Be volt reteszelve és a kulcs is benne volt belülről a zárban, - felelt Kroff. - Broks is tanúsíthatja... Éppen ezért kellett betörnünk az ajtót.

- Broks azután távozott?

- Igen, bíró úr, nagy sietve. Visszanyargalt Pärnuba, hogy értesítse a rendőrséget.

- És nem tért vissza?

- Nem; de ma reggel vissza fog jönni, hogy kihallgassák.

- Elmehet, - szólt a bíró, - de maradjon a fogadóban, hogy kéznél legyen.

- Itt maradok.

A kihallgatás elején Kroff megmondta a vezeték-, a keresztnévét, a korát, a foglalkozását, az írnok jegyzőkönyvbe vette, s nagyon valószínű, hogy a korcsmárost majd kéretik a vizsgálat folyamán.

Csakhamar jelentették a bírónak, hogy Broks megérkezett. Ő volt a második számú tanú, vallomása éppolyan fontos mint a korcsmárosé és minden bizonnyal meg is egyezik vele.

Broksot behívták az ivóba. Jegyzőkönyvbe mondta nevét, korát és foglalkozását, azután elmondta pontosan, mi történt a Rigából való elindulása óta egészen addig a pillanatig, amikor kifeszítették Poch szobájának az ajtaját a fogadóban. Legérdekesebb része az volt a vallomásának, hogy Poch kissé vigyázatlanul elmondta útközben, miért utazik Revelbe, ahova nagy pénzeszeget visz magával a Johausen-bankház megbízásából.

- Bizonyos, - mondotta Broks, - hogy a másik utas és a hajtók láthatták Poch táskáját, sőt én figyelmeztettem is erre Pocht.

Arra a kérdésre, hogy ismeri-e az idegen utast, így felelt Broks:

- Nem ismerem, sőt nem volt módomban az arcát sem látnom.

- Akkor érkezett, amikor indult a kocsi Rigából?

- Néhány perccel hamarább.

- Nem előbb váltotta meg a helyét?

- Nem, bíró úr.

- Revelig váltott jegyet?

- Revelig. Ennél többet nem tudok róla.

- Ő is beleegyezett, hogy maga másnap jön vissza értük a megjavított kocsival?

- Bele, bíró úr. Megállapodtunk, hogy Poch meg a társa velünk folytatja az utat.

- S ez az utas másnap mégis egyedül távozott a fogadóból, már hajnali négy órakor?

- Igen; magam is nagyon meglepődtem, amikor Kroff megmondta, hogy az illető elment.

- És mire következtetett ebből? - kérdezte Kerstorf bíró.

- Arra, hogy bizonyára dolga volt Pärnuban, s mivel Pärnu csak tizenkét versztányira van innen, gyalog tette meg az utat.

- Ha ez volt a szándéka, - szólt a bíró, - akkor különös, hogy nem gyalogolt be Pärnuba mindjárt a baleset után, még ugyanaznap este.

- Valóban, bíró úr, - szólt Broks, - ezen én is csodálkoztam.

Ezzel véget ért a kihallgatás, és Broks távozott az ivóból. Miután kiment, Verder őrnagy így szólt Hamine doktorhoz:

- Nem szükséges még egyszer megvizsgálnia a holttestet?
- Nem, őrnagy úr, - felelt az orvos, - pontosan megállapítottam a seb helyét, alakját és jellegét.
- Késsel ejtették a sebet, ugye?
- Késsel, - szólt az orvos, - amelynek rugós gyűrűje nyomot hagyott a bőrön. Ez a körülmény talán nyomra vezethet.
- Kiadhatom az utasítást, - kérdezte Johausen bankár, - hogy a szegény Poch holttestét Rigába szállítsák, ahol majd eltemetjük?
- Kiadhatja, - szólt a bíró.
- Mi is indulhatunk, ugye? - kérdezte az orvos.
- Igen, - felelt az őrnagy, - mert több tanút nem kell már itt kihallgatnunk.
- Mielőtt távoznunk a fogadóból, - szólt Kerstorf bíró, - még egyszer be akarok menni az idegen utas szobájába... Talán elkerülte a figyelmünket valami nyom.

A bíró, az őrnagy, az orvos és a bankár visszament a szobába. A korcsmáros velük ment, hogy szükség esetén feleljen a kérdésekre.

A bíró bele akart kotorni a kandalló hamujába, hogy megbizonyosodjék, nincs-e benne valami gyanús. Meglátta a piszkavasat, - amely a tűzhely egyik sarkában feküdt, - fölvette, megvizsgálta és észrevette, hogy a vas erősen meg van görbülve. Vajon nem ezt használta a gyilkos, amikor Poch szobájának az ablaktábláját kifeszítette?... Nagyon valószínűnek tetszett, s összevetve azzal a körülménnyel, hogy az ablakpárkány össze-vissza volt karcolva, csaknem bizonyossá tette azt a feltevést, amelyet a bíró közölt társaival, amikor távoztak a fogadóból, vagyis Kroff ezt már nem hallhatta.

- A bűntényt csak három személy követhette el, - szólt a bíró. - Vagy egy kívülről betörő útonálló, vagy a korcsmáros, vagy az utazó, aki a fogadóban töltötte az éjszakát. A piszkavas, amelyet bűnjel gyanánt elviszünk, és az ablakpárkányon levő nyomok körülbelül elosztatják a kételyt. Az utas tudta, hogy Poch táskájában nagy pénzösszeg van. Éjszaka, miután szobájából kimászott az ablakon, kifeszítette a másik szoba ablaktábláját a piszkavassal, megtámadta az alvó bankhivatalnokot, ellopta a pénzt, azután visszament a saját szobájába, ahonnan hajnali négy órakor távozott, csuklyába rejtve az arcát... Bizonyosan az idegen utas a gyilkos...

Ez az okoskodás meggyőző volt. Vajon ki az idegen utas, az a kérdés. Sikerül megállapítani a kilétét?

- Uraim, - szólt Verder őrnagy, - az eset nyilvánvalóan úgy történt, ahogy Kerstorf bíró úr mondja... De a nyomozás meglepetésekkel járhat, s a legnagyobb óvatosságra van szükség... Lezárom az utas szobáját, a kulcsot magammal viszem és két embert állandóan itt hagyok... Utasítom őket, hogy ne távozzanak a fogadóból és tartsák szemmel a fogadóst is.

Az őrnagy tervét mindnyájan helyeselték és Verder őrnagy ennek megfelelően intézkedett.

Mielőtt a batárba ültek volna, Johausen bankár félrevonta a bírót és így szólt:

- Van még egy különös körülmény, Kerstorf úr, amelyről senkinek sem szóltam még; de azt hiszem, jó lesz, ha önnek megmondom...

- Mi az?

- Feljegyeztem az ellopott bankjegyek számát... Százötven darab százrubeles volt a táskában, egy kötegben...

- Á! Megvannak a számok? - szólt a bíró eltűnődve.

- Megvannak, mint mindig és még ma közlöm a tartományok és a birodalom bankjaival a jegyzéket...

- Azt hiszem, egyelőre ne tegye ezt, - szólt Kerstorf bíró. - Megtudhatná a tolvaj is, és külföldre menekülne, ahol bizonyára találna olyan bankot, amely nem ismeri a számokat... Ne zavarjuk őt, talán így könnyebben kézre keríthetjük.

Pár pillanat múlva a társaság a batárban ült, és a fogadó a *Kidőlt Kereszthez* csakhamar elmaradt mögöttük a két rendőrrel, akiknek ott kellett vigyázniok éjjel-nappal.

## VIII. FEJEZET

### *A dorpati egyetemen*

Április 16-ikán, a fogadóban megtartott helyszíni szemle napját követő napon, öt-hat fiatal diák járt fel s alá az egyik livóniai nagyváros, Dorpat egyetemének udvarán, élénken beszélgetve.

Hosszú szárú csizmájuk csikorgott a homokon. Bőröv szorította karcsú derekukat, s rikító színű, bohókás sipkájuk kackiásan oldalra billent.

Az egyik így szólt:

- Én gondoskodtam róla, hogy friss csuka kerüljön az asztalra. Hát te Siegfried?

- Én a vadételeket vállaltam, - felelt Siegfried, - és senkinek sem ajánlom, hogy kifogást tegyen ellene.

- Követelem az első díjat a füstölt sonkának, meg a sült combnak, meg a pirognak, - jelentette ki egy harmadik fiú.

- Itt haljak meg, ha valaki valaha is evett jobb húsos palacsintát. Melegen ajánlom neked, kedves Karl...

- Jó, jó! - szólt a Karlnek szólított ifjú. Hála Istennek, méltón fogjuk megülni az egyetem évfordulóját, hacsak a szlávok nem zavarják meg jelenlétünkkel.

- Nem! - kiáltott Siegfried. - Egy se lesz ott közülük, mert megtanítjuk őket kesztyűbe dudálni!

- Különösen Jean vigyázzon magára, akit vezérüknek ismernek el. Megfogadtam, hogy mielőtt távozzom az egyetemről, megalázom kevélységét. Hadd tanulja meg becsülni a németeket!

- Ő meg a barátja, Goszpogyin! - tette hozzá Siegfried, öklével megfenyegetve az udvar egyik távolabbi sarkát.

- Goszpogyin, meg mindazok, akik fölénk akarnak kerekedni. Majd meglátják, hogy olyan könnyű-e a germán fajtával elbánni! Szláv: azt jelenti rabszolga<sup>2</sup>, s ezt a rímet livóniai himnuszunk minden sorának végére odatesszük, megtanítjuk rá őket, hadd énekeljék!

- Énekeljék, mégpedig németül! - válaszolta Siegfried, miközben társai egetverő vívásban törtek ki.

Amint látjuk, hogy ezek az ifjak, bár igen jól felkészültek étellel a tervezett ünnepségre, még sokkal inkább arra gondoltak, hogy vitát, esetleg összetűzést provokálnak a szláv származású egyetemistákkal. Kellemetlenkedők voltak, különösen Karl. Nevénél és helyzeténél fogva komoly befolyást gyakorolt pajtásaira, és akár egy sajnálatos összetűzésbe is bele tudta őket vinni.

Milyen is volt Karl, ez a vakmerő, bosszúálló, kötekedő fiú, aki nagy tekintélynek örvendett az egyetemi ifjúság körében? Magas termetű, lobogó szőke sörényű, kemény tekintetű, rosszarcú; mindig habozás nélkül az élre állt.

---

<sup>2</sup> slave és esclave franciául rímel - A ford.

Karl, Frank Johausennek, a bankárnak volt a fia. Éppen ezévben fejezi be tanulmányait az egyetemen. Még néhány hónap, és visszatér Rigába, ahol természetesen apja és nagybátyja cégénél már megvolt az állása.

S ki volt Jean, akit Karl és Siegfried barátja elsősorban fenyegettek? Dimitrij Nyikolevnek, a rigai tanárnak a fia, aki éppúgy számíthatott szláv eredetű barátjára, Goszpogyinra, mint Karl Johausen Siegfriedre.

Dorpat, ez a régi Hanza város, amelyet az oroszok alapítottak 1750-ben, a balti tartományok egyik legvirágzóbb városa. Kereskedelmét a németek tartják a kezükben, s szláv lakosai, bár többségben vannak, munkások, iparosok, és cselédek.

A város nagyhírű egyeteme nemzetiség szerint csoportosult testületekre oszlik, amelyeket nem fűz össze a testvériség szilárd köteléke. A hallgatók épp oly hadilábon állnak egymással, mint a szláv és germán elem a balti tartományokban általában. Kilencszáz hallgatója között túlnyomó a germán eredetű; a szláv hallgató alig ötven közöttük.

Ez utóbbiak között első volt Jean Nyikolev, akit társai vezérüknek ismertek el, aki szóvivőjük volt a civódásokban, amelyeket az egyetem rektorának bölcsessége nem volt képes megelőzni.

Miközben Karl Johausen és csoportja fel- s alá járt az egyetem udvarán, az ünnepről és az esetleges összeütközésről beszélgetve, egy másik csoport diák, a szlávok serege, félrevonulva ugyanerről beszélgetett.

Az egyik, egy tizenhét éves, erős, magas ifjú, akinek csinos bajusza és pelyhedző szakállja volt, nyílt tekintetével rokonszenvet ébresztett, bár komoly arcú fiatalember volt, akin meglátszott, hogy a munka embere.

Jean Nyikolev másodéves hallgatója volt az egyetemnek. Nagyon hasonlított néjéhez, Ilkához, nemcsak arcban, hanem lélekben is, mert mind a kettőjüknek a kötelelességteljesítés volt a fő gyönyörűsége, a fiúnak korához képest túlzottan is.

Érthető, hogy Jeant szerették és becsülték társai. Lelkesedéssel védelmezte ő mindig a szláv eszméket.

Barátja, Goszpogyin, egy Revelbe való gazdag észt család gyermeke volt. Bár egy évvel idősebb volt Jeannál, ez utóbbinál sokkal kevésbé volt komoly. Hevesen támadott inkább, mint védekezett, szerette a szórakozást és a sportot; de egyébként nemes szívű ifjú volt, és őszintén ragaszkodott Jeanhoz, aki föltétlenül számíthatott rá.

Mi másról beszélgethetnének e fiatal emberek, mint annak az ünnepnek az előkészületeiről, amely lázba hozta az egyetemi hallgatók különböző testületeit?...

Goszpogyin szokása szerint átengedte magát természetének hevesességének, amelyet Jean hiába próbált csillapítani.

- Tény, - kiáltott Goszpogyin, - hogy ezek a németek ki akarnak zárni bennünket az ünnepükből!... Visszautasították hozzájárulásunkat a költségekhez, hogy ne legyen jogunk részt venni a lakomán!... Szégyellnek koccintani velünk!... De a dolog nem marad ennyiben, s a lakomájuk könnyen véget érhet az utolsó fogás előtt.

- Méltatlan eljárás, igazad van, - szólt Jean. - De hát érdemes ezért összevesznünk velük?... Nem akarnak velünk ünnepelni? Teljék benne a kedvük!... Ünnepelünk majd külön, kedves barátom, s épp oly vidáman ürítjük poharunkat az egyetem tiszteletére!

De a heves Goszpogyin nem így fogta fel a dolgot. Szerinte ez meghátrálás lett volna, heveskedett, megittasult saját szavaitól.

- Tudjuk, Jean, - szölt Goszpogyin, - hogy te maga vagy a megtestesült józanság, és senki sem kételkedik benne, hogy ne volnál épp oly bátor, amilyen okos!... De én nem vagyok okos ember, és nem is akarok az lenni! Ennekem az a véleményem, hogy ennek a Karl Johausennek meg a bandájának a viselkedése sértő velünk szemben és nem vagyok hajlandó tovább túrni...

- Hagyd békében azt a Karl, azt a németet, Goszpogyin, - felelt Jean Nyikolev, - és ne törödjél se a cselekedeteivel, se a szavaival!... Pár hónap múlva távoztok innen az egyetemről te is, meg ő is, és nem valószínű, hogy valaha találkoznátok még egymással; oly körülmények között semmi esetre sem, hogy a származás és a faj szerepet játszhat...

- Lehetséges, bölcs Nestor! - felelt Goszpogyin, - és szép dolog, ha az ember annyira ura önmagának, mint te!... De nem nyughatnám, ha úgy mennék el innen, hogy azt a Karl Johausent meg nem leckéztetem, ahogy megérdemli!

- Majd meglátjuk, - szölt Jean Nyikolev, - de ne legyünk igazságtalanok, legalább ma ne mi kezdjük a támadást, ok nélkül...

- Méghogy ok nélkül? - kiáltott a forrongó ifjú. - Ezer meg ezer okom van rá: szemet szúr a képe, ingerel a viselkedése, nem tetszik a becsmérő hangja, a megvető pillantása; a fennhéjázása, amelyet társai azzal növelnek, hogy őt vallják vezérüknek.

- Mindez nem komoly dolog, Goszpogyin, - jelentette ki Jean Nyikolev, és önkéntelenül karon ragadta barátját. - Amíg csakugyan meg nem sértenek, nem látom helyénvalónak a kihívást!... Ó! Ha megsértenek, elhiheted, hogy nem bízom másra a méltó feleletet!...

- Számíthatsz mindnyájunkra, Jean, - kiáltott a többi fiatal társa.

- Tudom, - szölt a hajthatatlan Goszpogyin. - De csodálom, hogy Jean nem érzi, hogy első-sorban ő a céltáblája annak a Karlnak...

- Hogy érted ezt, Goszpogyin?

- Úgy értem, hogy míg mi többiek csak itt az egyetemen versengünk a germánokkal, addig Jean Nyikolevnek más baja is van Karl Johausennel!

Jean tudta, mire céloz Goszpogyin. A Johausen és Nyikolev család ellenségeskedését ismerték az egyetem hallgatói. Tudták, hogy a két család feje a községi választás küzdőterén fog megmérkőzni egymással; tudták, hogy Nyikolev tanárt a közvélemény és a hatóság támogatja a harcban.

De azért Goszpogyinnak nem volt joga arra, hogy az atyák ellenségeskedését átvigye a fiúkra is.

Csakhogy mikor elragadta őt a harag, nem bírt uralkodni magán.

Jean azonban nem felelt szavaira. Arca elsápadt kissé az izgalomtól. De legyőzte szenvedélyét, s miután gyors pillantást vetett az udvar túlsó végére, ahol a Johausen fiú csoportja sétálgatott, komoly s egy kissé remegő hangon így szölt:

- Ne beszéljünk erről, Goszpogyin. Én nem kevertem bele vitáinkba sohasem Johausen úr nevét, s adja Isten, hogy Karl is oly tisztelettel viseltessék az én atyám iránt, mint én az ő atyja iránt!... Ha megfeleledkeznék erről a tiszteletről...

- Jeannak igaza van, - szölt az egyik ifjú, - és Goszpogyinnak nincs igaza. Ne törödjünk azzal, ami Rigában történik, csak azzal, amiről itt van szó Dorpatban.

- Úgy van, - szólt Jean Nyikolev, aki azt óhajtotta, hogy a beszélgetés visszaterelődjék oda, ahonnan kiindult.

- Ne túlozzunk semmit, és várjuk meg, hogy alakulnak a dolgok...

- Tehát azt hiszed, Jean, - kérdezte az egyik diák, - hogy nem tiltakozunk Karl Johausen és társai viselkedése ellen abból az alkalomból, hogy kizártak bennünket az ünnepükből?

- Azt hiszem, hogy újabb incidens nem lesz, tanúsítsuk a legteljesebb közönyt velük szemben.

- Ördög vigye a közönyödet! - felelt Goszpogyin, elégedetlenül csóválva a fejét. - Kérdés, hogy társaink beletörődnek-e, Jean? - Dühösesek nagyon, figyelmeztetlek...

- Te dühösítetted fel őket, Goszpogyin.

- Nem, Jean. Csak annyit mondhatok, hogy elegendő lesz egy megvető pillantás, egy kellemetlenkedő szó a robbanáshoz.

- Nos, - kiáltott Jean mosolyogva, - nem lesz robbanás, pajtás, mert a puskaport pezsgővel áztatjuk el!

Jean bölcsen beszélt, de társai nagyon izgatottak voltak... Megfogadják vajon a tanácsát?... Hogyan fog végződni ez a nap?... Nem fullad veszekedésbe az ünnep?... Ha a szlávok nyugodtan fognak viselkedni, nem kötnek beléjük esetleg a németek?... Erre számíthattak.

Nincs mit csodálkoznunk rajta, hogy az egyetem rektora is komolyan nyugtalankodott. Egy ideje azt vette észre, hogy a politika, - vagy legalábbis a szlávok és a németek versengése, - nagy szerepet kezd játszani a diákság életében is.

A tanulók nagy többsége ragaszkodott az egyetem ősi hagyományaihoz. A kormány tudta, hogy a dorpati egyetem állandóan táplálja azt az ellenállást, amely a balti tartományokat fenyegető oroszosítás ellen lázadozik. S ha az egyetemen komoly zavargások törnek ki s az intézmény a pánszlávista mozgalom elleni központtá válik, egy cári rendelet könnyen megfoszthatja minden előjogától.

A rektor ennél fogva nagyon ügyelt a tanulók hangulatára. A tanárok, - bár általában német érzelműek voltak, - szintén osztoztak a rektor óvatosságában... Mert ki a megmondhatója, hol állna meg az ifjúság, ha egyszer belekeveredik a politikai küzdelmekbe?

Voltaképpen azonban aznap nem a rektor volt az, akinek legnagyobb volt a befolyása a hallgatóságra, hanem Jean Nyikolev. Ha a rektor nem volt képes megakadályozni Karl Johausent és társait, hogy ki ne zárják az ünnepből Jeant és barátait, Jean visszatartotta Goszpogyint és a többieket attól, hogy az ünnepet megzavarják. Nem fognak belépni az ünnepi terembe, nem fognak orosz énekekkel felelni a német énekekre, föltéve természetesen, hogy nem sértik meg, nem ingerlik őket sem. De ki vállal felelősséget a bortól hevült ifjakért?... Jean Nyikolev és társai kívül fognak összegyűlni, a maguk módján külön fogják megünnepelni az évfordulót, és nyugodtan fognak viselkedni, ha senki sem háborgatja őket.

Eközben az idő haladt. A diákság az egyetem nagy udvarában gyülekezett. Az előadások aznap szüneteltek. A diákok csoportosan sétálgattak fel s alá. Az ellenséges két tábor egymást figyelte és kerülgette. Attól lehetett tartani, hogy valami váratlan esemény még az ünnepi lakoma előtt összeütközést okoz. Vajon nem lenne célszerűbb, - tekintettel a hangulatra, - megtiltani az egész ünneplést?... Csakhogy az évforduló megünnepelésének a megakadályozása bizonyára még jobban felizgatná a diákság testületét, s éppen ellenkezőleg, ürügyet szolgáltatna arra a zavargásra, amelyet az egyetemi hatóság el akart kerülni. Az egyetem nem

olyan iskola, ahol büntetéssel, fenytéssel el lehet intézni a dolgokat. A rendbontókat ki kell zárni az egyetemről, s ez nagyon komoly rendszabály.

A lakoma kezdetéig - délután négy óráig - Karl Johausen, Siegfried és barátaik nem távoztak az udvarból. A diákok jöttek-mentek, s néhány szót váltottak velük, mintha vezérük utasításait várnák. Híre kelt, hogy a lakomát be fogják tiltani, - de a hír nem bizonyult igaznak, mert amint már említettük, ez a tilalom nagy zavart okozhatna.

De azért az a kósza hír nagy sürgés-forgást indított el.

Jean Nyikolevet és társait nem nyugtalanították a dolgok. Külön sétálgattak, úgy mint rendesen, s hébe-korba szembetalálkoztak a többiekkel.

Jól szemügyre vették egymást. Ilyenkor a szemek beszéltek az ajkak helyett. Jean nyugodt maradt és közönyt színlelt. De Goszpogyint csak nagy erőfeszítés árán tudta féken tartani!

Goszpogyin nem fordította félre a fejét; s megvetése jeléül nem sütötte le a szemét sem. Tekintete, mint holmi éles penge, kereszteződött Karl tekintetével.

Egy hajszál választotta el őket az összezapástól, amelyben bizonyosan nem csak e két ellenfél venne részt.

Végül megszólalt a lakomára hívó csengettyű. Karl Johausen társai élén, - több százan voltak, - a nagy előadóterem felé indult, ahol a lakomát tartották.

Nemsokára csak Jean, Goszpogyin és a mintegy ötven szláv diák maradt az udvarban, várva a percet, hogy ki-ki hazamehessen otthonába vagy a mentorához.

Mivel nem volt semmi ok rá, hogy ott maradjanak, Jean azt indítványozta, hogy azonnal távozzanak. De tanácsát nem fogadták meg. Úgy tetszett, hogy Goszpogyin s még néhány társa gyökeret eresztett, mintha az előadóterem mágnesként vonzaná őket.

Húsz perc telt el így. Szótlanul sétálgattak az udvaron. Közeledtek a teremnek az udvarra nyíló ablakaihoz. Vajon mit akartak ott?... Figyeltek a kihallatszó zajra, hogy ha sértő szót hallanának, rögtön megadják rá a választ?...

Az ünneplő diákok nem várták meg a lakoma végét, hogy dalra és pohárköszöntőkre fakadjanak. Az első pár pohár bor lángra lobbantotta őket. Az ablakon keresztül látták, hogy Jean és társai hallótávolságon belül vannak. Mindjárt el is kezdődött a személyeskedés. Jean még egy utolsó kísérletet tett.

- Menjünk, - szólt társaihoz.

- Nem! - felelt Goszpogyin.

- Nem! - feleltek a többiek.

- Nem akartok rám hallgatni? Nem jöttök velem?

- Meg akarjuk hallgatni ezeket a részeg germánokat, mit mernek mondani, és ha megsértenek bennünket, te jössz majd miutánunk, Jean!

- Gyere, Goszpogyin, azt akarom! - szólt Jean.

- Várj még, - felelt Goszpogyin, - pár perc múlva te sem fogod már ezt akarni!

Benn a teremben egyre nőtt a kavarodás, zajosan kurjongattak, koccintottak, éljeneztek.

Egyszerre csak fölarsant a német diákok kórusa, teli tüdővel elénekelte a *Gaudeamus igitur*.

Ebben az énekben nem volt semmi sértő; de egyszerre csak egy hang így kiáltott: - Ó, Riga, ki tett téged oly széppé? A livóniaiak szolgasága!... Ó, ha egy napon jó pénzért megvehetnénk váradat a németektől, őket pedig megtáncoltathatnánk a forró köveken!...

Gospogyin zendített rá a hömpölygő dallamú orosz himnuszra. Társai vele énekelték, a refrént: *Bog zse, Cárja Hranyi*; zengték a mélyen vallásos éneket.

Csakhamar kinyílt a terem ajtaja, s vagy száz német diák az udvarra nyomult.

Körülfogták a szláv diákság csoportját, amelynek közepén ott állt Jean Nyikolev, aki hiába iparkodott tartóztatni a pajtásait, akiket szörnyen felingerelt az ellenfelek kiabálása és hadonászása. Bár Karl Johausen nem volt velük, hogy erőszakoskodásra izgassa őket, - bent volt még a teremben, - a németek *Gaudeamusa* túl akarta harsogni az orosz himnuszt, amelynek hatalmas dallama egyre áradt a lárma közepette.

E pillanatban két diák szembe került egymással, készen arra, hogy egymásra rontsanak. Siegfried és Gospogyin volt. Vajon öközöttük fog eldőlni a faji kérdés?... Vajon a többiek nem fognak belekeveredni a küzdelembe, s nem fajul a harc általános verekedéssé, amelyért az egyetemre száll a felelősség?

Értesülvén a zenebonáról, a rektor a helyszínre sietett. Néhány tanár vele jött, hogy támogassa őt. Csillapítani igyekezett az udvaron a heveskedő fiatalságot. De hiába. A rektori tekintélynek nem volt foganatja...

De mit is tehetett volna a németek között, akiknek száma egyre növekedett, amint egyre többen kisiettek a teremből?...

Jean Nyikolev és társai, bár kisebbségben voltak, nem hátráltak sem a fenyegetés, sem a sértések elől.

Egyszerre csak Siegfried, akinek pohár volt a kezében, közelebb lépett Gospogyinhez és arcába öntötte a pohár tartalmát.

Ez volt az első tettelegesség, amelyet ezer más követett.

S mégis, amint Karl Johausen megjelent a teremből az udvarra vezető lépcsőkön, mind a két tábor elcsendesedett. A sorok szétnyíltak, s a bankár fia nyugodtan közeledhetett ahhoz a csoporthoz, amelynek közepén ott állt a tanár fia.

Lehetetlenség leírni Karl viselkedését e pillanatban. Nyugodtan haladt s arcán egyre nagyobb megvetéssel méregette ellenfelét, amint közelebb jutott hozzá. Társai nem kételkedhettek: azért megy Jean felé, hogy újabb sértést vágjon a szeme közé.

A lármát dermesztő csend váltotta fel. Érezték, hogy a két rivális egyetemista csoport küzdelme Jean Nyikolev és Karl Johausen között fog eldőlni.

De Gospogyin, aki nem törődött többé Siegfrieddel, kivárta, míg Karl tesz még néhány lépést, elébe toppant, hogy útját állja.

Jean visszatartotta.

- Ez az én dolgom! - szólt csendesen.

S igaza volt, mert csakugyan egyedül az ő dolga volt, ami következett.

Hidegvérrel félretolta társait, akik közéje és Karl közé akartak lépni.

- Nem fogsz visszatartani! - kiáltott Gospogyin dühtől fuldokolva.

- Itt maradsz! - felelt Jean határozott, ellenmondást nem tűrő hangon.

Majd odafordult a diáktömeghez, s úgy hogy mindnyájan meghallják, így szólt:

- Több százan vagytok, mi pedig csak ötvenen!... Rajta tehát, támadjatok!... Mi majd védekezünk! Le fogtok győzni; de ti lesztek a gyávák!...

Dühös kiabálás volt e szavakra a válasz.

Karl intett, hogy beszélni akar.

Csend támadt.

- Úgy van, - szólt - gyávák lennének!... Van-e szlávok közt valaki, aki egyedül kiállna?...

- Valamennyien! - kiáltották Jean társai.

Jean közelebb lépve így szólt:

- Én kiállok, és ha Karl azt akarja, hogy éppen őt hívják ki, én ezennel kihívom...

- Te? - kiáltott Karl megvető legyintéssel.

- Én! - felelt Jean. - Válassz ki kettőt barátaid közül... Én már kiválasztottam két barátomat...

- Te... te akarsz megverekedni velem?...

- Én... holnap, ha most nyomban nem akarsz megívni... De rögtön, ha úgy tetszik!

Gyakori eset, hogy a diákok párbajoznak, s legjobb, ha az egyetemi hatóság szemet huny, mert a párbajok mindig enyhe lefolyásúak.

Ez alkalommal, igaz, attól lehetett tartani, hogy végzetes következménye lehet a viaskodásnak, annyira gyűlölték egymást az ellenfelek.

Karl összefonta karját a mellén, s tetőtől-talpig végigmérvén Jeant, így szólt:

- Ó! Te már kiválasztottad a segédeidet?...

- Itt vannak, - felelt Jean, Goszpogyinra és egy másik társára mutatva.

- Azt hiszed, hogy elvállalják a megbízatást?...

- Hogy elvállaljuk-e? - kiáltott Goszpogyin.

- Én ugyanis, - felelt Karl, - egyáltalán nem vagyok hajlandó megívni veled, Jean Nyikolev...

- Miért, Karl?...

- Mert az ember nem verekszik meg egy gyilkos fiával!...

## IX. FEJEZET

### *A vád*

Lássuk, mi történt Rigában az előtte való nap, amikor az április 16-ikára virradó éjszaka Kerstorf bíró, Verder őrnagy, Hamine doktor és Frank Johausen visszatért a városba. Fél-nappal korábban, már reggel városszerte elterjedt a híre, milyen bűntényt követtek el a fogadóban. S mindjárt megtudták azt is, hogy az áldozat Poch, a Johausen bank alkalmazottja.

Ezt a szerencsétlen Pocht jól ismerte az egész város. Mindennap találkoztak vele, mikor vállára vetett nagytáskával s a rézlánccal az övére erősített irattáskával a cég követeléseit hajtotta be. Derék, szolgálatkész ember volt, boldog, jókedélyű. Nagyon szerették és becsülték, úgyhogy barátai voltak csak, ellensége egy sem. Hosszú, türelmes várakozás után annyira jutott munkája, iparkodása, rendszeretete és rokonszenves személyisége következtében, hogy feleségül készült venni Zinaida Parensovát, s mindkettőjük megtakarított vagyonyának egyesítésével körülbelül biztosítva láthatták a jövőjüket. Harmadnap lett volna az esküvő a protestáns lelkész előtt. Családi lakoma követte volna az esküvőt, a jó barátok és kollegák társaságában. Bizonyos volt, hogy a Johausen fivérek is megtisztelik az új párt azzal, hogy megjelennek az ünnepélyen. Minden előkészület megtörtént... S íme, ekkor Poch gyilkos kés áldozata lett, egy elhagyott korcsmában, Livónia egyik országútja mentén!... Képzелhető, milyen megrázó hatást váltott ki ez a hír!

S azt mondják, nem tudták megakadályozni, hogy Zinaida hirtelen, minden előkészítés nélkül meg ne tudja a hírt, amelyet reggel az egyik újságban olvasott a távirati jelentések között, ahol a részletekről semmit sem írtak.

A szegény asszonyt mintha villám sújtotta volna. Eleinte a szomszédok, később Johausenné asszony is vigasztalni próbálták, gyámolították. Szegény asszony talán soha sem heveri ki ezt a csapást.

De ha az áldozatot ismerték is, a gyilkost senki sem ismerte. Április 14-ikén és 15-ikén, amíg a hatóság künn járt a helyszíni szemlén, a gyilkosról semmi hír sem szivárgott ki. Várták a hatósági személyek visszaérkezését, és egyáltalán nem bizonyos, hogy addig a gyilkos nyomára fognak akadni.

Bárki is a gyilkos, a közvélemény átka fogja sújtani. A törvény teljes szigorát nem tartották kellő büntetésnek. Az emberek már-már visszasírták azt az időt, amikor kegyetlen kínzások előzték meg a halálos büntetés végrehajtását. Ne felejtjük el, hogy e bűnügyi drámának a színhelye a balti tartományokban volt, ahol az igazságszolgáltatás még nem is nagyon régen barbár kegyetlenséggel járt el a főbenjáró bűnösökkel szemben. Izzó harapófogóval csipdesték, ezer, olykor hatezer vessző elszenvadására ítélték őket, úgyhogy rendszeren már a vesszőzésbe haltak bele. Nemegyszer négy fal közé zárták őket, ahol éhhalállal pusztultak el, hacsak nem vallomást akartak így kicsikarni tőlük. Ebben az esetben viszont csak sózott hússal vagy hallal etették őket, egyetlen csepp vizet sem adva hozzá, s bizony az effajta „faggatás” megoldotta a nyelveket.

Manapság azonban másképp volt már. Halálbüntetést Oroszországban már csak politikai bűnökért szabtak ki, a köztörvényesek büntetése kényszermunka volt a szibériai bányákban. A deportációt pedig Poch gyilkosa számára a rigai lakosság nem tekintette elég súlyos büntetésnek.

Johausen bankár intézkedett, hogy Poch holttestét Rigába szállítsák, mert azt akarta, hogy a bank régi alkalmazottját az ő költségén, otthon temessék el, a városban, általános részvét mellett, ünnepélyesen.

Tizenhatodikán reggel Verder őrnagy belépett főnöke, Roganov ezredes irodájába. Az ezredes türelmetlenül várta a jelentést, hogy rögtön, - ha a beszámoló valamilyen kapaszkodót nyújt, - elrendelhesse a nyomozást a gyilkos után. Később elválnak majd, szükséges-e értesíteni az ügyről a tartományi kormányzót is. Egyelőre úgy látszott, hogy csupán közönséges bűntényről, rablógyilkosságról van szó.

Az őrnagy részletes jelentése után az ezredes így szólt:

- Úgy látom, hogy gyanúja elsősorban arra az utasra irányul, aki az éjszakát ott töltötte a fogadóban...

- Nagyon is, ezredes úr.

- Kroff korcsmáros nem viselkedett gyanúsán a kihallgatás alatt?

- Eleinte természetesen azt gondoltuk, hogy talán ő a gyilkos, - felelet az őrnagy, - bár az előéletében nincs kivetnivaló. De miután ráakadtunk a nyomokra az oly korán eltávozott utas szobájának az ablakán; miután a meggörbült piszkavasat, amellyel a zsalut kifeszítették, megtaláltuk, ugyanabban a szobában, nem lehetett többé kétségünk, ki volt a gyilkos.

- Azért mégis jó lesz szemmel tartani azt a Kroffot...

- Természetesen, ezredes úr. Két emberem ott maradt a korcsmában, és vigyáz rá, hogy bármikor rendelkezésünkre álljon.

- S azt kizártnak tekintí, - folytatta az ezredes -, hogy esetleg kívülről hatolt be az áldozat szobájába valami gonosztevő?

- Nem akarok elébe vágni a dolgoknak, - felelt az őrnagy, - de mondhatom, hogy a gyanú majdnem bizonyossággal Poch útitársára irányul.

- Látom, őrnagy, hogy önnek megvan már a maga meggyőződése az ügyről...

- Az én meggyőződésem ugyanaz, ami Kerstorf bíróné, Hamine doktoré és Johausen úré... Említettem, hogy a szobán forgó utas folyton arra törekedett, hogy ismeretlen maradjon, amíg el nem távozott a fogadóból...

- És nem mondta, hová megy?...

- Nem, ezredes úr.

- Nem tehető fel, hogy Rigából Pärnuba készült?

- Ez a föltevés valószínű, ezredes úr, habár Revelig váltott jegyet a postakocsistól.

- És Pärnuban 14-ikén és 15-ikén nem mutatkozott semmiféle idegen?

- Nem, ezredes úr, - felelt az őrnagy, - bár a rendőrség résen állt, mert még aznap értesült a gyilkosságról... Hová mehetett az az utas?... Pärnuba?... Nem menekült-e ki a balti tartományokból zsákmányával?...

- Lehetséges valóban, hogy a közeli kikötők valamelyikében hajóra szállt és megszökött...

- Még nem szökhett meg, ezredes úr, mert a Finn-öböl egyelőre nem hajózható, értesüléseim szerint a gyilkosság napja óta nem indult még hajó a parti kikötőkből... Ha a szóban forgó utas csakugyan hajón akar menekülni, pár napig várakoznia kell, akár valamelyik faluban, akár valamelyik parti kikötőben, Pärnuban, Revelben...

- Vagy Rigában, - szolt az ezredes. - Talán visszajött Rigába, mert azt hiszi, hogy itt akadnak rá legkevésbé...

- Nemigen hiszem, ezredes úr, de gondunk lesz erre is, és embereim megvizsgálják majd az innen induló hajókat is. Bizonyos, hogy e hétvége előtt nem szűnik a zajlás, s addig intézkedem majd, hogy szigorúan ügyeljenek a városra és a kikötőre.

Az ezredes jóváhagyta Verder őrnagy javasolt intézkedéseit, kiterjesztve a balti tartományok egész területére. Verder őrnagy megígérte, hogy tájékoztatja a fejleményekről. A vizsgálatot Kerstorf bíró fogja folytatni, akiben teljesen meg lehetett bízni.

Roganov ezredes a beszélgetés után maga sem kételkedett többé, hogy a szóban forgó utas volt a gyilkos. Súlyos gyanú terhelte őt. De hát ki volt vajon ez az utas?...

És hogy lehet megállapítani a személyazonosságát, mikor sem Broks, a postakocsis nem ismerte, akinek kocsijában utazott, sem Kroff korcsmáros, akinél megszállt?... Egyik sem látta az arcát, így nem tudták megmondani, vajon fiatal-e vagy öreg?... Hogyan nyomozzon hát a rendőrség?... Miféle új tanúk adhatnak kellő útbaigazítást, hogy a nyomozás sikerrel kecsegtessen?...

A homályban tapogatóztak.

Meglátjuk majd nemsokára, milyen váratlanul kitisztul a homály.

Aznap reggel, miután elkészítette törvényszéki orvosi jelentését a fogadóbeli gyilkosságról, Hamine doktor meglátogatta hivatalában Kerstorf bírót és átadta neki az írást.

- Nincs új nyom? - kérdezte a bírótól.

- Nincs, doktor.

Távozván a bírótól, útközben találkozott a doktor Delaporte konzullal. Együtt mentek tovább, s a doktor elmondta, milyen bonyolult az ügy.

- Valóban, - szolt a konzul, - az bizonyosnak látszik, hogy az utas a gyilkos, az viszont nagyon kétséges, vajon a nyomára akadnak-e. Ugyebár doktor, ön nagy jelentőséget tulajdonít annak a körülménynek, hogy a sebet olyan késsel ejtették, amelynek rugós gyűrűje nyomot hagyott a seb körül?... Nos!... De hogy lehet ezt a kést megtalálni?

- Ki tudja? - felelt Hamine doktor.

- Majd meglátjuk, - szolt Delaporte úr. - Hát Nyikolev úrról tud valami újságot?

- Dimitrijről? - kérdezte a doktor. - Hogy tudnék, mikor elutazott?

- Igaz bizony, - felelt a konzul, - mégpedig három napja!... És ez nagyon különös, minél többet tűnődöm rajta...

- Igaza van, - felelt Hamine doktor.

- És tegnapig Ilka kisasszony sem kapott hírt az édesatyjáról...

- Látogassuk meg Ilkát, - indítványozta a doktor... - Talán ma reggelre kapott már levelet az atyjától, vagy talán Nyikolev haza is érkezett már...

Delaporte úr és Hamine doktor a külváros felé indult, ahol a tanár háza volt.

Mikor a kapuba értek, megkérdezték, vajon Ilka kisasszony fogadhatja-e őket?

Az igenlő válasza mindjárt be is vezette őket a cseléd az ebédlőbe, ahol Ilka várt rájuk.

- Kedves Ilka, itthon van a papa? - kérdezte a doktor.

- Még nincs itthon, - felelt a fiatal lány.

És sápadt, aggódó arca elárulta, milyen nyugtalan.

- És hírt sem kapott róla, kisasszony? - kérdezte a konzul.

Ilka csak a fejét csóválta.

- Ez a távollét érthetetlen, - szólt a doktor, - éppúgy, mint Dimitrij elutazásának az oka...

- Ó, csak nem érte valami baj a papát! - kiáltott a fiatal lány remegő hangon. - Livóniában egy ideje nagyon gyakoriak a bűntények...

Hamine doktor meg akarta nyugtatni a lányt. Őt magát inkább meglepte, mint nyugtalanította a tanár távolléte.

- Nem szabad eltúlozni a dolgokat, - szólt a doktor, - mert az utazás hála Istennek, elég biztonságos még! Igaz, hogy Pärnu környékén gyilkosság történt... és ha a gyilkost nem is ismerik, az áldozatot ismerjük... egy nyomorult bankhivatalnok...

- Látja édes doktor úr, - szólt Ilka, - az országutak nem is olyan biztonságosak, s íme már négy napja, hogy a papa elutazott... Ó! nem tehetek róla, rosszat sejtetek...

- Nyugodjon meg, gyermekem, - szólt a doktor, megszorítván Ilka kezét, - ne csüggedjen!... Dimitrij jelezte, hogy két-három napig távol lesz... s így még nincs ok a nyugtalanításra...

- Azt mondja, amit gondol, doktor úr? - kérdezte a lány, a doktorra tekintve.

- Persze, Ilka, persze, és biztosíthatom, hogy egyáltalában nem aggódnék egy cseppet sem, ha tudnám, mi az oka ennek az utazásnak... Megvan az a levélke, amelyet atyja írt önnek, mielőtt elutazott?

- Itt van! - felelt Ilka, kihúzával a zsebéből egy darab papírt és átnyújtotta a doktornak.

Delaporte úr figyelmesen elolvasta. Nem volt benne semmi egyéb, csak az, amit Ilka annyiszor újra meg újra kiolvasott belőle.

- Meg sem ölelte, mielőtt elment? - kérdezte a doktor.

- Nem, édes doktor úr, - felelt Ilka, - sőt már előtte való egész este is, mintha máshol időztek volna a gondolatai.

- Talán valami nyugtalanította Nyikolev urat, - szólt a konzul.

- Később érkezett haza akkor este, mint rendesen, ugye emlékszik rá, doktor úr?... Azt mondta, hogy az egyik órája sokáig eltartott...

- Úgy van, - felelt Hamine doktor, - nekem is úgy tetszett, nem olyan gondtalan, mint máskor!... De mikor mi eltávoztunk, kedves Ilka, mit csinált Dimitrij?

- Jó éjt kívánt és a szobájába ment, én pedig az enyéembe...

- S azután nem volt esetleg még vendége, aki az utazásra rábírhatta?

- Nem, igazán senki, - felelt a fiatal lány. - Azt hiszem, apa is csakhamar lefeküdt, mert semmi neszt nem hallottam egész este...

- A cseléd nem adott át neki valami későn érkezett levelet?

- Nem, doktor; sőt azt is tudom, hogy a ház ajtaja az önök távozása után ki sem nyílt többé.

- Tehát bizonyos, hogy akkor este tisztában volt már azzal, hogy elutazik...

- Egészen bizonyos, - szólt Delaporte úr.

- Egészen bizonyos! - visszhangozta a doktor. - S másnap reggel, miután elolvasta édesapja levelét, drága gyermekem, nem próbálta megtudni, milyen irányban távozott hazulról?

- Hogyan is tehettem volna, - felelt Ilka, - és miért tettem volna?... Atyámnak bizonyos volt oka rá, hogy ne avasson be senkit a tervébe, még a lányát sem... S nem is azért nyugtalan-kodom, mert az atyám eltávozott, hanem azért, mert sokáig távol marad...

- Nem, Ilka, nem! - szólt a doktor, aki teljesen meg akarta nyugtatni a lányt. - Dimitrij még nem késik, s ma éjjel vagy legkésőbb holnap itthon lesz!

A doktort azonban talán jobban aggasztotta az utazás oka, mint maga az utazás.

Nemsokára a konzullal együtt búcsúzott Ilkától, s megígérték mind a ketten, hogy este visszatérnek megtudni, nem jött-e hír Dimitrijről.

A lány a kapuban állt, amíg távozó vendégei el nem tűntek a sarkon. Azután tünődve és rossz sejtelmektől gyötörtetve a szobájába vonult.

Csaknem ugyanekkor Verder őrnagy szobájában oly körülmény tisztázódott, amely a *Kidölt Kereszthez* fogadóban elkövetett gyilkosságra vonatkozott és a bűnös nyomára vezette a hatóságot.

Aznap kora reggel Eck kapitány csapata visszaérkezett Rigába.

Emlékszik még rá az olvasó, hogy ezt a csapatot kiküldték a tartomány északi részébe, ahol egy ideje számos bűntényt követtek el a személy- és a vagyonbiztonság ellen. Visszaidézzük e helyütt az olvasó emlékezetébe azt is, hogy Eck kapitány nyolc nappal előbb a Peipusz-tó környékén járt, a szibériai bányák egy szökevényének a nyomát hajszolván, majdnem egészen Pärnuig.

Azért majdnem, mert a szökevény a Pärnu zajló jégárjába vetette magát s eltűnt a folyó jégablái között.

Vajon meghalt a gazember?... Valószínű hogy meg, de nem bizonyos.

És Eck kapitány annál inkább kételkedett ebben a dologban, mert a szökevény holttestét nem találták meg sem a kikötőben, sem a Pärnu torkolata táján.

A kapitány, alig érkezett Rigába, sietett, hogy leadja jelentését Verder őrnagynak. A szobájában dolgozott, mikor értesült a fogadóban történt gyilkosságról, így aztán senki sem gyanította, hogy e titokzatos ügynek a kulcsa az ő kezében van.

Verder őrnagynak roppant nagy volt nemcsak a meglepetése, hanem a megelégedése is, amikor megtudta, hogy a kapitány felvilágosításokat akar adni neki arról a bűntényről, amelynek hiába keresték a tettesét.

- A bankhivatalnok meggyilkolása ügyében?

- Igenis, őrnagy úr.

- Ismerted Pocht?

- Ismertem, és utoljára tizenharmadikán este láttam őt.

- Hol?

- Kroff korcsmájában.

- Ott voltál?

- Igenis, őrnagy úr, az egyik emberemmel, mielőtt visszatértünk Pärnuba.

- És beszéltél azzal a szegény emberrel?

- Pár szót, és hozzáteszem, hogy ha a gyilkos, amint általában gyanítják, az az utas, aki Pocht kísérte, az utas, aki az éjszakát ott töltötte a fogadóban... hát akkor a gyilkost is ismerem...

- Ismered?

- Igenis, és ha a gyilkos csakugyan a szóban forgó utas...

- Hiszen ez nem lehet kétséges a tanúvallomások alapján...

- Nos hát, őrnagy úr, akkor megmondom a nevét... Talán nem hisz majd nekem!

- Hiszek, ha te meg vagy győződve róla...

- Meg vagyok győződve róla, - szólt Eck kapitány. - Az az utas, akit nem szólítottam meg, akit azonban határozottan fölismertem a korcsmában, bár arcát a csuklyájába rejtette... az az utas Dimitrij Nyikolev tanár.

- Dimitrij Nyikolev? - kiáltott Verder őrnagy elképedve. - Ó... az lehetetlen...

- Megmondtam előre, hogy nem fogja elhinni, amit mondok, - felelt Eck kapitány.

Verder őrnagy fölállt, s nagy léptekkel fel s alá járkálva ismételte a tanár nevét.

- Dimitrij Nyikolev... Dimitrij Nyikolev!

Hogyan! Ez az ember, aki a közvélemény jelöltje volt a közelgő községi választásokra, a hatalmas Johausen-család ellenfele, ez az orosz, akiben testet öltött a szláv párt minden törekvése, minden bosszúterve a germán elemmel szemben, az orosz kormányhatalomnak a pártfogoltja, ez volna a szerencsétlen Poch gyilkosa!...

- Bizonyos vagy benne? - kérdezte az őrnagy, megállván Eck kapitány előtt.

- Bizonyos.

- Hát Nyikolev elhagyta Rigát?

- Igenis... legalábbis aznap éjszakára... Ezt különben könnyen meg lehet állapítani.

- Azonnal elküldök a házába egy rendőrt. - szólt az őrnagy; - és üzenek Frank Johausen úrnak is, hogy keressen föl. Te pedig maradj itt...

- Parancsára, őrnagy úr.

Verder őrnagy kiadta az utasítást az ügyeletes rendőrnek és az nyomban el is távozott.

Tíz perc múlva Frank Johausen ott volt az őrnagy szobájában és Eck kapitány megismételte vallomását a bankár előtt.

Mit részletezzük, elképzelhető, mily érzelmek háborogtak e hír hallatára a bankár bosszúvágyó lelkében. Végül tehát a legváratlanabb fordulat, egy bűntény, egy gyilkosság szolgáltatja ki neki a gyűlölt ellenfelet!... Dimitrij Nyikolev... Poch gyilkosa!...

- Bizonyos vagy benne? - kérdezte még egyszer az őrnagy Eck kapitánytól.
- Bizonyos! - jelentette ki Eck oly hangon, amely tökéletes meggyőződésről tanúskodott.
- De hát... ha mégsem hagyta el Rigát? - kételkedett Frank Johausen.
- Várjuk meg azt a rendőrt, akit elküldtem Dimitrij Nyikolevékhez, - szólt Verder őrnagy. - Pár perc múlva itt kell lennie.

Frank Johausen leült az ablak mellé, s átengedte magát háborgó gondolatainak. Szerette volna elhinni, hogy a kapitánynak igaza van, de ösztönszerűen úgy érezte, hogy a vád valószínűtlen.

A rendőr csakhamar visszatért és beszámolt küldetése eredményéről.

Dimitrij Nyikolev tizenharmadikán korán reggel távozott Rigából, s még ma sincsen otthon.

Ez megerősítette Eck kapitány vallomását.

- Tehát igazam van, őrnagy úr, szólt a kapitány. - Dimitrij Nyikolev tizenharmadikán hajnalban távozott hazulról... Pochsal együtt beült a postakocsiba... A kocsí kereke este hét óra tájban kitört, s a két utas nyolc órakor lépett be a *Kidőlt Kereszthez* címzett fogadóba, ahol az éjszakát töltötték... Ha tehát igaz, hogy az egyik utas gyilkolta meg a másikat, akkor Dimitrij Nyikolev a gyilkos!

Frank Johausen felzaklatva, de egyszersmind diadalittasan távozott az őrnagy szobájából, miután a rettenetes hírt végighallgatta.

A hír csakhamar szárnyra kelt, és elterjedt városszerte!... Dimitrij Nyikolev a fogadóban elkövetett gyilkosság tettese!

Ilka Nyikolevna szerencsére nem tudott meg semmit.

Az ő házukba nem jutott be a hír. Hamine doktor ügyelt rá.

Este, amikor Delaporte konzullal ott találkozott a tanár ebédlőjében, egy szóval sem említették ezt a dolgot. Egyébként is csak vállat vontak... Nyikolev gyilkos!? Hogyan is hihették volna el!?

De a távíróhivatal lázasan működött. Utasították a tartomány összes rendőrszakaszait, hogy tartóztassák le Dimitrij Nyikolevet, ha ráakadnak.

S így történt, hogy eljutott a hír Dorpatba is, tizenhatodikán délután. Karl Johausen az elsők között volt, akik a hírt meghallották, és tudjuk, miképp utasította vissza Jean Nyikolev kihívását, egyetemi társai füle hallatára.

## X. FEJEZET

### *A kihallgatás*

Dimitrij Nyikolev április 16-ikán éjszaka tért vissza Rigába anélkül, hogy útközben ráismertek volna.

Ilka, akit emésztett a nyugtalanság, egész éjszaka nem aludt. És milyen állapotban lenne a boldogtalan lány, ha már tudná, milyen vád nehezült édesatyja fejére...

Egyébként új oka is volt az aggodalomra. Késő este Delaporte konzul és Hamine doktor távozása után táviratot kapott Dorpatból, amely arról értesítette, hogy öccse, Jean másnap hazaérkezik. A távirat egy szóval sem említette, mi az oka e hirtelen hazatérésnek.

Ó, mennyire megkönnyebbült Ilka, amikor hajnali három óra felé hallotta, hogy atyja megérkezett, és fölment a lépcsőn. Mivel nem köszönt be hozzá a szobájába, Ilka azt gondolta, hogy az a legjobb, ha ő sem zavarja; hadd pihenjen az utazás fáradalmai után. Reggel majd megöleli, mikor fölkel s akkor talán majd megtudja azt is édesatyjától, miért kellett oly hirtelen eltávoznia, anélkül, hogy lányát értesítette volna.

Másnap korán reggel találkozott az atya és lánya s Dimitrij Nyikolev így szólt:

- Itthon vagyok végre, kedves gyermekem... Távollétem tovább tartott, mint gondoltam... Ó! Egyetlen nappal...

- Fáradtnak látszol, apus, - szólt Ilka.

- Egy kissé fáradt vagyok: de a délelőtti pihenés helyre fog hozni, és délután elmegyek néhány tanítványomhoz...

- Talán jobb volna, apus, ha holnapig várnál... Tanítványaidat értesítettük.

- Nem, Ilka, nem... Nem várakozathatom őket tovább. - Nem keresett senki, amíg távol voltam?

- Senki, a doktoron és a konzulon kívül, akiket nagyon meglepett váratlan elutazásod.

- Igen, igen, - felelt Nyikolev, kicsit tétovázva; - nem említettem nekik sem... Ó, csak egy rövid útról volt szó, s azt hiszem, hogy nem ismert rám senki sem...

A tanár nem mondott egyebet, és lánya annyit kérdezett csak, vajon Dorpatból érkezett-e?

- Dorpatból? - kérdezte Nyikolev ámulva. - Hogy jut eszedbe ez a kérdés?

- Mert sehogy sem értek egy táviratot, amelyet tegnap este kaptam...

- Táviratot? - szólt élénken Nyikolev. - Kitől?

- Fivéremtől, aki arról értesít, hogy ma hazaérkezik.

- Jean hazaérkezik?... Ez valóban nagyon különös... Mit akar itthon?... Mindegy, az ajtó mindig nyitva áll előtte.

Majd érezvén lánya viselkedéséből, hogy szeretné tudni, mi volt az oka elutazásának, Nyikolev így szólt:

- Fontos dolgom volt. Hirtelen el kellett utaznom.

- Sikerült elintézned, apus? - kérdezte Ilka.

- Sikerült... igen... gyermekem, - felelt Nyikolev, lányára tekintve, - és remélem, hogy nem lesz kellemetlen következménye a dolognak.

Ezután másra terelte a beszélgetést, annak jeléül, hogy egyebet nem akar mondani.

Az első reggeli tea után Dimitrij Nyikolev visszavonult szobájába, ahol elrendezte iratait, és munkához látott.

A ház visszanyerte rendes nyugalma és Ilka távolról sem sejtette, hogy nemsokára becsap a mennykő.

Déli egynegyed egykor egy rendőr jelent meg Dimitrij Nyikolev házában. Levelet hozott, s arra kérte a cselédet, hogy rögtön adja át gazdájának. Nem is kérdezte, itthon van-e a tanár, mert annak ellenére, hogy senki sem vett észre semmit, a házat reggel óta figyelte már a rendőrség.

Dimitrij Nyikolev rögtön elolvasta a levelet. Csak ez a pár szó volt benne:

*„Kerstorf bíró arra kéri Dimitrij Nyikolev tanár urat, hogy azonnal keresse fel őt irodájában, ahol várakozik rá. Sürgős ügyben.”*

Nyikolev, mikor a levelet elolvasta, önkéntelenül elárulta meglepetését egy legyintéssel. Elsápadt és meglátszott az arcán, hogy nagyon nyugtalan.

Majd érezvén, hogy legjobb, ha nyomban eleget tesz a felszólításnak, amely bírói parancsnak is beillett, felöltötte a köpönyegét és lement az ebédlőbe a lányához.

- Ilka, - szólt Nyikolev, - levelet kaptam Kerstorf bírótól. Arra kér, hogy keressem föl az irodájában...

- Kerstorf bíró? - kérdezte a leány. - Mit akarhat tőled, apus?

- Nem tudom, - felelt Nyikolev, félrefordítván a fejét.

- Talán Jean miatt, csak nem keveredett valamibe, s esetleg ezért volt kénytelen Dorpatból távozni?

- Nem tudom, Ilka... Talán... Meglehet... Egyébként csakhamar megtudjuk, miről van szó.

A tanár távozott hazulról, de nem úgy, hogy lánya észre ne vette volna zavarát. A rendőr mellett haladt bizonytalan léptekkel, szinte gépiesen, észre sem véve, hogy feléje irányul az általános kíváncsiság, sőt néhány utánuk ballagó vagy leskelődő személynek kaján kárörvendése is.

Mikor a bírósági épület elé érkeztek, bevezették őt Kerstorf bíró szobájába, ahol az írnokon kívül ott volt Verder őrnagy is. Üdvözölték egymást kölcsönösen és Dimitrij Nyikolev várta, hogy megszólítsák.

- Nyikolev úr, - szólt Kerstorf bíró, - arra kérem, hogy adjon felvilágosítást egy ügyre vonatkozólag, amelyben én vezetem a vizsgálatot.

- Miről van szó, uram? - kérdezte Dimitrij Nyikolev.

- Szíveskedjék leülni és végighallgatni.

A tanár leült az asztal elé, amely mögött a bíró ült. Az őrnagy állva maradt az ablak mellett. A beszélgetés ilyformán rögtön kihallgatássá alakult át.

- Nyikolev úr, - szólt a bíró, - ne lepje meg, ha kérdéseim az ön magánéletére fognak vonatkozni... Nagyon fontos, hogy őszintén feleljen mindenre, mind az ügy, mind a saját érdekében.

Nyikolev tanár a bíróra tekintve pár pillanatig szótlánul ült a helyén, azután csak biccentett és karbatette a kezét.

Kerstorf bíró előtt ott voltak az asztalon a nyomozás jegyzőkönyvei. Beléjök tekintett s azután nyugodtan és komolyan így szólt:

- Nyikolev úr, ön ugye pár napig távol volt a városból?

- Úgy van, uram.

- Mikor hagyta el Rigát?

- Tizenharmadikán hajnalban.

- Mikor tért vissza?

- Ma éjszaka, hajnali egy óra tájban.

- Egyedül távozott?

- Egyedül.

- Mikor elindult, felült a Revelbe induló postakocsira?

- Igen, - felelt a tanár, kissé tétovázva.

- S hazafelé?

- Szekéren jöttem.

- Hol találta azt a szekeret?

- Ötven versztára Rigától, az országúton.

- Tehát tizenharmadikán hajnalban távozott?

- Igen, uram, reggel hat órakor.

- Egyedül volt a postakocsiban?

- Nem... egy másik utassal.

- Ismerte útitársát?

- Nem.

- De ugyebár csakhamar megtudta, hogy útitársa Poch, a Johausen fivérek bankházának alkalmazottja?

- Megtudtam, mert egész idő alatt csevegett a postakocsissal.

- A magánügyeiről beszélt?

- Csakis azokról.

- És mit mondott?

- Hogy Revelbe megy a Johausen cég képviselőjében.

- Nem árulta el, hogy nagyon siet vissza Rigába, küszöbön álló esküvőjére?

- De igen, uram, ha nem csalódom, mert nemigen figyeltem a beszélgetésre, amely engem nem érdekelt.

- Nem érdekelte? - szólt közbe Verder őrnagy.

- Egyáltalában nem, uram, - szólt a tanár, csodálkozó pillantást vetve az őrnagy felé. - De mért is érdekelt volna engem az, amit Poch beszélt?

- Talán éppen ezt akarja kideríteni a nyomozás, - felelt Kerstorf bíró.

E válaszra a tanár akaratlanul olyan mozdulatot tett, amely arra vallott, hogy nem érti a dolgot.

- Nem volt annál a Pochnál olyan banktáskaféle, amelyben a pénzt szokták hordani? - kérdezte a bíró.

- Lehet, hogy volt, uram, de én nem vettem észre.

- Tehát ön nem tudja megmondani, vajon nem hagyta-e Poch a táskát véletlenül az ülésen, vagy nem láthatta-e meg valaki, aki a váltó állomásokon a kocsihoz közeledett?

- Én az egyik sarokban ültem, a csuklyámat a fejemre húzva, néha el is szundítottam, úgyhogy egyáltalában nem láttam, mit csinált vagy mit nem csinált az útitársam.

- Csakhogy Broks, a postakocsis, azt állítja, hogy ő látta...

- Nos, bíró úr, ha azt állítja, bizonyára igaza van. Én azonban sem meg nem erősíthetem, sem kétségbe nem vonhatom az állítását.

- Ön nem beszélgetett Poch-sal?

- Utazás közben nem... Először akkor szóltam hozzá, mikor a baleset után a fogadó felé tartottunk.

- És utazás közben ön folyton a kocsi sarkában ült, a csuklyát gondosan az arcába húzva?

- Gondosan?... Hogyhogy gondosan, uram? - kérdezte Nyikolev tanár megnyomva a szót.

- Mivel úgy tetszik, azt akarta, hogy ne ismerjék fel.

Ezt a megjegyzést, amelyben nyilvánvalóan gyanúsítás rejlett, megint Verder őrnagy vetette közbe.

Dimitrij Nyikolev ezt a megjegyzést nem utasította vissza úgy, mint az előbb a bíró kérdését. Egy pillanatnyi hallgatás után így szólt:

- És föltéve, hogy inkognitóban akartam utazni, azt hiszem, hogy ehhez joga van Livóniában és bárhol a világon minden szabad embernek!

- Remek elővigyázatosság, - vágott vissza az őrnagy, - hogy azok a tanúk, akikkel esetleg szembesíteni fogják az embert, ne ismerjenek rá.

Újabb, még súlyosabb gyanúsítás volt ez, amelyet a tanár félre nem érthetett, s amelynek hallatán elsápadt.

- Azt tehát nem tagadja, - szólt a bíró, - hogy aznap Poch volt az útitársa a kocsiban.

- Nem, ha az, aki velem utazott, Poch volt...

- Egészen bizonyos, - szólt Verder őrnagy. Kerstorf bíró így folytatta tovább:

- Az utazás akadálytalanul folyt tovább, váltástól váltásig... Délben egy órai pihenőt tartottak, hogy megebédeljenek... Ön a fogadó éttermének egyik sötét sarkában ebédelt, folyton arra törekedve, - úgy látszik, - hogy senki se ismerje fel... azután továbbindult a kocsi... Nagyon rossz idő volt s a lovak csak nagy ügyel-bajjal bírtak a viharral... Este fél nyolc óra tájban történt azután az a bizonyos baleset... Az egyik ló elesett, s a kocsi, amelynek első tengelye eltört, felborult...

- Uram, - szólt a tanár, félbeszakítván a bírót, - ha szabad megkérdezni, miért kérdezi tőlem mindezt?

- Az igazságszolgáltatás érdekében, Nyikolev úr, - felelte a bíró. - Mikor Broks, a kocsis megállapította, hogy a kocsi nem képes behajtani a legközelebbi állomásra, azaz Pärnuba, azt ajánlották, hogy töltsék az éjszakát egy korcsmában, amely kétszáz lépésnyire lehetett az országúttól... Ön volt az, aki ezt a fogadót megmutatta...

- Nem is ismertem, uram, s akkor este léptem be oda életemben először.

- Jó, legyen! De az bizonyos, hogy ön szívesebben töltötte ott az éjszakát, mintsem hogy Pärnuba menjen a kocsissal és a hajtóval.

- Arról volt szó, hogy húsz versztát tegyek meg gyalog abban a rettenetes időben, s én jobbnak láttam a fogadóban maradni, útitársammal együtt.

- Ön vette rá útitársát arra, hogy önnel tartson?

- Én semmire sem vettem őt rá, - felelt Nyikolev. - Meg volt sebesülve, - azt hiszem, mikor felborult a kocsi megzúzódott a lába, - s képtelen lett volna begyalogni Pärnuba... Neki volt a legnagyobb szerencse, hogy a közelben az a fogadó...

- Méghogy szerencse! - kiáltott Verder őrnagy, aki nem tudott annyira uralkodni magán, mint a higgadt vizsgálóbíró.

Dimitrij Nyikolev az őrnagy felé fordult, s azután önkéntelenül megvetően vállat vont.

Kerstorf bíró, aki arra törekedett, hogy a kihallgatás ne terelődjék le arról az útról, amelyet ő kitűzött, tovább folytatta a kérdezgetést.

- A hajtó és a kocsis Pärnuba indult abban a pillanatban, amikor önök a *Kidölt Kereszthez* címzett fogadóba értek?

- A *Kidölt Kereszthez*? - kérdezte Nyikolev. - Nem tudtam, hogy ez a fogadó neve.

- Mikor odaérkezett Poch-sal, Kroff korcsmáros fogadta önöket... Ön szobát kért tőle és ugyanazt tette Poch is... Kroff vacsorával kínálta önöket; ön visszautasította, ellenben Poch elfogadta...

- Nekem úgy jobban megfelelt.

- S az is jobban megfelelt önnek, Nyikolev úr, hogy másnap hajnalban eltávozzék, anélkül, hogy bevárja a postakocsis visszaérkezését... Szólt is e szándékáról a korcsmárosnak, s azután nyomban visszavonult a szobájába.

- Így történt minden, - felelt a tanár, aki nem titkolta, hogy a sok kérdés kezdi már fárasztani.

- Az ön szobája balra volt az ivótól, ahol Kroffnak több vendége iszogatót, a ház végében pedig...

- Ezt nem tudom, uram... Ismétlem, hogy nem ismertem ezt a korcsmát, ahová akkor tettem be először a lábamat... És éjszaka érkeztem oda, s éjszaka volt még akkor is, amikor távoztam onnan...

- Anélkül, hogy bevárta volna a kocsis visszaérkezését. Hangsúlyozom, - ismételte Kerstorf bíró, - anélkül, hogy bevárta volna a kocsist, aki tovább szállította volna önt, a kocsi kijavítása után...

- Anélkül, hogy bevártam volna, - szólt Nyikolev, - mivel Pärnuig csak húsz versztányi utat kellett megtennem...

- Értem! Annyi tehát bizonyos, hogy önnek akkor este támadt ez az ötlete, amelyet reggel négy órákor meg is valósított.

Dimitrij Nyikolev nem felelt.

- Most pedig, - szólt Kerstorf bíró, - elérkezett az ideje annak, hogy egy kérdést intézzek önhöz, amelyre bizonynyal nyíltan felelni fog.

- Kérem, uram...

- Mi volt az oka annak az utazásnak, amelyre úgy látszik hirtelen és titokban határozta el magát, s amelyről még előtte való este sem szólt tanítványainak, akiket megkérdeztünk?

Erre a kérdésre a tanár szemlátomást zavarba jött.

- Magánügy, - szólt végre.

- Mégpedig?

- Nem mondhatom meg.

- Megtagadja a választ?

- Megtagadom.

- Legalább azt megmondja, hová ment Rigából?

- Azt sem mondom meg.

- Revelig váltott jegyet a kocsiban?... Revelben volt dolga?

A tanár nem felelt.

- Úgy tetszik, inkább Pärnuban volt dolga, - szólt újra a bíró, - mert különben megvárta volna a postakocsi visszaérkezését a fogadóban. Pärnuban volt dolga?

Dimitrij Nyikolev nem felelt.

- Folytassuk, - szólt a bíró. - Amint a fogadós vallotta, ön reggel négy óra tájban kelt föl... Ugyanakkor, amikor ő... Ön kilépett a szobájából, köpönyegébe burkolózva, csuklyáját az arcába húzva, úgy mint előtte való nap, hogy az arca ne lássék, Kroff megkérdezte, óhajt-e egy csésze teát vagy egy pohár pálinkát... Ön nem kért semmit és kifizette a szoba árát... Kroff azután elhúzta az ajtó reteszt és kinyitotta kulcsával a zárat... S ön ekkor minden szó nélkül, gyors léptekkel elindult az országúton a koromsötét éjszakában Pärnu felé... Minden részlete igaz annak, amit mondtam?

- Minden részlete igaz.

- Utoljára kérdem, lesz szíves megmondani, mi volt az oka elutazásának és hová ment Rigából?

- Kerstorf úr, - szólt erre Dimitrij Nyikolev hűvösen, - nem tudom, mi a célja mind e kérdéseknek, sem azt, hogy miért hívtak be ide, az ön hivatalába... De azért feleltem minden kérdésére, amelyre véleményem szerint felelnem kellett. A többire nem felelek!... Azt hiszem, ehhez jogom van... Hozzáteszem egyébként, hogy jóhiszeműen cselekedtem... Ha el akartam volna titkolni utazásomat, amelynek oka pusztán rám tartozik, ha le akartam volna tagadni, hogy én voltam a postakocsiban a bankhivatalnok útítársa, hogyan bizonyította volna rám, hiszen ön beismerte, hogy sem Poch, sem a kocsis, sem senki a világon nem ismert rám, annyira ellepleztem kiléteimet?

Meg kell jegyeznünk, hogy Dimitrij Nyikolev rendkívül higgadtan érvelt, s nem minden megvetés nélkül. De nagyon meglepődött, amikor a bíró így vágott vissza neki:

- Ha Poch és Broks nem ismert is rá önre, Nyikolev úr, van egy tanú, aki felismerte önt...

- Egy tanú?

- Igen... akinek rögtön meghallja a vallomását.

S a bíró, odaszólt a rendőrnek:

- Mondja meg Eck kapitánynak, hogy jöjjön be!

Kisvártatva belépett a szobába a kapitány. Tisztelgett főnöke előtt, s várta, hogy Kerstorf bíró kérdezze őt.

- Eck rendőrkapitány, a hatodik szakaszból? - kérdezte a bíró.

A kapitány megmondta az adatait, miközben Dimitrij Nyikolev úgy nézett rá, mint oly emberre, akit most látott először életében.

- Április tizenharmadikán este, - szólt a bíró, - nem volt ön a *Kidőlt Kereszthez* címzett fogadóban?

- De ott voltam, bíró úr, visszatérőben a Pärnu mellől, ahol egy szökevényt üldöztünk, aki menekülés közben a folyó zajló jégtáblái közé vetette magát.

E feleletre Dimitrij Nyikolev önkéntelenül összerezzen. E mozdulat meglepte Kerstorf bírót.

De azért a bíró nem tett semmiféle megjegyzést sem, hanem újra a kapitányhoz fordulva így szólt:

- Mondja el tanúvallomását.

- Körülbelül két óra hosszat időztem már egyik emberemmel a *Kidőlt Kereszthez* fogadóban, s indulóban voltunk Pärnu felé, mikor nyílt az ajtó... Két férfi jelent meg a küszöbön, két utazó... A kocsijuk összetört az országúton, s szállást jöttek keresni a fogadóban, míg a kocsis meg a hajtó Pärnu felé indultak a lovakkal... Az egyik utas Poch volt, a rigai bank alkalmazottja, régi ismerősöm, elbeszélgettem vele egy negyedórásckát... A másik utasa, úgy vettem észre, igyekezett elrejtetni az arcát köpönyegének csuklyájával. Ami nekem gyanús lett, s megpróbáltam megállapítani, ki lehet az az ember...

- Csak kötelességedet teljesítetted, Eck, - szólt közbe Verder őrnagy.

- Poch, akinek a lába egy kicsit megzúzódott, - folytatta a kapitány, - leült egy asztal mellé, amelyre letette irattáskáját, a Johausen fivérek monogramjával... Mivel öt-hat vendég volt a korcsmában, figyelmeztettem Pocht, hogy ne igen mutogassa a táskáját, amely különben láncsal az övéhez volt erősítve... Azután az ajtó felé indultam, az idegent fürkészttem, akit Kroff a szobájába vezetett, és akkor a csuklya félrecsúszott, s egy pillanatra, csupán egy pillanatra láttam az idegen arcát...

- S ez elegendő volt?

- Igenis, bíró úr.

- Felismerte?

- Igenis, mert nagyon sokszor találkoztam vele Riga utcáin.

- Dimitrij Nyikolev úr volt?

- Ő maga.

- Ő az itt?

- Ő az.

A tanár, aki eddig szótlanul hallgatta a vallomást, most így szólt:

- A kapitány nem tévedett... Elhiszem, hogy ott volt a korcsmában, ha egyszer azt mondja... Csakhogy én nem vettem észre őt, ha ő észrevett is engem... Különben nem is tudom, bíró úr, miért szembesített bennünket, amikor én magam is megmondtam, hogy akkor éjszaka ott voltam a fogadóban.

- Majd meg fogja tudni, Nyikolev úr, - felelt a bíró. - De előbb újra megkérdem, nem hajlandó megmondani, mi volt a célja utazásának?

- Nem vagyok hajlandó.

- Ez igen kellemetlen következményekkel járhat önre nézve.

- Miért?

- Mert ha megmondaná, talán elejét venné annak, hogy az igazságszolgáltatás közegei tovább faggassák önt arra vonatkozólag, ami aznap éjszaka történt.

- Aznap éjszaka? - ismételte a tanár.

- Igen... Nem hallott ön semmi zajt este nyolc óra és hajnali négy óra között?

- Semmit, mert aludtam addig, amíg föl nem keltem.

- Látni sem látott semmi gyanúsat, amikor távozott?

- Semmit.

Majd hozzátette Dimitrij Nyikolev oly hangon, amelyben nyoma sem volt többé a zavarnak:

- Ha jól értem, uram, arról van szó, hogy tudtomon kívül belekeveredtem valami súlyos ügybe, amelyben mint tanút idézett meg.

- Tanút... nem, Nyikolev úr.

- Nem!... Mint vádlottat! - kiáltott Verder őrnagy.

- Őrnagy úr, - szólt a bíró szigorú hangon, - ne nyilatkozzon az igazságszolgáltatás előtt, várja meg döntését.

Az őrnagy elhallgatott; Dimitrij Nyikolev pedig hallhatóan így dörögött:

- Ó! Tehát ezért idéztek be ide?

Azután keményen kérdezte:

- Mivel vádolnak tehát?

- Pocht, a bank alkalmazottját, a szobán forgó éjszaka meggyilkolták a *Kidölt Kereszthez* címzett fogadóban.

- Meggyilkolták szegényt? - kiáltott Nyikolev.

- Úgy van, - felelt Kerstorf bíró, - és meg vagyunk győződve róla, hogy az az utas gyilkolta meg, aki abban a szobában töltötte az éjszakát, amelyet ön kapott a fogadóstól.

- Vagyis... mivel az az utas ön volt, Dimitrij Nyikolev... - szólt Verder őrnagy.

- Én volnék a gyilkos?

Azzal Nyikolev felállt a székéről, s a szoba ajtaja felé indult, amelyet Eck kapitány őrzött.

- Tagadja... Dimitrij Nyikolev? - kérdezte a bíró.

- Van amit sürgősen tagadni, mert magától megcáfolódik, - felelt Nyikolev.

- Vigyázzon...

- Ugyan már!... Ezt nem gondolják komolyan!

- Nagyon is komolyan gondolom.

- Nem szívesen vitatkozom, uram, - szólt a tanár, ezúttal gögösen. - De nem tudhatnám meg, vajon mért irányul a vád határozottan egyedül arra az utasra, aki ott töltötte az éjszakát a korcsmának abban szobájában?

- Mert annak a szobának az ablakán, - felelt Kerstorf bíró, - kézzelfogható bizonyítékokat találtunk arra vonatkozólag, hogy a gyilkos éjjel kifeszítette a zsalut és bemászott az ablakon, hogy átjuthasson Poch szobájába, a piszkavasat, pedig, amellyel a zsalut kifeszítette, annak az utasnak a szobájában találtuk meg...

- Hát bizony, - felelt Dimitrij Nyikolev - ez a tényállás legalább is különös...

Majd mint akinek ehhez az ügyhöz semmi köze sem lehet, így folytatta:

- De ha ez a tényállás arra vall is, hogy a gáztett nem külső ember követte el, arra nem bizonyíték, hogy a gyilkosság nem az én távozásom után történt?

- Ön tehát a fogadóst vádolja... aki ellen a nyomozás semmi gyanúokat nem szolgáltatott?

- Én nem vádlok senkit sem, Kerstorf úr, - felelt Dimitrij Nyikolev még gögösebben, - de azt talán joggal mondhatom, hogy én vagyok az utolsó, akit a hatóság ezzel a bünténnyel gyanúsíthat!

- A gyilkosság rablógyilkosság volt, - szólt most Verder őrnagy, - s a pénz, amelyet Poch Revelbe vitt a bank megbízásából, eltűnt Poch táskájából...

- Na és! Nekem mi közöm lehet ehhez?

A bíró a tanár és Verder őrnagy közé lépett és így szólt:

- Dimitrij Nyikolev ön tehát továbbra is megtagadja a választ arra a kérdésemre, mi volt utazásának a célja, miért távozott hajnali négy órakor a fogadóból és hova ment onnan?

- Megtagadom.

- Nos akkor a bíróság joggal feltételezheti: ön tudta, hogy Pochnál nagy pénzösszeg volt. A postakocsi balesete után, amikor Pocht a fogadóba vezette, megfogamzott önben a lopás gondolata... Mikor kedvezőnek látta az alkalmat, kimászott a szobája ablakán... behatolt Poch szobájába az ablakon át... meggyilkolta őt, hogy kirabolhassa, s azért távozott reggel négy órakor a fogadóból, hogy a lopott zsákmányt elrejtthesse oda, ahol...

- Ahol előbb-utóbb megtaláljuk! - szólt közbe az őrnagy.

- Utoljára kérdelem, - szólt Kerstorf bíró, - nem hajlandó megmondani, hová ment a fogadóból?

- Utoljára jelentem ki, hogy nem mondom meg! - felelt a tanár. - Tartóztasson le, ha úgy tetszik...

- Nem, Nyikolev úr, - fejezte be a kihallgatást a bíró, az őrnagy végtelen ámulatára. - Ön ellen súlyos, de terhelő adatok merültek fel, tekintetbe kell vennünk, hogy ön világiéletében tisztességes ember volt... Nem írom alá a letartóztató parancsot... legalábbis ma még nem... Ön szabad... De kérem, álljon az igazságszolgáltatás rendelkezésére...

## XI. FEJEZET

### *A tömeg dühe*

A kihallgatás után az őrnagy arra számított, hogy elrendelik Nyikolev letartóztatását, és nagyon sokan voltak, akik ugyanígy gondolták. A tanár nem akarta megmondani, mi volt elutazásának az oka. Semmiféle elfogadható magyarázatot nem adott arra, hogy miért távozott olyan hirtelen a fogadóból hajnali négy órakor, sőt egyáltalában vonakodott megmondani még azt is, hogy hol töltötte azt a három napot, amely alatt távol volt Rigától. Ez a vonakodása határozottan növelte az ellene irányuló gyanút. Ilyen körülmények között mért nem tartóztatták tehát le Dimitrij Nyikolevet?... Mért engedték haza, ahelyett, hogy a várbörtönbe vitték volna?... Az igaz, hogy az igazságszolgáltatás rendelkezésére kellett állnia szükség esetén... De nem használja-e ki helyzetét, nem fog-e megszökni, hiszen súlyosan belekeveredett a *Kidőlt Kereszthez* címzett fogadóban elkövetett bűnügybe?...

Oroszországban éppúgy, mint máshol, megvan a bírói függetlenség. Teljes mértékben megvan tagadhatatlanul. De valahányszor politikai mozzanat keveredik valamely ügybe, a felsőbb hatóság haladéktalanul beleavatkozik a bírói eljárásba.

Ilyen ügy volt Dimitrij Nyikolev ügye, akit akkor vádoltak a bűnténnyel, amikor a szláv párt benne látta vezetőjét.

Ez volt az oka, hogy a balti tartományok kormányzója, Gurko tábornok, egyelőre tartózkodott még attól, hogy közbelépjen és elrendelje a letartóztatást, és nem is fogja, amíg a tanár bűnössége nem lesz minden kétséget kizáróan bebizonyítva.

Délután, amikor Roganov ezredes átnyújtotta neki a kihallgatás jegyzőkönyvét, a tábornok meg akarta beszélni vele ezt a sajnálatos ügyet, amelyről be kell számolnia a kormánynak.

- Parancsoljon velem, kegyelmességed, - szólt az ezredes.

Gurko tábornok figyelmesen átolvasta a jegyzőkönyvet, azután így szólt:

- Akár bűnös Dimitrij Nyikolev, akár ártatlan, a németek szenvedélye ki fogja használni Nyikolev helyzetét, mert szláv eredetű. Éppen őt szerettük volna szembeállítani a közelgő községi választásokon a német nemességgel és a német nagypolgársággal, amely olyan mindenható az összes tartományokban, de különösen Rigában... S most egy bűntény elkövetésének a vádja nehezedik rá, s ő rosszul védekezik a vád ellen...

- Kegyelmességednek igaza van, - felelt az ezredes, - az ügy a legrosszabbkor jött, mikor a kedélyek már amúgy is túlfűtöttek...

- Bűnösnek hiszi ön Nyikolevet, ezredes?

- Nem felelhetek úgy kegyelmességednek, ahogy szeretnék, különösen mert Dimitrij Nyikolevnek szeretnék kedvezni, aki mindig méltónak mutatkozott a közbecsülésre.

- De mért tagadja meg a magyarázatot utazására vonatkozólag?... Mi volt a célja utazásának?... Hová mehetett?... Nagyon nyomós okai lehetnek a hallgatásra!

- Mindenesetre, és így látja a dolgokat bizonyára kegyelmességed is, csakis a pusztá véletlen hozta össze őt azzal a szerencsétlen Poch-sal, pusztá véletlenség, hogy egy postakocsiba került vele, amikor elutazott Rigából, pusztá véletlen, hogy együtt szállt meg vele a fogadóban...

- Kétségtelen, ezredes úr, belátom, hogy ez nagyon komoly okoskodás. S a Nyikolevre háruló gyanú mindjárt sokkal kevésbé volna alátámasztható, ha megmondaná, miért utazott el hazulról oly hirtelen, hogy még a családját sem értesítette...

- Úgy van; de a hallgatásából sem lehet a bűnösségére következtetni... Nem! Bárha ott volt akkor éjszaka Kroff fogadóiban, nem akarom elhinni, nem hiszem el, hogy Nyikolev követte el a rablógyilkosságot!

A kormányzó érezte, hogy az ezredes védeni akarja Dimitrij Nyikolevet, aki éppúgy szláv volt, mint ő. Ő maga sem hitte Nyikolev bűnösségét, amíg megdönthetetlen bizonyítékokat nem mutatnak fel, úgy vélte, ilyesmiben biztosra kell menni.

- Tagadhatatlan azonban, - mondta az iratsomót lapozgatva, - hogy súlyos gyanúokok szólnak ellene. Nem tagadja, hogy a 13-áról 14-ére virradó éjszakát ott töltötte ő is a fogadóban... Nem tagadja, hogy ő volt abban a szobában, amelynek ablakán friss nyomokat találtak, s amelyben ráakadtak arra a piszkavasra, amellyel a gyilkos kifeszítette Poch szobájának az ablaktábláját.

- Az igaz, - felelt Roganov ezredes. - Mind e körülmény arra vall, hogy a gyilkos az az utas volt, aki a szobanforgó szobában töltötte az éjszakát, és kétségtelen, hogy ez az utas Dimitrij Nyikolev volt. De egész magánélete, egész létének feddhetetlen becsületessége megvédi őt az ilyen vád ellen. Aztán meg, kegyelmes uram, Nyikolev, mikor az utazásra elhatározta magát, nem tudta, hogy a Johausen fivérek hivatalnokai együtt fog utazni vele, s tekintélyes összeget fog magával vinni egy reveli ügyfélnek... De tegyük fel, hogy a gyilkosság gondolata csak akkor támadt benne, amikor meglátta azt az irattáskát, amelyet az óvatlan Poch nem rejtett el eléggé, még mindig be kellene bizonyítani azt is, hogy Dimitrij Nyikolev olyan szorult helyzetben volt, s annyira szüksége volt a pénzre, hogy nem átalott gyilkolni, hogy rabolhasson!... Bebizonyították ezt? S vajon Nyikolev tanár becsületes, szerény élete megengedi azt a föltevést, hogy pénzsűkében gyilkosságra vetemedhet?

A felhozott érvek megrendítették a kormányzót, aki különben sem vette készpénznek a gyanút, amelyet Verder őrnagy és sokan mások bizonyosságnak hittek. Csak ennyit felelt Roganov ezredesnek:

- Várjuk meg a vizsgálat eredményét... Esetleg újabb tények és tanúvallomások szilárdabb alapot adnak a vádnak... Teljesen megbízhatunk Kerstorf bíróban, aki a vizsgálatot vezeti... Független, feddhetetlen jogász, aki csak a saját lelkiismeretére hallgat, és nem enged a politikai nyomásnak sem... Beleegyezésem nélkül nem rendelheti el a tanár letartóztatását, nem is tette... és bizonyára helyesen cselekedett... Ha újabb körülmények merülnének föl, s úgy kívánnák, magam rendelném el, hogy Nyikolevet az erődbe csukják...

Eközben azonban nagy izgalom szállta meg a város lakóit.

A városban nyugtalanság harapózott el.

A lakosság túlnyomó része azt gondolta, hogy a tanárt kihallgatása után le fogják tartóztatni. Némelyek azért gondolták ezt, különösen az előkelőbbek közül valók, mert bűnösnek tartották a tanárt; mások azért, mert véleményük szerint az ügy érdeke azt kívánta, hogy a tanár letartóztatásban legyen.

Nagy volt tehát a meglepetés, amelybe tiltakozás is vegyült, amikor látták, hogy Dimitrij Nyikolev szabadon hazatért lakásába.

De a rettenetes hír végül behatolt a tanár házába is. Ilka megtudta, milyen súlyos vád nehezül édesatyjára. Fivére, Jean, megérkezett, s hosszan ölelgette őt. Felháborodását nem tudta türtőztetni.

Elmondta néjének, mi történt a dorpati egyetem udvarán.

- Atyánk ártatlan, - kiáltott, - s kényszeríteni fogom azt a nyomorult Karlt...

- Úgy van... apa ártatlan, - felelt a lány, büszkén fölemelve a fejét; - és ki merné még ellenségei közül is bűnösnek mondani őt?

Kell-e hangsúlyoznunk, hogy ez volt a véleménye Dimitrij Nyikolev meghitt barátainak is, Hamine doktornak és Delaporte konzulnak, akik odasiettek Ilkához, amikor értesültek arról, hogy a rigai vizsgálóbíró magához hívatta a tanárt.

Jelenlétük, biztató szavaik enyhítették a testvérek fájdalmát. De arról alig tudták lebeszélni őket, hogy ne menjenek atyjuk után a bíróságra.

- Nem, nem, - szólt Hamine doktor, - maradjanak itt velünk... Jobb lesz várni... Dimitrij bizonyára csakhamar visszatér, teljesen tisztázva magát a gyanú alól...

- Mire jó tehát akkor, - szólt a lány, - hogy az ember egész életén át becsületes legyen, ha ilyen hitvány vádak érhetik?

- Arra, hogy meg tudja védeni magát! - heveskedett Jean.

- Igaza van, fiam, - felelt a doktor. - És még ha Dimitrij vallana is, azt mondanám: megbolondult és nem hinném el.

Ilyen hangulatban találta hazaérve Dimitrij Nyikolev a családját, a doktort, Delaporte urat és néhány más barátját, akik házában találkoztak. De városszerte oly izgatottak voltak az emberek, hogy mialatt hazafelé sietett, nem egy helyütt fenyegető szavakat kiabáltak utána.

Gyermekei keblére borultak. Csókokkal halmozta el őket. S megtudta ő is most, milyen hallatlan sértést vágott Karl Johausen Jean szeme közé Dorpatban, társai előtt!... Úgy bántak Jeannel, mintha gyilkosnak a fia lenne...

Hamine doktor, a konzul, a jó barátok kézszorítással fogadták Nyikolevet. Szavaikkal, barátságukkal tiltakoztak a vád ellen!... Sohasem kételkedtek ártatlanságában!... És soha nem is fognak, mindig számíthat őszinte szeretetükre.

Otthon az ebédlőben, barátai közt, míg künn a ház felé ellenséges indulatú tömeg özönlött, Dimitrij Nyikolev elmondta, mi történt a bíró szobájában, mily leplezetlenül gyanúsította őt Verder őrnagy s mily megtisztelő tartózkodással bánt vele Kerstorf bíró. Röviden beszélt csak, szakadozottan. Látszott, hogy kelleetlenül idézi vissza emlékezetébe a részleteket.

Barátai megértették, hogy a tanárnak nyugalomra van szüksége; egyedül kell maradnia, hogy a munkában keressen feledést a rémes megpróbáltatás után, és ezért valamennyien elbúcsúztak tőle.

Jean nővére szobájába vonult, Dimitrij Nyikolev pedig bezárkózott dolgozószobájába.

Távozáskor a konzul így szólt a doktorhoz:

- Nagy az izgatottság, barátom, és bár Nyikolev ártatlan, feltétlenül szükséges, hogy az igazi bűnös kézrekerüljön, mert különben ellenségeinek gyűlölete tovább fogja őt üldözni.

- Az bizony féltő, - felelt a doktor. - Ha valaha kívántam, hogy egy bűnöst utolérjen az igazságszolgáltatás keze... akkor most kívánom!... Poch halálát Johausenék ki fogják használni, lám az a Karl meg sem várta, igaznak bizonyul-e a vád; máris gyilkos fiának nevezte Jeant.

- Attól is félek, - jegyezte meg Delaporte úr, - hogy Karl és Jean dolga még nincs elintézve!... Ismeri Jeant... Bosszút akar állni atyjáért!...

- Jaj, ne, - felelt a doktor, - kár volna, ha valami meggondolatlanságot követne el a mostani körülmények között!... Ó!... Az az átkozott utazás! Mért is utazott el Dimitrij! Hogyan is jutott eszébe!

Ezen töprengtek a tanár gyermekei és barátai is, mert Nyikolev semmiféle magyarázatot nem adott utazására. Azt is megjegyezzük, hogy miközben a vizsgálóbíró kérdéseit mesélte, semmiféle utalást nem tett az utazásra, sőt, azt sem mondta, hogy a bíró érdeklődött afelől, miért hagyta el Rigát, s hogy ő megtagadta erre a válaszadást. Az eltökéltség, amivel hallgatott e tárgyban, legalábbis furcsa volt. De később talán majd megmagyarázza. Háromnapos távolmaradásának oka csakis tiszteletreméltó lehet, nem kevésbé annak oka, amiért kitart a hallgatás mellett.

Pedig elfogadhatatlannak tűnt, hogy egy, az ő helyzetében és rangjában lévő ember elkövesse ezt a gyilkosságot. Egyetlen szóval összezavarhatta volna a vádat, de ő makacsul nem mondta ki ezt a szót.

Mivel Dimitrij Nyikolevet nem tartóztatták le a Kerstorf előtti megjelenését követően, a kedélyek felborzolódtak a városban, s főképp az elsöprő többségben lévő németek körében. A Johausen-család és környezete, a nemesség és a polgárság versengve szitkozódott. Vádolták a kormányzót és Roganov ezredest, hogy a tanárnak származása miatt kedveznek. Ezzel a váddal bárkit, aki nem szláv, már bebörtönöztek volna az erődbe...

Egyáltalán: miért nem kezelték úgy, mint egy közönséges banditát? Jobb elbánást érdemelt-e, mint egy Karl Moor, egy Jean Sbogar, egy Jeromir? Nem pusztá feltételezések, hanem tényleges vádak voltak ellene, az igazságszolgáltatás mégis szabadon hagyta, akár meg is szökhet, s mégcsak bíróság elé se állíthatják, amely nem habozna elítélni őt! Igaz, enyhe lenne az az ítélet, minthogy a halálbüntetést eltörölték az orosz birodalomban a köztörvényes bűntettek esetében. Csupán a szibériai bányákba deportálnák a gyilkost, holott halált érdemelne!

Főleg a gazdag, németektől lakott városnegyedekben alakult ki ez a vélemény. A Johausen-család valósággal nekiesett Dimitrij Nyikolevnek, mint a szerencsétlen Poch gyilkosának, de még inkább, mint a befolyásos bankár ellenfelének, a szerény tanárnak!

- Természetesen amikor Nyikolev elindult, - ismételte meg Frank Johausen -, mit sem tudott arról, hogy Poch-sal fog együtt utazni, sem arról, hogy Poch-nál jelentős összeg lesz. De hamarosan tudomást szerzett róla, s a postakocsi balesetét követően, amikor is azt javasolta, hogy töltsék az éjszakát a *Kidölt Kereszthez* fogadóban, már kitervelte, hogyan fossa ki a mi bankhivatalnokunkat, s még a gyilkosságtól sem riadt vissza, hogy rabolhasson. S ha nem akarja bevallani, miért hagyta el Rigát, akkor azt mondja meg legalább, miért szökött meg hajnalban a korcsmából? Miért nem várta meg a kocsis visszatértét? Mondja meg végre, hová ment, s hol töltött el három napot?... De nem fogja megmondani!... Hiszen azzal bevallaná bűnét, mert mi másért ment volna el oly lóhalálában, makacsul elfedve az arcát, ha nem azért, hogy mielőbb biztonságban tudja az áldozattól ellopott pénzt!

Ami pedig Dimitrij Nyikolev kényszerhelyzetét illeti, - vagyis hogy mennyire érdekében állt ez a lopás, - nos azt a bankár csak a megfelelő pillanatban fogja nyilvánosságra hozni:

- A tanár anyagi helyzete reménytelen. Olyan tartozásai vannak, amelyeket nem tud kiegyenlíteni... Három hét múlva jár le egy tőlem származó tizennyolcezer rubeles hitellel, s a kifizetéséhez szükséges összeget nem tudja összeszedni... Tőlem hiába is kérne haladékot... Könyörtelenül megtagadnám tőle!

Ilyen volt Frank Johausen a maga könyörtelen, gyűlölködő, bosszúszomjas mivoltában.

A politikai színezetűvé lett ügyben Gurko tábornok nem akart engedni eddigi óvatosságából és - bár a közvélemény követelte, - még mindig nem rendelte el a tanár letartóztatását; de abba beleegyezett, hogy házkutatást tartsanak lakásában.

A házkutatást április 18-ikán Kerstorf bíró, Verder őrnagy és Eck kapitány fogatosította.

Dimitrij Nyikolev megvetéssel tűrte a rendőrök ténykedését; nem tiltakozott, de a feltett kérdésekre hidegen, megvetően felelt. Átkutatták íróasztalát, szekrényeit, elolvasták iratait, levelezését, és háztartási könyvét. Annyit megállapítottak, Johausen nem túlzott, mondván, hogy a tanárnak nincs semmije. Abból élt csak, amit leckeadásból keresett, s a körülmények folytán most ez a jövedelem is kétségessé vált.

Egyéb eredménye a Johausen fivérek kárára elkövetett rablás ügyében azonban nem volt a házkutatásnak. De hogyan is lehetne, gondolták a Johausen fivérek, hiszen Nyikolevnek bőven volt ideje, hogy a lopott zsákmányt biztos helyre rejtse a gyilkosság másnapján, s a helyet esze ágában sem volt megnevezni.

A bankjegyek számát feljegyezték ugyan a bankban, de Kerstorf bíró egyetértett a bankárral abban, hogy a tolvaj aligha fogja felhasználni a pénzt, amíg a veszedelem el nem múlik. El kell telnie tehát egy bizonyos időnek, amíg a bankok visszakerülnek a forgalomba.

Időközben Dimitrij Nyikolev barátai megtudták, mennyire felkorbácsolja az ügy az emberek kedélyét nemcsak Rigában, hanem vidéken is.

Tudták, hogy a közvélemény nagyrészt a tanár ellen fordult, s hogy a német párt keresi a lehetőséget, miként is gyakorolhatna nyomást a hatóságokra annak érdekében, hogy letartóztassák és perbe fogják. Összességében a kisemberek, a munkások, a kereskedők, egyszóval az őslakosság hajlott arra, hogy Nyikolev pártjára áll, hogy támogatja őt ellenségeivel szemben, ha másért nem, a faji összetartás miatt, esetleg még ha nem is volt teljesen meggyőződve ártatlanságáról. Igaz is, mit tehettek ezek a szegény emberek? Azokkal az eszközökkel, amivel a Johausen fivérek és pártjuk rendelkezett, túlságosan is könnyű volt befolyásolni vagyis szélsőséges megnyilvánulásokba hajszolni őket, s ezzel kényszerítve a kormányt, hogy meghajoljon egy számára veszélyes megmozdulás előtt.

A mélységesen izgatott városban, ahol folyvást mindenféle csoportok verődtek össze, na meg a csőcselék, amely mindig azt szolgálja, aki megfizeti, Dimitrij Nyikolev bámulatosan megőrizte büszkeségét, s hidegvérét. Gyermekei kérésére Hamine doktor rábírta őt arra, hogy ne távozzék el hazulról, mert az utcán sértegethetik, esetleg bántalmazhatják. Otthon maradt tehát, a nap legnagyobb részét dolgozószobájában töltötte, s zárkózottabb volt, mint valaha. Nem adott többé órát se otthon, se házaknál. Némaságában azt sem szerette, ha szólnak hozzá. Semmiféle célzást nem tett az ellene szóló vádaskodásokról, egész jellemében látványos változás ment végbe, ami gyermekeit nem egészen ok nélkül aggasztotta. Hamine doktor, akinek barátsága a teljes odaadásig ment, orvosi elfoglaltságán kívül minden idejét nekik szentelte. Delaporte is, s még néhányan, minden este összegyűltek a házban, ahová olykor ellenséges kiabálások hallatszottak be, jóllehet a rendőrség egyfolytában őrizte Roganov ezredes parancsára. Szomorú esték voltak ezek, amelyeken Dimitrij Nyikolev egyáltalán nem vett részt. Viszont fia és lánya nem maradt magára az éjszaka lassan múló óráira. Amikor a

barátok is elmentek, Jean és Ilka megölelte egymást, félelemtől összeszorult szívvel ment szobájába, onnan hallgatta az utca zajait, s a pihenni képtelen, föl-alá járkáló apjukat.

Jean nem is álmodott arról, hogy visszatér Dorpatba, ez magától értetődött. Milyen kínos lenne bemenni az egyetemre! Hogyan fogadnák a diákok, azok a barátai, akik eddig oly őszintén szerették? Talán csak a derék Goszpogyin kelne a védelmére, a többieket esetleg a közvélemény befolyásolná... S hogyan is uralkodna magán Karl Johausen láttán?

- Ó, az a Karl! - ismételte Jean a doktornak. - Apám ártatlan! Ha megtalálják az igazi tettet, majd kiderül, hogy ártatlan! De akár kiderül, akár nem, kényszeríteni fogom Karl Johausent, hogy visszavonja sértését. Miért is várok rá tovább?

Hamine doktornak csak nagynehezen sikerült megnyugtatnia a fiatalembert.

- Ne légy türelmetlen, Jean! - tanácsolta neki. - És semmi óvatlanság! Ha eljön az ideje, én leszek az első, aki azt mondja neked: tedd a kötelességed!

Jean nem adta meg magát és csak nővére könnyörgése akadályozta meg kitörését, amellyel csak súlyosbította volna a helyzetet.

Aznap este, amikor hazatért Rigába, s kihallgatták, miután a jó barátok eltávoztak, Dimitrij Nyikolev érdeklődött, nem érkezett-e levele?

Nem... a levélhordó csak a szláv érdekeket védő újságot hozta el, mint minden este.

Másnap reggel a tanár a kapuban várta a levélhordót. A külváros még néptelen volt, csak néhány rendőr sétált fel s alá a ház előtt.

Ilka észrevette atyját és hozzá sietett.

- A levélhordót várod? - kérdezte.

- Igen, - felelt Nyikolev. - Azt hiszem, késik ma reggel...

- Nem, atyám, még korán van nagyon... Hűvös is van... Jobb lesz, ha bejössz a házba... Levelet vársz?

- Azt, gyermekem. De neked nem kell itt maradnod... Eredj föl a szobádba...

Zavarban volt, látszott rajta, hogy Ilka jelenléte nincs ínyére.

E pillanatban föltűnt a levélhordó. Nem hozott levelet a tanár számára, akit nagyon nyugtalanított a dolog.

Este és másnap reggel megint épp olyan türelmetlenül leste Nyikolev a postát: de ismét hiába.

Kitől várt vajon Dimitrij Nyikolev levelet, és mi fontos hír lehetett a levélben?... Vajon arra az utazásra vonatkozott, amelynek oly siralmas következménye volt?... Nem szólt senkinek a dologról...

Aznap reggel, nyolc óra előtt, Hamine doktor és Delaporte konzul sietve érkeztek s Ilkával és Jeannel akartak beszélni. Elmondták nekik, hogy aznap lesz Poch temetése. Vajon nem kell attól félniök, hogy a temetés alkalmával tüntetni fognak Nyikolev ellen, s vajon nem kell óvintézkedéseket tenniök?...

Valóban volt okuk tartani a Johausen fivérek gyűlöletétől. Akik elhatározták, hogy díszes temetést rendeznek az alkalmazottjuknak.

Az rendjén volt, hogy így akarták megtisztelni régi, hűséges szolgájukat! De nyilvánvaló, hogy ki akarják használni az alkalmat a közvélemény felheccelésére.

A kormányzó helyesen tette volna, ha megakadályozza a tüntetést, amelyet a szlávellenes lapok előre jeleztek már. De az is kérdéses, vajon a hatósági beavatkozás nem ingerelné fel még inkább a kedélyeket?

Legokosabbnak látszott tehát gondoskodni róla, hogy a tanár háza ne lehessen erőszakoskodások színhelye.

Annál inkább szükség volt az óvatosságra, mert a rigai temetőbe a külvároson keresztül vezetett az út, Nyikolev háza előtt. S e sajnálatos körülmény miatt a tömegben elszabadulhatnak az indulatok.

Az adott körülmények között Hamine doktor azt ajánlotta, hogy Dimitrij Nyikolevet ne is értesítsék a dologról. Mivel rendes szokása szerint úgyis dolgozószobájában töltötte az egész napot, ahonnan csak étkezni járt le, így megkímélhették az esetleges izgalmaktól és veszélyektől.

Az ebéd, amelyre Ilka ott tartotta a doktort és Delaporte urat is, csendben folyt le. Nem említette senki a temetést, amely délutánra volt kitűzve. De nemegyszer dühös kiáltások hatoltak be az utcáról a vendégek fülébe. Csak a tanár nem vett észre látszólag semmit. Ebéd után kezét szorított barátaival és bezárkózott a szobájába.

A többiek az ebédlőben maradtak, kínos csendben figyelték az utcán gyülekező és időnként ordibáló tömeget.

Nyilvánvaló, hogy a nagy többség az ellen foglalt állást, akit a közvélemény a bankhivatalnok meggyilkolásával vádolt.

Talán okosabb lett volna megelőzni azt a veszedelmet, hogy a tanár a tömeg kezébe kerüljön, és el kellett volna rendelni a letartóztatását. Ha ártatlan, akkor is az marad, ha letartóztatják... S ki tudja, vajon a kormányzó és az ezredes nem gondoltak-e erre Dimitrij Nyikolev érdekében?...

Fél kettő felé megkezdődött a lárma: az utca végén megjelent a temetési menet. A tanár háza visszhangzott a heves kiabálástól. A fia, a lánya és a barátai legnagyobb rémületére a tanár kilépett dolgozószobájából és megjelent az ebédlőben.

- Mi történt? - kérdezte.

- Eredj vissza, Dimitrij, - felelt a doktor. - A szerencsétlen Poch temetése...

- Akit én gyilkoltam meg? - szólt hidegen Nyikolev.

- Kérlek, menj vissza...

- Apus! - könyörgött Jean és Ilka.

Dimitrij Nyikolev leírhatatlan lelkiállapotában nem akart senkire sem hallgatni. Az egyik ablakhoz lépett és ki akarta nyitni.

- Ne nyisd ki! - kiáltott a doktor. - Ez örültség volna!

- De kinyitom!...

És mielőtt megakadályozhatták volna, kinyitotta az ablakot és kitekintett.

Őrültként ordítás harsant föl a tömegben.

E pillanatban a gyászmenet a ház elé ért. Zinaida Parensova, akit özvegynek tekintettek, a koszorúval és virággal borított koporsó után haladt. Utána sorban a Johausen fivérek és a bank alkalmazottai lépdeltek, mögöttük pedig az ismerősök és azok akik az egész szertartásban csak a tüntetésre kerestek ürügyet.

A gyászmenet megállt a tanár háza előtt. A tömeg ordított s halálos fenyegetések hangzottak mindenfelől.

Roganov ezredes és Verder őrnagy nagy számú rendőrrel ott állt a ház előtt: de ki tudja, Eck kapitány és emberei ellenállnak-e vajon a tömeg rohamának.

Mióta Dimitrij Nyikolev megjelent az ablakban, egyre hangzott az ordítás:

- Halál a gyilkosra!... Halál a gyilkosra!

A tanár, karjait mellén keresztbe fonva, fejét büszkén fölemelve, mozdulatlanul, megvetően állt, mint valami szobor, az ablakban, s a kiáltásokra egy szóval sem válaszolt, gyermekei, a doktor és a konzul, miután nem akadályozhatták meg azt, amit tett, mellette álltak.

A gyászmenet újra elindult. Az ordítás egyre növekedett. A dühösebbek a ház kapuja felé rohantak és be akarták törni.

Az ezredes, az őrnagy és a rendőrség visszaszorította őket. De látták, hogy ha meg akarják menteni Nyikolevet, le kell őt tartóztaniok, s még akkor is attól tarthatnak, hogy itt helyben felkoncolják!...

A tömeg már-már hatalmába kerítette a házat a rendőrség védekezése dacára, amikor egy férfi keresztültörtetett a tömegen s a ház kapuja elé érve, a tömeg felé fordult s oly hangon, amely túlharsogta a lármát, így kiáltott:

- Megálljatok!...

A tömeg hátrált és elcsendesedett, oly parancsoló volt a férfi magatartása.

Johausen Frank eléje lépve így szólt:

- Ki ön?

- Halljuk! Ki ön? - ismételte meg Verder őrnagy.

- Üldözött szökevény vagyok, akit Dimitrij Nyikolev meg akart menteni becsülete árán, s most eljöttem, hogy életem árán megmentsem őt...

- Mi a neve? - kérdezte az ezredes hozzálépve.

- Vlagyimir Janov!

## XII. FEJEZET

### *Vlagyimir Janov*

Tekintsünk vissza, idáig érkezvén, a két hét előtt történetekre.

Egy férfi jelent meg a Peipusz-tó keleti partján. Éjszaka keresztül törtetett a tó hátát borító jégtömbök között.

Egy vámőrjárat abban a hiszemben, hogy valami csempésszel van dolga, nyomába vetette magát, s abban a pillanatban, amikor a férfi elrejtőzött a jégtömbök között, rálőtt. A lövések nem találtak, s a férfi egy halászkunyhóba menekülhetett, ahol eltöltötte a nappalt. Este újra fölkerelkedett. Egy farkas farkas elöl kellett menekülnie, s egy malomban talált menedéket, ahol egy derék molnár vette pártfogásába. Végül Eck kapitány csapata kezdte üldözni, s csodamód csak úgy menekülhetett, hogy belevetette magát a Pärnu folyó jégzajlásába. Csoda, hogy nem veszett bele a zajlásba, és csoda az is, hogy idáig észrevétlenül bujkált Pärnuban.

Vlagyimir Janov fia volt Jean Janovnak, Dimitrij Nyikolev régi jóbarátjának, aki halála előtt Nyikolevre bízta egész vagyonát. Ezt a húszezer papírrubelnyi letétet át kellett adnia Vlagyimir Janovnak, mihelyt a száműzött visszatér hazájába, ha ugyan valaha visszatérhet még.

Tudja az olvasó, hogy Vlagyimirt holmi politikai ügy következtében Kelet-Szibéria hegyeibe száműzték, a minuszinszki sóbányákba. Száműzetése élete fogytáig szól. Vajon remélheti a menyasszonya Ilka Nyikolevna, hogy vőlegénye visszakerül valamikor hazájába, s körükben megtalálja még a nyugalmat és boldogságot?

Nem! Bizonyos, hogy soha sem láthatják viszont egymást, ha csak Ilka engedélyt nem kap arra, hogy követhesse vőlegényét a száműzetésbe, - vagy hacsak vőlegényének megszöknie nem sikerül!...

Vlagyimir Janov négy esztendő elteltével csakugyan megszökött, s keresztül bolyongott az orosz birodalom szibériai és európai sivatagmezőin. Megérkezett Pärnuba, ahol azt remélte, hogy hajóra ülhet s Franciaországba vagy Angliába menekülhet.

Ott rejtőzködött, kijátszva a rendőrök éberségét s hajóra várt, mihelyt a zajlás megszűnik a Balti-tengeren.

Pärnuba érkezve, Janov Vlagyimir pénz nélkül maradt, írt rögtön Dimitrij Nyikolevnek, s ez volt az a levél, amelynek következtében a tanár rászánta magát a váratlan utazására, hogy átadja a fiúnak a letétet, amelyet az apa bízott rá.

Nyikolev azért nem akart semmit sem elárulni utazásáról barátainak, sem lányának, mert előbb meg akart győződni róla, hogy Vlagyimir csakugyan Pärnuban van-e: visszatérése után pedig azért, mert a száműzött szavát vette Nyikolevnek, hogy Ilka előtt nem említi hazaérkezését, amíg egy újabb levélből arról nem értesül, hogy biztonságban van idegen földön.

Dimitrij Nyikolev titokban távozott Rigából. Bár Revelig megváltotta a helyét, hogy senki se gyanítsa, hová ment, az volt a terve, hogy Pärnuban, ahová aznap este megérkezik, kiszáll a kocsiból. Az utazás simán folyt volna le, ha Pärnutól húsz versztányira nem éri a kocsit baleset.

Tudjuk, mily siralmas körülmények kockáztatták Dimitrij Nyikolev tervét. Kroff fogadóiban kellett töltenie az éjszakát, Poch-sal, Johausenék alkalmazottjával együtt. Hajnali négy órakor távozott a fogadóból, hogy Pärnuba menjen, mert úgy gondolta, hogy jobb lesz, ha meg sem

várja a postakocsis és a hajtó visszatérését... s most azzal vádolják, hogy meggyilkolta útítársát.

Mikor Dimitrij Nyikolev távozott a fogadóból, még sötét volt. Azt remélte, hogy senki sem vette észre, amikor megindult Pärnu felé, az akkor még néptelen országúton.

Két órai gyors gyaloglás után, amikor kelőben volt már a nap, eljutott Pärnuba, s egyenesen a szállóba ment, ahol Vlagyimir Janov álnéven lakott.

Képzeltető, mily örömmel látták viszont egymást oly hosszú távollét, annyi megpróbáltatás, annyi veszedelem után!... Hiszen Nyikolev úgy érezte, mintha elveszett fiát talált volna meg!... Átadta Vlagyimirnak a tárcát, amelyben benne volt Jean Janov minden vagyona, s mivel ott akart lenni a hajó indulásánál, két napig Vlagyimirral maradt. Mivel azonban a hajó, amelyen Vlagyimir Janov menekülni akart, elhalasztotta az indulását, Dimitrij Nyikolevnek, aki nem nyújthatta tovább ott tartózkodását, vissza kellett térnie Rigába. Az ifjú száműzött forró üdvözlését küldte Ilkának, és megígértette Nyikolevvel, hogy nem szól meneküléséről menyasszonyának mindaddig, amíg végképp meg nem szabadul az orosz rendőrség félelmetes hajszája elől. Írni fog Nyikolevnek, mihelyt biztonságban lesz, s akkor talán utána jöhet majd a tanár Ilkával együtt...

Nyikolev megölelte Vlagyimirt, távozott Pärnuból, és visszatért Rigába a tizenhetedikére virradó éjszaka, anélkül, hogy sejtette volna, milyen rettentő vád nehezedik rá.

Láthattuk, milyen méltósággal, sőt megvetően utasította vissza a tanár ezt a vádat a vizsgálóbíró előtt. Tudjuk azt is, mennyire rajta volt a vizsgálóbíró, hogy Nyikolev mondja meg, mi volt a célja utazásának, s hogy hová ment, miután távozott a fogadóból... De Dimitrij Nyikolev megtagadta e kérdésekre a választ. És nem is akart beszélni addig, amíg Vlagyimir leveléből arról nem értesül, hogy a szökevény biztonságban van. De ez a levél nem érkezett meg, s emlékezhet rá az olvasó, mily türelmetlenül várta Nyikolev az utóbbi két napon!

S ekkor, miután hallgatása, amelyet nem akart megtörni, még jobban ráhárította a gyanút: amikor politikai ellenfeleinek kérlelhetetlen gyűlölete annyira felhergelte ellene a tömeget, hogy már az életét is veszedelem fenyegette: amikor már-már le akarták tartóztatni: egyszerre csak váratlanul megjelent Vlagyimir Janov.

S most, miután tudjuk, ki volt a száműzött, tudjuk azt is, miért jött vissza Rigába. Kinyílt a ház kapuja, s Vlagyimir Janov Dimitrij Nyikolev karjába omlott, keblére szorította menyasszonyát, átölelte Jeant, megszorította a jóbarátok kezét, s az ezredes és Verder őrnagy elé állva, akik nyomon követték, így szólt:

- Pärnuban... mikor megtudtam, milyen becstelen gonosztettel vádolták Nyikolevet, amikor megtudtam, hogy őt tartják a fogadóban történt gyilkosság elkövetőjének, amikor az újságokból azt olvastam, hogy Nyikolev megtagadta a választ arra a kérdésre, mi volt utazásának célja, bár csak egy szót, csak egy nevet, az én nevemet kellett volna kimondania, hogy igazolja magát, de nem mondta ki, hogy engem kíméljen: nem haboztam, rögtön tisztában voltam a kötelességemmel, otthagytam Pärnut és idesiettem!... Amit te akartál értem tenni, Dimitrij Nyikolev, te Jean Janov barátja, aki második atyám vagy, azt nekem is meg kellett tennem leérted...

- Rosszul tetted, Vlagyimir, rosszul tetted!... Én ártatlan vagyok, nem volt mitől félnem, nem is féltem semmitől, s ártatlanságom csakhamar kiderült volna.

- Rosszul tettem, Ilka? - kérdezte Vlagyimir, a fiatal lányhoz fordulva.

- Ne felelj, gyermekem, - szólt Nyikolev, - nem kell vállalnod a döntőbíró szerepét atyád és vőlegényed között!... Becsüllek Vlagyimir, mert azt hitted, hogy a kötelességedet teljesíted: de helytelenítem, amit tettél!... Ha jobban megfontoltad volna a dolgot, belátod, hogy jobb, ha biztonságos helyre menekülsz minél előbb... Onnan írtál volna, s én mihelyt leveledet megkapom, beszélhetek, elmondhatom, miért utaztam el hazulról...Elviselhetném még egypár napig ezt a szomorú megpróbáltatást, csak hogy te megmenekülj a veszedelemből?...

- Atyám, - szólt Ilka szilárdan, - hallgasd meg mégis válaszomat. Bármi történik, Vlagyimir helyesen cselekedett, s életem végéig nem róhatom le neki hálám tartozását...

- Köszönöm, Ilka, köszönöm! - kiáltott Vlagyimir. - Máris lerótta, mert nem kell elviselnem egy napig sem tovább azt a tudatot, hogy atyját énmiattam vádolják!

Dimitrij Nyikolev véltensége Vlagyimir Janov közbelépésével most már kétségtelenné vált. A hír gyorsan elterjedt odakinn is. Természetes volt, hogy a Johausen fivérek gyűlöletes makacskodással kételkedtek a történetekben, hogy Verder őrnagy szemlátomást bosszankodott azon, hogy a szláv tanár tisztázódott, hogy a bankár barátai nagyon tartózkodva nyilatkoztak a dologról, s hamarosan meglátjuk, vajon letették-e a fegyvert a nyilvánvaló bizonyosság láttán. De tudjuk, mily hirtelen szokott megfordulni a tömeg hangulata, gyakran következtelenül is és állhatatlanul, habár a közvéleményről talán nem is állítható ez. Ugyanígy történt most is. A kedélyek lecsillapodtak. Szó sem volt többé arról, hogy Dimitrij Nyikolev házat megostromolják, s a rendőrségnek nem kellett a házat a nép dühe ellen tovább oltalmazni.

De hátra volt még Vlagyimir Janov ügyének a rendezése. Bárha nagylelkűsége és kötelesség-érzete hozta is őt vissza Rigába, azért továbbra is politikai elítélt, szibériai szökevény maradt.

Roganov ezredes is oly hangon, amelyből kiértelt a jóakarát, bárha egy orosz hivatalos személyhez, egy rendőrfőnökhöz illő tartózkodás mérsékelte is, így szólt Vlagyimirhoz:

- Vlagyimir Janov, ön szökevény, s ezt nekem jelentenem kell a kormányzónak. Azonnal felkeresem Gurko tábornokot. De nincs rá okom, hogy itt ne hagyjam önt ebben a házban, amíg vissza nem jövök, ha szavát adja, hogy nem próbál elmenekülni innen.

- Szavamat adom rá, ezredes, - felelt Vlagyimir.

Az ezredes eltávozott: de Ecket és embereit ott hagyta az utcán.

Képzeltető, mily túlradó boldogsággal látták viszont egymást Jean, Ilka és Vlagyimir. Hamine doktor és Delaporte úr magukra hagyták őket. A tanár családjának régóta nem voltak oly boldog pillanatai. Örültek, beszélgettek, sőt már-már terveket is kovácsoltak a jövőre vonatkozólag. Megfeledeztek Janov helyzetéről, egykori elítéltetéséről, szökéséről, amelynek következményei rettentők lehetnek és az ezredesről, aki csakhamar vissza fog térni, hogy közölje velük a kormányzó rendelkezéseit.

Egy óra múlva vissza is érkezett, s így szólt Vlagyimirhoz:

- Gurko tábornok parancsára a rigai várba kell mennie, s ott fogja megvárni, milyen utasítás érkezik Szentpétervárról.

- Engedelmeskedem, ezredes, - felelt Vlagyimir. - Isten veled atyám, - szólt Nyikolevhez fordulva, - Isten veled fivérem, - szólt Jeannak, - és Isten veled, - szólt megszorítva Ilka kezét, - Isten veled, nővérem...

- Nem... a hitvese! - felelt a fiatal lány.

Elbúcsúztak... Vajon mennyi időre? És Vlagyimir Janov távozott a házból, ahová oly nagy boldogságot hozott.

E perctől fogva az a rendkívüli érdeklődés, amely a gyilkosságnak, még távolról sem megoldódott ügye iránt nyilvánult meg, a szökevény felé fordult, aki nem habozott feláldozni szabadságát, sőt talán életét is, hiszen politikai elítélt volt. Nehéz lenne nem csodálni a viselkedését, bármiképp vélekedtek is különben az emberek, Dimitrij Nyikolevról. Bizonyos, hogy még az ellentáborban is magasztalták a nők Vlagyimir Janov nagylelkűségét. Meg aztán, milyen megható Ilka Nyikolevna iránti szerelme, s hirtelen elválásuk, amikor már csaknem egymáséi lehetnének!... Hogy fog dönteni most a cár?... Vajon vissza kell térnie a szökevénynek Kelet-Szibériába, ahonnan annyi viszontagság árán, oly sok veszedelem közepette megmenekült? Vajon nem kell majd menyasszonyának egy percnyi viszontlátás után örökké siratnia vőlegényét?... Vajon a rigai várból a kegyelem szava fogja-e őt kiszabadítani, vagy újra a száműzetés keserű kenyerét kell majd ennie?

Mindazáltal tévedés volna azt hinni, hogy Vlagyimir Janov hirtelen és váratlan közbelépése mindenkire nézve nyilvánvaló bizonyosság volt Dimitrij Nyikolev ártatlanságára. Rigában, ebben a csökönyös germán városban, szó sem lehetett erről. Főképp az előkelőbbek osztálya nem tudta elviselni, hogy a tanár, a szláv érdekek képviselője, mentesül az ellene emelt vádtól. A pártlapok nem hagyták abba rosszhiszemű célzásait. Végül is a gyilkos nem került kézre, s az áldozat kiomlott vére, különösen az ellenfelek gyűlölködő szavával, bosszúért kiáltott.

És Frank Johausen így foglalta össze sokaknak a véleményét, főleg azokét, akik nem akarták túrni, hogy az áldozatuk megmeneküljön.

- Most már tudjuk, mi volt az oka Nyikolev utazásának... Vlagyimir Janovval akart találkozni Pärnuban!... Azért hagyta el reggel négy órakor a fogadót, hogy Pärnuba menjen!... De vajon igaz-e vagy sem, hogy a tizennegyedikére virradó reggelt a *Kidőlt Kereszthez* címzett fogadóban töltötte!... Igaz-e vagy sem, hogy Pocht meggyilkolták, s azután kirabolták akkor éjszaka az említett fogadóban?... Igaz-e vagy sem, hogy a gyilkos alig lehetett más, mint az az utas, aki abban a szobában hált, ahol megtalálták Poch ablakának a kifeszítésére szolgáló szerszámot?... Igaz-e vagy sem, hogy ez az utas Dimitrij Nyikolev volt?...

Mind e kérdésekre, ilyen összeállításban csak az lehetett a felelet, hogy „igaz”. Ha pedig a bankár „igaz-e vagy sem” kérdéseivel szembeállította valaki ezeket a kérdéseket: igaz-e vagy sem, hogy a gyilkosságot egy kívülről behatólagos gonosztevő is elkövethette?... Igaz-e vagy sem, hogy Kroff fogadás is lehetett a gyilkos?... Igaz-e vagy sem, hogy Kroff könnyebben meglephette Pocht, mint Nyikolev, akár a tanár távozása előtt, akár utána?... Igaz-e vagy sem, hogy Kroff is tudhatta, milyen nagy pénzösszeg van Poch táskájában?...

Ezekre a kérdésekre a vizsgálat azt felelte, hogy a házkutatás során semmi gyanúsat nem állapítottak meg a fogadás terhére; ellenben az elől a föltevés elől nem zárkózott el az igazságszolgáltatás, hogy a gyilkos talán azok közül a gonosztevők közül került ki, akik egy ideje Észak-Livóniában kódorognak.

Ez volt a véleménye Roganov ezredesnek is, aki a temetést követő nap Verder őrnaggyal vitatkozott az esetről, anélkül azonban, hogy Verder őrnagyot meggyőzhette volna, aminthogy ezt aligha is remélhette.

- Ide hallgasson, őrnagy úr - szólt az ezredes -, nemigen tartom valószínűnek, hogy Nyikolev kimászott volna éjjel az ablakán, hogy behatólagos Poch szobájába az ablakon keresztül...

- És a nyomok? - szólt az őrnagy.

- A nyomok?... Mindenekelőtt azt kellene tudni, vajon a nyomok frissek voltak-e? Ez egyáltalában nincs bebizonyítva... A *Kidőlt Kereszthez* teljesen elszigetelt fogadó az országúton... Valószínű lehet, hogy holmi csavargó megpróbálta kifeszíteni az ablakot akár akkor éjszaka, akár máskor...

- Figyelmeztetem, ezredes úr, hogy a gyilkosnak feltétlenül tudnia kellett, hogy a szobában van mit rabolni, és Nyikolev tudta is ezt...

- Csakhogy mások is tudták - vágott vissza élénken Roganov ezredes -, mert Poch elég óvatlanul fecsegett és nem nagyon rejtegette a táskáját... Kroff talán nem tudta, vagy Broks, a postakocsis, vagy a hajtók, akik egymást váltogatták, a parasztokat és a favágókat nem is említve, akik az ivóban voltak, amikor Nyikolev és Poch belépett a fogadóba?

Ez az érvelés mindenestre nyomós volt. A gyanú nem is nehezedett egyedül Dimitrij Nyikolevre. Be kellett bizonyítani még, hogy a tanár olyan súlyos anyagi válsággal küzdött, amelyből csak rablógyilkosság árán szabadulhatott. Az őrnagy azonban nem akart engedni, és azzal végezte a beszélgetést, hogy meg van győződve Nyikolev bűnösségéről.

- Én pedig azt mondom - felelt az ezredes -, hogy a németek mindig németek maradnak...

- Épp úgy, ahogy a szlávok mindig szlávok maradnak - vágott vissza az őrnagy.

- Bizzuk rá tehát a vizsgálat folytatását Kerstorf bíróra, - fejezte be a vitát Roganov ezredes. - Mihelyt a vizsgálatot befejezik, ráérünk tovább vitatkozni.

A napi politikától befolyásolt véleményeket figyelmen kívül hagyva, Kerstorf bíró lelkiismeretes gondnal folytatta a vizsgálatot. Most már tudta, amit a tanár nem akart kihallgatásakor elárulni: hogy mi volt elutazásának az oka; s ez még jobban megerősítette a bírót abbéli hitében, hogy a tanár ártatlan. De hát akkor ki a bűnös?... Egész sereg tanút kihallgatott írodájában: a hajtókat, akik Riga és Pärnu között váltották egymást a postakocsin, a parasztokat és favágókat, akik az ivóban voltak Poch megérkezésekor és mindazokat, akiknek tudomásuk lehetett arról, hogy Poch nagy pénzüsszeget visz Revelbe a Johausen-bank megbízásából. De egyik tanú sem bizonyult gyanúsnak.

Broks postakocsist több ízben kihallgatta a bíró. Broks tudhatta a legjobban, hogy Pochnál sok pénz van. De ez a derék ember minden gyanún felül állt. A kocsis balesete után Pärnuba ment a hajtóval és a lovakkal; és bizonyos, hogy ott aludt az állomás szállójában. Minthogy alibije megdönthetetlen volt, semmiképp nem keveredhetett az ügybe.

Szinte kizártnak látszott az a föltevés is, hogy kívülről tört be a házba egy idegen gonosztevő. Hogyan is jutott volna eszébe bárkinek, aki az országutakon csavargott, s aki nem is érintkezhetett Poch-sal, hogy kirabolja őt, hacsak valami úton-módon már előbb, még Rigában, nem értesült arról, milyen megbízatással kelt útra a bankhivatalnok?... Akkor esetleg követhette volna őt, alkalomra lesve, és meg is találva a balesetben, amely arra kényszerítette Pocht, hogy a fogadóban húzódjon meg...

Bár ez a föltevés némileg valószínű, sokkal több a valószínűsége annak a föltevésnek, hogy a gyilkosságot azok közül követte el valaki, akik a fogadóban töltötték az éjszakát. A Fogadóban Poch-on kívül csak ketten háltak: a korcsmáros és Dimitrij Nyikolev.

A gyilkosság után Kroff, mint említettük, a korcsmában maradt, ahol állandó felügyelet alatt állt. Többször a bíró elé vezették, aki behatóan és részletesen kivallatta őt. Sem a viselkedésében, sem a feleleteiben nem volt semmi, ami gyanút kelthetett volna. Állhatatosan hangoztatta azt a hitét, hogy a gyilkos csak Dimitrij Nyikolev lehetett, mert könnyen módjában volt elkövetni a gyilkosságot.

- S ön nem hallott semmi neszt egész éjszaka? - kérdezte tőle a vizsgálóbíró.

- Semmit, bíró úr.

- De hát először az első ablakot ki kellett nyitnia, azután a másik ablakot ki kellett feszítenie...

- Az én szobám ablaka az udvarra nyílik, - felelt Kroff, - a másik két ablak pedig az országútra... Mélyen aludtam... Aztán meg akkor éjszaka rettentő idő is volt, s a vihar elnyelt minden zajt.

A bíró, miközben Kroffot vallatta, figyelmesen ránézett, s bár lelke mélyén gyanakodott rá, nem tudott semmit fölfedezni, ami kétségessé tette volna a korcsmáros vallomását.

A kihallgatás után Kroff szabadon visszatérhetett a *Kidőlt Kereszthez* címzett fogadójába. Ha ő volt a bűnös, csakugyan legjobb szabadlábbon hagyni őt, felügyelet alatt... Talán így vagy úgy véletlenül el fogja majd árulni magát...

Vlagyimir Janov négy napja volt már a rigai vár foglya.

A kormányzó parancsa értelmében egy szoba volt a börtöne. Azzal a méltányossággal bántak vele, amelyet helyzete és viselkedése egyaránt megérdemelt. Gurko tábornok bizonyos volt benne, hogy intézkedéseit helyeselni fogják Szentpéterváron, bármiképp fog is végződni különben Vlagyimir Janov ügye.

Dimitrij Nyikolev, akinek egészségét mélyen megrendítették a szörnyű megpróbáltatások, kénytelen volt otthon maradni, és nem találkozhatott Vlagyimirral, bárhogy szerette volna látni őt. Egyébként azonban Nyikolev családjának és Vlagyimir Janov barátainak szabad volt meglátogatniok a foglyot. Jean és Ilka naponként ellátogattak a várba, ahol bevezették őket a fogolyhoz.

Milyen megható, sőt reményteli pillanatokat töltöttek ott együtt! Ilka és Jean bíztak a cár nagylelkűségében... Ófelsége nem lesz érzéketlen a boldogtalan család könyörgéseivel szemben, amelyet egy ideje oly kegyetlenül sújtott a sors... Vlagyimirt és Ilkát nem fogja egymástól elválasztani ez az életfogytiglan száműzetés, amely rettentőbb minden távolságnál... A két szerető szív egymásé lehet Isten és az emberek előtt nemsokára, ha Vlagyimirnak megkegyelmez az uralkodó... Tudták, hogy a kormányzó ilyen értelemben tett előterjesztést a cárnak. Dimitrij Nyikolev helyzete Rigában, a választások küszöbén, az, hogy ő a szláv párt feje, a kormánynak az a törekvése, hogy oroszósítsa a városi közigazgatást, mindez azzal biztatta őket, hogy a szökevény teljes kegyelmet fog nyerni.

Április 24-ikén, Jean, miután elbúcsúzott először Janovtól, azután atyjától és nővérétől, elutazott Rigából, vissza Dorpatba. Emelt fővel fog visszatérni az egyetemre, ő, akivel úgy bántak, mint rablógyilkos fiával.

Társai, különösen Goszpogyin, nagy lelkesedéssel fogadták Jeant.

De a többiek, azok, akiknek Karl Johausen volt a vezére, nem hagyták abba az ellenségeskedést. Elkerülhetetlennek látszott az összetűzés.

A Jean visszaérkezését követő napon ki is tört a botrány.

Jean elégtételt kért Karltól a sértésekért, és Karl nem volt hajlandó kiállni, újabb sértésekkel tetézvén a régieket.

Jean erre arcul ütötte őt. A párbaj erre megtörtént, és Karl Johausen súlyosan megsebesült.

Képzeltető, mi volt a hatása ennek a hírnek, amikor eljutott Rigába! Johausen bankár és a felesége nyomban Dorpatba utaztak, hogy talán halálosan megsebesült gyermeküket ápolják. Ha majd visszatérnek, a harc még nagyobb erővel folytatódik az ellenfelek között.

Öt nap múlva megérkezett a döntés Szentpétervárról Vlagyimir Janov dolgában.

Joggal számítottak az uralkodó nagylelkűségére. Teljes kegyelmet adott a szibériai bányából menekült elítéltnék, és Vlagyimir Janovot nyomban szabadlábra helyezték.

### **XIII. FEJEZET**

#### ***A második helyszíni szemle***

A kegyelem, amelyet Vlagyimir Janov kapott, óriási hatást váltott ki nemcsak Rigában, hanem mindenütt a balti tartományokban.

Annak jeléül fogták fel ezt a kegyelmet, hogy a kormány kedvez a germánellenes törekvéseknek. A munkásnép fenntartás nélkül tapsolt. A nemesség és a polgárság kifogásolta a cári kegyelmet, mert Vlagyimir ügyén kívül Dimitrij Nyikolev bűnének takargatásaképpen tűnt föl. Bizonyos, hogy a szökevény nagylelkű viselkedésével, azzal, hogy önmaga jelentkezett, megérdemelte ezt a kegyelmet és a teljes fölmentést, összes politikai jogainak visszaállítását, amelyektől az ítélet annak idején megfosztotta. De vajon nem volt ez a kegyelem egyben tiltakozás is az ellen a gyanúsítás ellen, amellyel a tanárt illették, aki egész életében tisztelt és becsült polgára volt a városnak, jelöltje a szláv pártnak a közelgő választásokon?

Így ítélték meg a cár döntését, és Gurko tábornok maga sem titkolta el ebbéli véleményét.

Vlagyimir Janov Roganov ezredes társaságában távozott az erődből, aki személyesen közölte vele a cár rendeletét. Egyenesen Dimitrij Nyikolevhez sietett, úgyszólván a jó hírt amelyet a hatóság titkolt, a tanár és Ilka az ő szájából tudta meg.

Milyen öröm és hála töltötte el a szerény családi kört, amelyet oly sokáig került a boldogság!

Csakhamar megérkezett Hamine doktor, Delaporte konzul és a család néhány jóbarátja is. Szerencsét kívántak mindnyájan Vlagyimirnak, és keblükre ölelték. Ki gondolt ebben a percben azokra a vádakra, amelyeket a tanár ellen felhoztak?...

- Még ha elítélték volna is önt, - szólt Delaporte konzul, - nem lett volna köztünk senki, aki ne lett volna meggyőződve ártatlanságáról!

- Elítélték volna! - kiáltott a doktor, - Hát megtörténhet ez valaha?...

- S ha elítéltek volna, - szólt Ilka, - Vlagyimir, Jean meg én egész életünket arra szenteltük volna, hogy ártatlanságod kiderüljön, apus!

Dimitrij Nyikolev, akinek összeszorult a szíve, s az indulatok hevétől elsápadt, egy szót sem tudott szólni. Szomorúan mosolygott. Vajon arra gondolt, hogy az emberi igazságszolgáltatás gyarlóságától minden kitelik?...

Hiszen nagyon is sok példa van igaztalan és gyakran helyrehozhatatlan elítéltetésekre...

Este teára gyűltek Vlagyimir és Nyikolev legmeghittebb barátai. S milyen öröm töltötte el mindannyiuk keblét, amikor Ilka keresetlenül így szólt.

- Amikor kívánja, Vlagyimir, a felesége leszek!

Az esküvőt hat hétre tűzték ki, s Vlagyimir Janov számára addig is a tanár házában a földszintjén rendeztek be egy szobát. A jegyespár vagyoni helyzetét már ismerjük. Ilkának nem volt semmije, s Nyikolev mindeddig hallgatott arról, hogy atyja adósságai fejében kötelezettséget vállalt a Johausen-bankkal szemben. Takarékosága árán jó részét megfizette már az adósságnak, és még mindig azt remélte, hogy módjában lesz letörleszteni a hátralékot is.

Ezért nem említette a dolgot egy szóval sem gyermekei előtt, s ezért nem is tudták, hogy a 18.000 rubelnyi hátralék két hét múlva esedékessé válik. Most azonban el kellett már mondania a dolgot. Vlagyimirnak tudnia kellett a veszedelemről, amely a családot fenyegette.

Menyasszonya iránt táplált érzelmeit ez úgysem fogja megváltoztatni. Vlagyimirnak egy időre elég lesz az atyjától rámaradt pénz, amit Dimitrij Nyikolev átadott neki, s erélye és értelme biztosíték a jövőre nézve.

Nyikolev családja boldog volt most, boldogabb, mint valaha remélni mert, mily másképp volt Johausenéknél!

Minden reményük megvolt rá, hogy Karl, bár súlyos volt a sebe, gondos ápolás mellett idővel meggyógyul, s máris haza lehet szállítani őt Rigába. De a harcban, amelyet a tanár ellen folytattak, aki - úgy vélték - már-már megsemmisült, Frank Johausen érezte, hogy a győzelem kisiklik a keze közül. Úgy látszott, hogy a rettenetes fegyver, amelynek használatát gyűlölete sugallta, összetört kezei között. Vetélytársa pénzügyi helyzete, az esedékes adósság, amelyet talán nem fog tudni kifizetni idejében, ez volt minden, ami megmaradt, hogy politikai ellenfelét tönkretégye.

Bizonyos, hogy a közvélemény - főleg az elfogulatlan s az ügyben nem érdekelt emberek véleménye - lassan-lassan teljesen elejtette a Dimitrij Nyikolev ellen emelt vádat.

Ellenkezőleg, kezdtek újra a fogadó gazdájára gyanakodni.

És valóban, ha kívülről nemigen törhetett be senki a házba, akkor Kroffra kellett a gyanúnak nehezednie. Vajon előélete ellene, vagy mellette tanúskodott-e? Voltaképpen sem ellene, sem mellette. Nyers, kapzsi ember hírében állott. Nem érintkezett senkivel. Egyedül, család nélkül élt az elhagyott fogadóban, ahová csak parasztok és favágók jártak. Szülei, akik német eredetűek, s ami nem ritka dolog a balti tartományokban, - ortodox vallásúak voltak, elég nyomorúságosan éltek már ugyanennek a fogadónak a jövedelméből. A ház és a kert volt minden, amit gyermekükre hagytak, s az egész ingatlan alig ért 1000 rubelt.

Kroff ott élt nőtlenül, szolga vagy cseléd nélkül, mindent egyedül csinált, s csak akkor távozott hazulról, amikor Pärnuba kellett mennie, hogy egyet-mást beszerezzen a konyhára.

Kerstorf bíró kezdettől fogva gyanakodott a fogadóra. Vajon volt alapja ennek a gyanúnak? S vajon Kroff nem azért vádolta a bankhivatalnok meggyilkolásával az idegen utazót, hogy önmagáról elhárítsa a gyanút?... Vajon nem ő maga csinálta a gyilkosság nyomokat a szoba ablakára; nem ő tette a piszkavasat a hamuba, miután kifeszítette vele az ablaktáblát; nem ő követte el a gyilkosságot akár Nyikolev távozása előtt, akár azután, s mindent úgy intézett, hogy a bíróság gyanúja okvetlenül az utasra irányuljon?

Vajon nem új nyomon kell elindulni, amely a célhoz vezethet a kellő óvatossággal?...

Különben amióta úgy látszott, hogy Dimitrij Nyikolev Vlagyimir Janov jelentkezése folytán teljesen tisztázódott, Kroff attól félhetett, hogy az ő helyzete rosszabbodni fog. Minden áron kézre akarták keríteni a gyilkost, s vajon nem fog a nyomozás újra ő felé irányulni?

A gyilkosság óta a korcsmáros, mint említettük, nem távozott a fogadóból, csak amikor a vizsgálóbíró elé rendelték. Bár szabad volt, érezte, hogy éjjel-nappal vigyáznak rá a rendőrnnyomozók.

Az utazó, valamint Poch szobája be volt zárva, s a két kulcs a hatóság keze között volt, úgyhogy a szobákba senki be nem hatolhatott.

Tehát minden úgy volt, ahogy az első házkutatás alkalmával találták.

Kroff boldog-boldogtalannak mesélgette, hogy a nyomozás helytelen irányba tévedt, amikor elejtette a Nyikolev ellen emelt vádat; hogy szerinte az utazó volt a gyilkos, és véleményét osztották a tanár ellenségei is, ezzel szemben a tanár barátai a fogadóra háritották a vádat,

úgyhogy voltaképpen sem a tanárnak, sem a fogadónak a helyzete nem tisztázódik, és szenvedélyes vitatkozásra szolgáltat ürügyet egészen addig, amíg a hatóság nem akad nyomára a bűnösnek.

Vlagyimir Janov és Hamine doktor gyakran beszélgetett erről a helyzetről. Tisztában voltak vele, hogy Johausenét és híveiket addig nem lehet elhallgattatni, amíg az igazi bűnös kézre nem kerül és el nem ítélik. S míg Dimitrij Nyikolev látszólag nem foglalkozott többé a dologgal és célzást sem tett rá soha, barátai szakadatlanul sürgették a nyomozást és innen-onnan szerzett értesüléseikkel támogatták a vizsgálóbíró.

Oly határozottan vádolták a gyilkossággal a korcsmárost, hogy Kerstorf bíró és Roganov ezredes, a közhangulat nyomására elhatározták, hogy újabb házkutatást tartanak a *Kidölt Kereszthez* címzett fogadóban.

Május 5-ikére tűzték ki az új házkutatást.

Kerstorf bíró, Verder őrnagy és Eck kapitány 4-ikén este indultak, s másnap délelőtt értek a korcsmához.

A ház táján örökődő rendőröknek nem volt újabb jelentenivalójuk.

Kroff, számított a hatóság látogatására és rendelkezésére állt.

- Bíró úr, - szólt Kroff, - tudom, hogy mindenáron bele akarnak keverni ebbe az ügybe... De remélem, hogy ez alkalommal meg fognak győződni a teljes ártatlanságomról...

- Majd elválik, - felelt Kerstorf bíró. - Kezdjük...

- Az utazó szobájában, amelynek kulcsa önnél van? - szólt a fogadós.

- Nem, - felelt a bíró.

- Az egész házat meg akarja vizsgálni újra? - kérdezte Verder őrnagy.

- Igen, őrnagy úr.

- Azt hiszem, bíró úr, - szólt az őrnagy, - hogy ha találunk új nyomot, csak abban a szobában találhatunk, amelyben Dimitrij Nyikolev hált.

Ebből a megjegyzésből kitetszett, hogy az őrnagy még mindig hitt a tanár bűnösségében, s ennél fogva a fogadóst ártatlannak tartotta. Rendületlenül ragaszkodott ahhoz a meggyőződéséhez, hogy a gyilkos az utazó volt, az utazó pedig Dimitrij Nyikolev volt.

- Vezessen, - parancsolta a bíró Kroffnak.

És Kroff oly buzgalommal engedelmeskedett, amely mellette szólt.

A kertre nyíló toldaléképületet és a fészereket újra megvizsgálták Eck kapitány vezetésével a rendőrök, a bíró és az őrnagy jelenlétében.

Azután gondosan átfésülték a kertet. Felásták minden fa tövét, végig a sövény alját, s a csenevész zöldséget adó ágyasokat. Ha Kroff a zsákmány egy részét elásta, akkor meg kellett volna találni.

A nyomozás eredménytelen maradt.

Pénzt is találtak a korcsmáros szekrényében, de csak mintegy száz darab 25, 10, 5, 3 és 1 rubeles bankót, tehát sokkal kisebb értékű összeget, mint amennyi Poch táskájában volt.

S ekkor Verder őrnagy félrevonván a bírót, így szólt hozzá:

- Ne felejtse el, Kerstorf úr, hogy a gyilkosság elkövetésének napja óta Kroff nem távozott a korcsmából kíséret nélkül, mert a rendőrök már aznap reggel megérkeztek...

- Tudom, - felelt Kerstorf bíró, - de a rendőrök megérkezése előtt, Nyikolev úr távozása után, a fogadás egyedül volt néhány órán át.

- De hát látja, Kerstorf úr, hogy nem találtunk semmi gyanúsat...

- Eddig csakugyan semmit sem találtunk. De a házkutatás még nem ért véget. Önnél van a két szoba kulcsa, őrnagy úr?

- Nálam, bíró úr.

A két kulcs a rendőrségnél volt letétben, és Verder őrnagy most mind a két kulcsot elővette a zsebéből.

Először azt a szobát nyitották ki, amelyben Pocht meggyilkolták.

A szoba úgy volt, ahogy a rendőrök hagyták az első helyszíni szemle után. Ezt könnyű volt megállapítani, mihelyt az ablaktáblákat kitérték. Az ágy vetetlen volt, a párna véres, s a padlón alvadt vértócsa húzódott az ágytól az ajtóig. Új nyomot nem találtak. A gyilkos, bárki volt is, semmi nyomot nem hagyott maga után.

Miután becsukták az ablaktáblákat, Kerstorf bíró, az őrnagy, a kapitány, Kroff és a rendőrök visszatértek az ivóba.

- Vizsgáljuk meg a másik szobát, - szólt a bíró.

Mindenekelőtt az ajtót vizsgálták meg. Kívülről semmi nyomot sem találtak rajta.

Különben a fogadóban lakó két rendőr is bizonyíthatta, hogy senki sem próbálta meg kinyitni az ajtót! Egyikük sem hagyta el a házat tíz napja.

A szobában koromsötét volt.

Eck kapitány az ablakhoz lépett, kinyitotta, félrehúzta a zsaluk reteszét, széttárta a táblákat is, úgyszemint egyszerre beözönlött a fény a szobába.

Változásnak nyoma sem volt az első házkutatás óta. A szoba mélyében ott volt az ágy, amelyben Dimitrij Nyikolev feküdt. Az ágy mellett, fejtől, esetlen asztal állt, rajta vas gyertyatartó, félig égett gyertyával. Az egyik sarokban szalmaszék volt, a másikban zsámoly. Jobbra egy zárt szekrény. Hátról a kandalló, jobbra mondván két kőlapból álló tűzhely. Fölötte alul széles, a tető felé szűkülő kürtő.

Megvizsgálták az ágyat, s úgy mint első ízben, most sem találtak benne semmi gyanús nyomot. A szekrény üres volt, sem ruha, sem papír nem volt benne.

A piszkavasat, amely a tűzhely egyik sarkában hevert, aprólékos gondossággal megvizsgálták. Lehetséges, hogy elgörbült végével feszítették ki a másik szoba ablaktábláját. De az is lehet, hogy kifeszíthették bármi mással, akár egy egyszerű bottal is, oly rozoga volt az ablaktábla.

Az ablakdeszkán lévő karcolásokat szintén megvizsgálták. Vajon úgy keletkeztek, hogy valaki kimászott az ablakon? Nem lehetett megállapítani.

A bíró az ablaktól a tűzhely felé fordult.

- Begyújtott az utas? - kérdezte Krofftól.

- Biztosan nem, - felelt a fogadás.

- Megvizsgáltuk már a hamut múltkor?
- Azt hiszem, nem, - felelt Verder őrnagy.
- Akkor nézze meg most!

A kapitány a tűzhely fölé hajolt, s a bal sarkában egy félig égett négyszögletes papírdarabot vett észre, amelynek csak a csücske maradt meg a hamu között.

Hogy meglepődtek valamennyien, amikor megállapították, hogy a papírdarab egy bankjegy maradványa! Úgy van! Kétségtelenül papírpénz volt, száz rubeles bankjegy, a számát azonban elégette a láng, bizonyára az asztalon levő gyertya lángja, minthogy a tűzhelyen nem gyújtottak be...

A papírdarab ezenkívül vérfoltos is volt...

Bizonyos, hogy a gyilkos hagyta rajta véres keze nyomát, s azután elégette, mert bevérezte! S ez a papírpénz előkerülhetett-e máshonnan, mint Poch irattáskájából?...

De mivel az elhamvasztás nem sikerült teljesen, a papírdarab bosszantó bizonyítékot szolgáltatott!

Szabad volt-e még tovább is kételkedni?... Hogy követhette volna el ezek után a gyilkosságot egy kívülről betörő csavargó?... Vajon nem nyilvánvaló-e, hogy a gyilkos csakis az utas lehetett, aki a szobában hált, aki a gyilkosság után visszatért az ablakon át a szobába, ahonnan hajnali négy órakor eltávozott?...

Az őrnagy és a kapitány úgy néztek egymásra, mint akiknek kezdettől fogva ez volt a meggyőződésük. Mivel azonban Kerstorf bíró hallgatott, ők sem beszéltek.

Kroff nem tudta türtőztetni magát.

- Ugye megmondtam, bíró úr, - kiáltott; - most már elhiszi, hogy ártatlan vagyok?

Kerstorf bíró bűnjel gyanánt jegyzetfüzetébe tette a papírdarabot, s csak ennyit felelt:

- A házkutatást befejeztük, uraim... Induljunk nyomban hazafelé...

A kocsni egy negyedóra múlva Riga felé vágatott a bizottság tagjaival, a két rendőr pedig továbbra is ott maradt a korcsmában, hogy őrt álljon.

Frank Johausent másnap korán reggel értesítették a nyomozás eredményéről. Mivel a papírpénz száma leégett, nem lehetett igazolni, hogy azok közül való, amelyeknek a számait följegyezték a bankban. De mivel minden kétséget kizáróan az a sorozat, amelyet Pochnak átadott, bizonyosra vehető, hogy az ő táskájából rabolták el.

A hír villámgyorsan elterjedt. Dimitrij Nyikolev barátait rendkívül lesújtotta. A kínos ügyben új fordulat következett be, pontosabban, kezdődött minden előlről. Miféle szörnyű megpróbáltatások fenyegették még vajon a Nyikolev-családot, amely már-már azt hitte, hogy megmenekült!

A Johausen hívek harsogva diadalmaskodtak. Úgy gondolták, haladéktalanul elrendelik Dimitrij Nyikolev letartóztatását, s meg voltak győződve róla, hogy az esküdtszék méltó büntetést fog kiszabni rá.

Vlagyimir Janovot Hamine doktor értesítette az új fordulatról. Elhatározták, hogy Nyikolevnek nem szólnak semmit. Elég gyorsan meg fogja tudni úgyis, milyen új váddal támadnak ellene.

Vlagyimir szerette volna megakadályozni, hogy a hír menyasszonya fülébe jusson... De ez lehetetlenség volt, s Ilka fájdalomtól megtörve mondta még aznap vőlegényének:

- Az atyám ártatlan!... Ártatlan az atyám!... - ismételte minduntalan.

- Úgy van, édes Ilkám, - szólt Vlagyimir, - s meg fogjuk találni a bűnöst, és lesújtunk mindazokra, akik az atyádat vádolják!... Valóban nem tudom, nem valami szörnyű mesterkedés folyik-e itt, hogy tönkretegyék a legjobb, legnemesebb embert!

S Vlagyimirnak volt oka ezt feltételezni. Nagyon is jól tudta, mire képes a politikai bosszúvágy. De hát sikerülhet egy ilyen ördögi cselszövény?...

Aminek be kellett következnie, az bekövetkezett.

Délután Dimitrij Nyikolevet beidézte magához a bíró. A tanár lesietett az ebédlőbe, ahol Ilka és Vlagyimir elmondta neki, mi történt.

- Már megint az a gyilkosság! - szólt Nyikolev vállat vonva. - Hát sohasem lesz már vége?...

- Új tanúvallomást akarnak tőled, apus, - szólt a fiatal lány.

- Elkísérjelek?... - kérdezte Vlagyimir.

- Nem... köszönöm, Vlagyimir.

A tanár távozott hazulról, s gyorsan haladva, egy negyedóra múlva belépett Kerstorf bíró szobájába.

A bíró egyedül volt a szobában az írnökkel. Miután tárgyalt a kormányzóval és Roganov ezredessel, elhatározták, hogy újra ki fogja hallgatni Nyikolevet, s letartóztatja, vagy szabadlábban hagyja, ahogyan jónak látja.

Kerstorf bíró hellyel kínálta Nyikolevet, s azután kicsit izgatottan így szólt:

- Nyikolev úr, tegnap újra házkutatást tartottunk a fogadóban... A rendőrök gondosan megvizsgálták az egész házat, de nem találtak újabb nyomot... Abban a szobában viszont, amelyben ön 13-ról 14-re virradó éjszaka hált, nézze, ezt találták...

S átnyújtotta a tanárnak a bankjegydarabkát.

- Mi ez a papírdarab? - kérdezte Dimitrij Nyikolev.

- Ez egy darabka maradványa annak a bankjegynek, amelyet elégettek és a szoba tűzhelyének a hamujába dobtak...

- Azok közül a bankjegyek közül való, amelyeket Poch táskájából elraboltak?

- Valószínű, - felelt a bíró, - s gondolom, nem lepi meg, Nyikolev úr, hogy ez a körülmény újabb gyanús jelnek látszik, amely ön ellen szól...

- Ellenem? - felelt a tanár gúnyos, megvető hangon. - Hogyhogy, bíró úr, hát nincs még vége a gyanúsítgatásnak, és Vlagyimir tanúsága nem igazolt végleg?

Kerstorf bíró kitért a felelet elől. Feszült figyelemmel vizsgálta Nyikolevet, akinek beteges arca elárulta, hogy nem heverte még ki teljesen a megpróbáltatásokkal járó erkölcsi meg rázkódtatásokat.

S most íme, újabb gyanú merült föl ellene.

Dimitrij Nyikolev végigsimította homlokát és így szólt:

- Tehát ezt a bankjegydarabkát annak a szobának a hamujában találták, ahol én az éjszakát töltöttem?

- Úgy van, Nyikolev úr.

- És ezt a szobát bezárták az első házkutatás után?

- Kulcsra, és bizonyos, hogy azóta nem nyitották ki az ajtót...

- És senki sem juthatott be ebbe a szobába?

- Senki sem.

Úgy látszik, a bíró nem bánta, hogy szerepet cserélt a tanárral, és szívesen felelt a kérdésekre.

- Ez a bankjegy vérfoltos, - folytatta Nyikolev, miután megvizsgálta a papírdarabot. - Nem égett el egészen, és a hamuban találták?

- Ott találták...

- Hogy történhetett akkor, hogy az első helyszíni szemle alkalmával nem vették észre?

- Nem tudom, és magam is csodálom, mert bizonyos, hogy akkor is ott volt, hiszen azóta senki sem tehette oda...

- Én magam nem kevésbé csodálom, - felelt nem minden gúny nélkül Dimitrij Nyikolev. - Jobban mondván nem is csodálkozom rajta, hanem inkább nyugtalanít a dolog, mert hiszen kétségtelenül engem vádolnak azzal, hogy ezt a bankjegyet elégettem és a hamuba dobtam, ugyebár?

- Úgy van! - felelt Kerstorf bíró.

- Továbbá, - folytatta Nyikolev még gúnyosabban, - mivel ez a bankjegy abból a kötegből való, amely Poch táskájában volt, mivel Poch meggyilkolása után kilopták a táskájából, ugyebár kétségtelen, hogy a tolvaj az az utas volt, aki abban a szobában hált, s ennél fogva, mivel abban a szobában én aludtam, a gyilkos én vagyok...

- Lehet ebben kételkedni? - kérdezte Kerstorf bíró, aki folyton merően Nyikolev-re nézett.

- Semmiképpen, bíró úr. A következtetés kifogástalan!... Csak arra kérem, engedje meg, hogy az ön érvelésével szembeállítsam most már az enyémet...

- Tessék, Nyikolev úr!

- Hajnali négy órakor távoztam a *Kidölt Kereszthez* címzett fogadóból, - szólt a tanár. - Akkor vajon elkövették már a gyilkosságot?... Ha én követtem el, igen, ha más követte el, akkor még nem... Ez különben mellékes. Nos, bíró úr, meg van győződve róla, hogy a gyilkos az én távozásom után, nem rendezhetett el mindent úgy, hogy a gyanú az eltávozott utasra, vagyis énrám terelődjön? Nem hatolhatott be az én szobámba, hogy ott lerakja a piszkavasat, a hamuba dugja a nem egészen elégetett, véres bankjegydarabot, összekarcolja a külső ablakdeszkát, hogy azt a látszatot keltse: én másztam ki arra, s be a másik ablakon, hogy meglepjem az alvó Pocht?

- Szavai, Nyikolev úr, egyenes vádat emelnek Kroff korcsmáros ellen...

- Kroff vagy más ellen!... Nem az én dolgom földeríteni a bűnöst... Az én dolgom az, hogy védekezem és védekezem is!

Kerstorf bíróra nagy hatással volt Dimitrij Nyikolev viselkedése. Amit a tanár mondott, ő már néhányszor elgondolta magában... Nem! Nem tarthatta bűnösnek ezt a becsületes életű férfiút... De ha Kroffra akart gyanakodni, a vizsgálat részleteiből, a vallomásokból semmi terhelő dolog nem derült ki a fogadós ellen. Meg is mondta ezt őszintén Nyikolevnek, a még egy óra hosszáig tartó kihallgatás során.

- Bíró úr, - szólt végül a tanár, - önnek a hivatása eldönteni, Kroff ellen vagy én ellenem szólnak-e a legterhelőbb bizonyítékok... Minden igaz ember, aki józanul mérlegeli a dolgokat, kénytelen kijelenteni, hogy nem én ellenem szólnak... Azt már tudja, milyen ok kényszerített utazásom céljának eltitkolására... Tudja, amióta Vlagyimir Janov feladta magát, hogy ezt elmondhassa... Ez volt ügyemben az egyetlen homályos pont, s ez nyilvánosan tisztázódott... Vajon a fogadós-e a gyilkos?... Vajon egy kívülről behatoló gonosztevő?... Ennek megállapítása a hatóság dolga!... Én magam bizonyosra veszem, hogy Kroff a bűnös... Ő tudta, hogy Poch Revelbe megy a bank pénzével... Tudta, hogy sok pénzt visz magával... Tudta, hogy én reggel négy órakor távozom... Tudott mindent, amit tudnia kellett, hogy elkövethesse a gyilkosságot s a felelősséget a Poch-sal együtt érkezett idegen utasra háríthassa... Távozásom előtt vagy után meggyilkolta a szerencsétlent... Távozásom után bement a szobámba, a hamuba dugta a bankjegyekdarabkát, mindent úgy rendezett, hogy rám terelődjön a gyanú... Nos! Ha még mindig azt hiszi ön, hogy én vagyok Poch gyilkosa, állítson az esküdtek elé... Én Kroffot fogom vádolni... Kettőnk között fog lefolyni a küzdelem, s tudni fogom, mit tartsak az emberi igazságszolgáltatásról, ha engem fognak elítélni!

Dimitrij Nyikolev meggyőződéssel adta elő védekezését.

Kerstorf bíró nem szakította őt félbe, s mikor a tanár, szavait végezvén, így szólt:

- Aláírja a letartóztatási parancsot?

- Nem, Nyikolev úr, - felelt a bíró.

## XIV. FEJEZET

### *Sorozatos csapások*

Érthető, hogy a gyilkosság ügye ezek után Kroff korcsmáros és Dimitrij Nyikolev tanár személyére korlátozódott. A hamuban talált bankjegydarab kizárta azt a föltevést, hogy valaki azok közül, akiknek felbukkanását jelezte a rendőrség, vagyis kívülről behatoló gonosztevő követte el a gyilkosságot. Mert képtelenség, hogy a gyilkosság után egy ilyen csavargó észrevétlenül bemehetett volna Nyikolev szobájába, hogy ott letegye a piszkavasat, ha egyáltalán igaz, hogy ezzel feszítették ki a zsalut, és a félig elégetett bankjegydarabot... Vagy Dimitrij Nyikolev vagy Kroff észrevette volna, bármily mélyen aludt... És hogyan is juthatott volna eszébe a gyilkosnak az a gondolat, hogy az idegen utasra terelje a gyanút?... A rablógyilkosság után gyorsan menekül, s másnap már messze jár a fogadótól.

A józan ész ezt diktálta. S a vizsgálatnak e két annyira különböző társadalmi állású emberre kellett korlátozódnia.

S mégis, ami leginkább bámulatba ejtette a legnyugodtabb kedélyeket is, az a körülmény volt, hogy a fogadóban megtartott második házkutatás után sem tartóztatták le sem Kroffot, sem Nyikolevet.

Érthető, hogy az új tényállás fényében a szenvedélyek újra fellángoltak az ellenfelek táborában és nemcsak Rigában, hanem immár mind a három balti tartományban.

Dimitrij Nyikolev szláv ember volt, s a szlávok képtelenek voltak őt bűnösnek tartani.

Kroff német eredetű volt, s a németek védelmükbe vették őt, inkább azért, hogy Dimitrij Nyikolev ellen küzdjenek, semmint azért, hogy az ütött-kopott korcsma tulajdonosát pártfogolják.

A hírlapok, pártállásuk szerint, szenzációs cikkekben foglalkoztak az ügyel. Erről folyt a vita a nemesek palotáiban, a polgári otthonokban, a kereskedők irodáiban s a munkások és napszámosok házaiban egyaránt.

Bizonyos, hogy a kormányzó helyzete egyre kényesebb lett. A községi választások közeledtek. A szlávok egyre nagyobb lelkesedéssel agitáltak jelöltjük, Dimitrij Nyikolev mellett, szemben Frank Johausennel.

A gazdag bankár családja, barátai és ügyfelei minden tőlük telhető módon részt vettek a küzdelemben. Alig kell említenünk, hogy övék volt a pénz hatalma, s bőven osztották pártlapjaiknak. A hatóságokat gyöngeséggel, sőt részrehajlással kezdték vádolni. Dimitrij Nyikolev letartóztatását követelték, s a mérsékeltebbek legalább annyit kívántak, hogy tartóztassák le a tanárt is és a fogadóst is. Kívánatos volt, hogy ez az ügy, bármi legyen a vége, lekerüljön a napirendről a választások előtt.

S e csata közepett, amellyel Kroff egyáltalában nem törődött, mi történt Kroffal?...

Nem távozott a csárdából, ahol a rendőrök szigorúan ügyeltek rá. Ellátta feladatát. Vendégei, parasztok vagy favágók, mint rendesen, minden este összegyűltek az ivóban. De azért meglátszott Kroffon, hogy a helyzet nyugtalanítja. Attól a pillanattól fogva, amikor a tanár szabadlábon maradt, attól félt, hogy őt fogják letartóztatni. Sokkal zárkózottabb volt, mint azelőtt, s a rászegeződő pillantások előtt lesütve szemét, szakadatlanul Nyikolevet vádolta oly makacssággal, oly dühösen, hogy arcába szállt a vér, s attól lehetett félni, hogy gutaütést kap...

Rendszerint az olyan házban, ahol esküvőre készülnek, nagy az öröm. Az egész család vígan van. Boldogság fényével és derűjével telik el minden és mindenki.

Dimitrij Nyikolev házában azonban másként volt. Ha arra az ügyre, amely annyira megzavarta életüket, talán nem is gondolt Nyikolev, nem kellett-e rettegnie a kérlelhetetlen hitelezőktől, legmegátalkodottabb ellenségeitől?...

Egy hét telt el a tanár utolsó kihallgatása óta.

Május tizenharmadika volt.

Másnap esedékessé vált Nyikolev tartozása. Ha délelőtt nem jelenik meg a Johausen-bank pénztára előtt a tizennyolcezer rubellel, azonnal fizetési felszólítást kap. Márpedig a tanárnak nem volt meg a pénze. Hétezer rubelnyi összeget már kifizetett az atyai adósságból, gondolta, majdcsak összekaparja a többit is, de most nem tud fizetni.

A Johausen fivérek vártak, az adós pedig szörnyű dilemmába került.

Vagy tud fizetni Dimitrij Nyikolev, vagy nem.

Ha nem fizet, s ha a fogadóbeli ügy az ő javára oldódna meg, s ha a Kerstorf által vezetett nyomozás újabb terhelő bizonyítékokat tudna felhozni a fogadós ellen, s végül, ha Kroff bűnössége felől már semmi kétség nem lenne, ha letartóztatnák, elítélnék, egyszóval, ha a tanár ártatlansága a valódi bűnös elítélésében teljesedne ki, a Johausen fivérek még akkor is a kezükben tartják ezzel a hitellel, amit nem tud visszafizetni. Könnyörtelenül elbánnak vele, meg kell fizetnie az ifjú Karl vérét, s minden kárt, amit érdekük és hiúságuk elszenvedett, mindenért megfizetne a vetélytárs, aki a pánszlávizmus zászlaját fölemelte a németység ellen.

Ha pedig tud fizetni, akkor csak a lopott pénzből fizethet. Johausenék tudták ezt, mert tudták, hogy a tanár eddig is csak a legnagyobb nehézségek árán tudta az esedékes részleteket fizetni. Huszonötezer rubelből hétezeret fizetett még csak vissza. Honnan lehetne most egyszerre tizennyolcezer rubelje, ha nem bűnös úton szerezte?... S ha fizet az esedékesség napján a lopott bankjegyekkel, amelyeknek számai megvoltak a bankban; - amiről azonban Nyikolev nem tudhatott, - akkor elárulja magát, s nem mentheti meg őt többé sem a hatóság jóakarata, sem barátainak a közbelépése: el fog veszni menthetetlenül.

A lejárat napjának délelőttje eltelt anélkül, hogy Dimitrij Nyikolev jelentkezett volna a bank pénztáránál.

Délután négy óra tájban megérkezett a bank fizetési felszólítása Nyikolevhez, hogy még aznap törlessze az esedékes tizennyolcezer rubelt.

Szerencsétlenségükre Vlagyimir Janov vette át a küldönctől a fizetési felszólítást. Igen!... szerencsétlenségükre, mint csakhamar ki fog tűnni.

Vlagyimir elolvasta a felszólítást, amelyben az állt, hogy Nyikolev kötelezettséget vállalt apja adósságáért és még mindig jelentős összeggel tartozik Johausenéknek. Így már mindent értett Vlagyimir: azt már korábban megtudta, hogy a tanár nagy pénzzavarba került az apja halálakor, rájött, hogy vállalta a tartozás kiegyenlítését, megértette, hogy nem akart erről beszélni soha a családjának, a gyerekeinek, hogy ne tetézze a gondjaikat, s mert azt remélte, hogy takarékoskodással és sok munkával képes lesz kiegyenlíteni a tartozás fennmaradó részét.

Vlagyimir azonnal megértett mindent és tudta, mi a kötelessége.

Az volt a kötelessége, hogy megmentse a hitelezők kezéből Dimitrij Nyikolevet, mivel megmenthette. Hiszen volt húszezer rubelje, az atyai letét, amelyet Nyikolev sértetlenül átadott neki Pärnuban...

Ki fogja ebből fizetni az adósságot és megmenti Nyikolevet a végső katasztrófától.

Öt óra volt már, s a bank hatkor zárt.

Vlagyimirnak nem volt egy perc veszteni való ideje sem. Nem szólt senkinek, visszament a szobájába, magához vette a szükséges pénzt, s észrevétlenül megindult a kapu felé.

E percben nyílt a kapu. Jean és Ilka érkezett éppen haza.

- Elmegy, Vlagyimir? - kérdezte a fiatal lány, kezet nyújtván neki.

- Megyek, édes Ilkám, - felelt Vlagyimir, - sürgős elintéznivalóm van... Vacsorára itthon leszek...

Egy percig talán arra gondolt, hogy közli a testvérekkel, mit fog tenni... De aztán hallgatott. Ha nem kénytelen beszélni, nem beszél addig, amíg meg nem lesz az esküvője. Majd ha felesége lesz már a lány, elmond neki mindent, s tudta, hogy Ilka helyeselni fogja, amit tett, még ha ezzel veszélyezteti is a jövőjüket.

- Menjen, Vlagyimir, és siessen vissza... Nyugodtabb vagyok, ha itthon van... Úgy féltem apust...

- Sokkal szomorúbb és zaklatottabb, mint valaha, - szólt Jean, akinek szeme haragtól szikrázott. - Azok a nyomorultak meg fogják ölni végül!... Beteg... betegebb, mint bárki gondolja...

- Túlzol, Jean, - szólt Vlagyimir, - s apád erkölcsi szilárdságán sohasem fognak diadalmaszkodni ellenségei!

- Bárcsak igaza volna, Vlagyimir! - felelt a lány.

Vlagyimir megszorította kezét és így szólt:

- Bízni kell!... Néhány nap múlva véget fog érni minden megpróbáltatása!

Kisietett az utcára és húsz perc múlva ott volt a Johausen fivérek bankjában.

A pénztár nyitva volt és Vlagyimir odament a kisablakhoz.

A pénztárnok tudatta vele, hogy ez az ügy a főnökökhöz tartozik, s felkérte Vlagyimirt, hogy fáradjon a főnökök irodájába.

A Johausen fivérek együtt voltak, s amikor bevitték hozzájuk Vlagyimir Janov névjegyét, az egyik fivér így kiáltott:

- Vlagyimir Janov!... Nyikolev küldi!... Halasztást akar kérni...

- Egy napot, egy órát sem adunk! - felelt Frank Johausen kérlelhetetlen hangon. - Holnap végrehajtatjuk.

Vlagyimir Janov miután egy irodaszolga közölte vele, hogy szívesen látják, csakhamar belépett a fivérekhez.

A társalgás így kezdődött:

- Uraim, - szólt Vlagyimir, - egy adósság dolgában jövök, amely ma esedékes, s amelynek törlesztésére önök felszólították Dimitrij Nyikolevet...

- Úgy van, uram, - felelt Frank Johausen.

- Ez az adósság, - szólt Vlagyimir, - tizennyolcezer rubel tőke és a kamatok...

- Úgy van... Tizennyolcezer.

- S teljes törlesztése annak az adósságnak, amelyet Dimitrij Nyikolev atyja halálakor magára vállalt...

- Úgy van, - felelt Frank Johausen, - de nem adhatunk további halasztást...

- Ki kér halasztást, uraim? - feleli büszkén Vlagyimir.

- Á! - Szólt az idősebbik fivér. - Mivel délelőtt kellett volna megkapnunk a pénzt...

- Megkapják hat óra előtt, s remélem, e kis késés miatt az önök bankházának nem kellett felfüggesztenie a kifizetéseket...

- Uram! - kiáltott Frank Johausen, akit Vlagyimir hideg, gúnyos szavai haragra gerjesztettek, - elhozta a tizennyolcezer rubelt?

- Tessék! - felelt Vlagyimir, átnyújtva a bankjegyköteget. - Hol a kötelezvény?

Johausenék nagy meglepetésükben s bosszúságukban nem feleltek rögtön. Az egyikük kivett a pénzszekrényből egy kapcsos tárcát, az egyik rekeszből pedig a kötelezvényt, s letette az asztalra.

Vlagyimir gondosan megvizsgálta Nyikolev aláírását s így szólt:

- Szíveskedjék a pénzt megszámlálni.

Frank Johausen elsápadt, miközben Vlagyimir megvető tekintettel méregette őt. A keze remegett, mialatt fölemelte a bankjegycsomót.

Egyszerre hirtelen megvillant a szeme. Vad öröm ragyogott az arcán s gyűlölettel tele hangon így kiáltott:

- Janov úr, ezek az ellopott bankjegyek!

- Lopott?

- Úgy van... A szerencsétlen Poch táskájából valók!

- Nem!... Ezeket Nyikolev hozta nekem Párnuba. Az a letét, amelyet valaha atyám órá bízott...

- Most már mindent értek! - kiáltott Frank Johausen. - Ez a letét... Nyikolev úr nem tudta visszaadni önnek, s adódott ez az alkalom, ő meg élt vele és...

Vlagyimir hátrahőkölt.

- Cégünk feljegyezte a bankjegyek számát, tessék, itt van a számok jegyzéke, - tette hozzá Frank Johausen, miközben kivett az asztal fiókjából egy számokkal teleírt papírlapot.

- Uram... uram, - hebegett Vlagyimir lesújtva. - Ennél többet képtelen volt mondani.

- Igen, - szólt Frank Johausen, - s mivel ön Nyikolev úrtól kapta e bankjegyeket, bizonyos, hogy Dimitrij Nyikolev rabolta el a pénzt alkalmazottunktól, miután meggyilkolta a *Kidölt Kereszthez* címzett fogadóban!

Vlagyimir Janov meg sem tudott mukkanni... Szédült a feje, azt hitte, hogy megőrül... De zavarodottságában is megértett annyit, hogy Dimitrij Nyikolev végképp elveszett... Azt fogják mondani, hogy elköltötte a gondjaira bízott letétet; hogy mikor megkapta Vlagyimir levelét és távozott Rigából, azért indult Párnuba, hogy haladékat kérjen, nem pedig azért, hogy pénzt vigyen neki, mert hiszen pénze nem volt; hogy véletlenül találkozott a postakocsiban Pochsal... aki táskájában egy csomó pénzt vitt magával; hogy meggyilkolta és kirabolta Pocht, barátja bizalmába férközött, gyalázatosan visszaélt a helyzettel, s a fiút a Johausenék pénzével fizette ki.

- Dimitrij! - ismételte Vlagyimir, - Dimitrij lett volna...

- Hacsak nem ön volt, - felelt Frank Johausen.

- Nyomorult!

De Vlagyimirnek más dolga volt, mint bosszút állni e személyes sértésért. Hogy őt rágalmazhatták a rablógyilkosság elkövetésével, azzal most nem törődött. Csak Nyikolevre gondolt.

- Végre tehát, - szólt Frank Johausen, miután zsebébe dugta az elrablott bankjegycsomót, - végre kezünkben van az a gazember!... Most már nemcsak sejtelemről van szó, hanem bizonyosságról, tárgyi bizonyítékokról!... Kerstorf úr jó tanácsot adott, amikor arra kért, hogy tartsam titokban a bankjegyek számát!... Előbb-utóbb el fogja árulni magát a gyilkos, s íme most elárulta magát!... Megyek Kerstorf úrhoz, s egy órán belül ki lesz adva az elfogatási parancs Nyikolev ellen!

Közben Vlagyimir Janov kirohant a házból. Mint egy örült, sietett a tanár háza felé. Iparkodott elűzni lelkéből a háborgó gondolatokat. Lehetetlennek tartotta, hogy Nyikolev ki ne magyarázza magát, s ezt a magyarázatot akarta. Mert végre is e bankjegyek azok voltak, amelyeket Dimitrij Nyikolev átadott neki Pärnuban, s ő még egyetlen egyet sem adott ki belőlük!...

Vlagyimir Janov, a ház elé érve, kinyitotta a kaput.

Szerencsére senki sem volt a földszinten, sem Jean, sem Ilka. Elég lenne egy pillantást vetniük Janovra, hogy megértsék: újabb szerencsétlenség fenyegeti a családot, mégpedig most az egyszer elháríthatatlanul...

Vlagyimir fölsietett a tanár dolgozószobájába vezető lépcsőn.

Dimitrij Nyikolev íróasztalánál ült, fejét kezébe temetve. Föltekintett Vlagyimir beléptekor, aki megállt a küszöbön.

- Mi van veled? - kérdezte Nyikolev, fáradt tekintetét Vlagyimirra emelve.

- Dimitrij! - kiáltott Vlagyimir, - beszélj... mondj el nekem mindent... Nem tudom... tisztázd magad... Nem! Ez lehetetlen!... Magyarázd meg... megőrülök...

- Mi történt? - felelt Nyikolev. - Megint valami újabb csapás, még nem volt elég?

S e kétségbeesett szavakat úgy ejtette ki, mintha mindenre készen állna, mintha nem lephetné meg már semmi sem.

- Vlagyimir, - folytatta aztán, - most már én parancsolom, hogy beszélj... Én tisztázzam magam? De hát miért?... Talán azt hiszed, hogy én vagyok...

Vlagyimir nem várta meg, hogy Nyikolev befejezze a szavait. Emberfölötti erőfeszítéssel leküzdötte indulatait és így szólt:

- Dimitrij, egy órával ezelőtt... egy fizetési felszólítás érkezett ide...

- Johausenék nevében!... - felelt Nyikolev. - Most tehát tudod már, milyen helyzetben vagyok velük szemben... Nem tudom kifizetni őket... S ez az adósság együtt sújtja velem az enyéimet! Vlagyimir, látod, hogy lehetetlen, hogy most fiammá légy...

Vlagyimir Janov nem felelt ez utolsó megjegyzésre, amelyet a tanár mélységes keserőséggel mondott ki.

- Dimitrij, - szólt Vlagyimir halkabban, - az volt az első gondolatom, hogy kötelességem véget vetni ennek a szomorú helyzetnek...

- A te kötelességed?...
- Rendelkezésemre állt az az összeg, amelyet visszaadtál nekem Pärnuban...
- Az a pénz a tied, Vlagyimir!... Atyádtól maradt rád... Letét, amelyet visszaszolgáltattam...
- Úgy van... tudom... tudom... S mivel az enyém, jogom volt rendelkezni vele... Fogtam a bankjegyeket... ugyanazokat, amelyeket átadtál nekem... s elmentem Johausenékhez...
- Ezt tetted... ezt tetted! - kiáltott Nyikolev, ölelésre tárva karjait. - Miért tetted ezt?... Hisz' ez minden vagyondod!... Atyád nem azért hagyta neked, hogy az én adósságaimat fizessed ki vele!...
- Dimitrij, - felelt Vlagyimir halkán, - azok a bankjegyek, amelyeket elvittem Johausenéknek... ugyanazok, amelyeket Poch irattáskájából elraboltak a fogadóban, s amelyeknek számait a bank feljegyezte...
- A bankjegyek... a bankjegyek!...

Nyikolev, aki e szavak ismétlése közben fölállt, rettentő kiáltást hallatott, amely fölverte az egész házat.

Csakhamar kinyílt a szoba ajtaja.

Ilka és Jean lépett be.

Mikor látták, mily állapotban van szerencsétlen atyjuk, mind a ketten hozzá rohantak, míg Vlagyimir távolabb a kezébe rejtette arcát.

Sem Jean, sem Ilka nem kért magyarázatot. Mindenek előtt atyjukon akartak segíteni, aki fuldoklott. Erőnek erejével leültették. Különben sem lett volna képes állva maradni, csak ennyit mondott:

- Lopott bankjegyek... Lopott bankjegyek!
- Atyám, - kiáltott a fiatal lány, - mi történt?
- Vlagyimir, - kérdezte Jean, - mi történt?... Megőrült?...

Nyikolev fölállt, s Vlagyimirhoz lépve, megragadta a kezét és lefejtette arcáról. Azután remegő hangon, miután kényszerítette Vlagyimirt, hogy a szemébe nézzen, így szólt:

- Azok a bankjegyek, amelyeket tőlem kaptál... amelyeket elvittél a Johausenék bankjába... ugyanazok, amelyeket elraboltak Poch táskájából... a meggyilkolt Pochéból?...
- Igen! - szólt Vlagyimir.
- Elvesztem... elvesztem! - kiáltott Nyikolev.

És félretolván gyermekeit, anélkül, hogy bárki megakadályozhatta volna, kirohant dolgozószobájából és felment a szobájába. De nem zárkózott be, mint máskor. Egy negyedóra múlva lement a lépcsőn, kinyitotta a ház kapuját és kimenekült a külvároson keresztül a sötétségbe.

Jean és Ilka egy mukkot sem értettek a szörnyű jelenetből. E szavak: „Lopott bankjegyek!... lopott bankjegyek!” - csakis azt sugallhatták nekik, hogy atyjuk összeroppant a bizonyítékok súlya alatt!...

Vlagyimirhoz fordultak, aki lesütött szemmel, szívet tépő hangon elmondta, mi történt. Hogyan tette tönkre Nyikolevet azzal, hogy ki akarta őt szabadítani Johausenék karmai közül!... Ugyan ki merné továbbra is azt állítani, hogy Nyikolev ártatlan, amikor a szerencsétlen Pochtól elrablott bankjegyeket ha nem is az ő birtokában, de mégis Vlagyimir

Janovnál találták meg?... Hiszen ő maga mondta el a bankároknak, hogy e bankjegyek a letétből eredtek, amelyet Nyikolev átadott neki!...

Jean és Ilka e történet hallatán sírva fakadt.

E pillanatban a szolgáló jelentette, hogy rendőrök keresik Dimitrij Nyikolev urat. A vizsgálóbíró utasítására, a Johausen fivérek feljelentése alapján le akarják tartóztatni Poch gyilkosát.

A letartóztatás híre nem terjedt el a városban. Senki sem tudta, hogy az ügy új, talán az utolsó szakaszba jutott, s hogy közel van a végkifejlet.

Míg a rendőrök átkutatták a házat, hogy meggyőződjenek róla, hogy Nyikolev nincs otthon, Vlagyimir, Jean és Ilka, anélkül, hogy megbeszélték volna, ugyanazon érzelemtől sarkallva, az utcára siettek.

Csatlakozni akartak atyjukhoz... nem fogják elhagyni. S bár a bizonyítékok súlya egyre jobban ránehezedett, nem voltak képesek őt bűnösnek tartani. E boldogtalanok fellázdak erre a gondolatra, pedig Nyikolev utolsó szavai:

„Elvesztem!... elvesztem!...” - nem vallomást jelentettek-e?

Késő éjszaka volt már. Többen látták, hogy Nyikolev végigment a külvároson. Vlagyimir, Jean és Ilka a jelzett irányban sietve eljutottak a város régi határához. A mezőség sötéten terült el előttük. A Pärnu felé vezető útra tértek, úgyszólván ösztönükre hallgatva csak.

Kétszáz lépésnyire mind a hárman megálltak egy test előtt, amely az út szélén feküdt.

Dimitrij Nyikolev volt.

Mellette egy véres kés...

Ilka és Jean atyjukra borultak, amíg Vlagyimir segítségért sietett a legközelebbi házba.

A parasztok hordágyra fektették Nyikolevet és hazaszállították, otthon Hamine doktor, akit nyomban elhívtak, csak azt állapíthatta meg, mi volt a halál oka.

Dimitrij Nyikolevet szíven szúrták, úgy mint Pocht, s a kés a sebhely körül éppen olyan nyomot hagyott, mint Poch holttestén.

A szerencsétlen, érezvén, hogy elveszett, öngyilkos lett, hogy meneküljön a büntetés elől!

## **XV. FEJEZET**

### ***Egy sírdomb fölött***

Véget ért tehát ez a bűnügyi dráma, amely lázba hozta a balti tartományok lakosságát, és kiélezte a pártok harcát a községi választások küszöbén. A szláv párt képviselőjének erőszakos halála után tehát még egyszer a németeké lett a győzelem. Csakhogy az ellentét előbbutóbb ki fog újulni, s a vége nem lehet más, csak az oroszosítás diadala a kormány támogatásával.

Dimitrij Nyikolev öngyilkos lett; s öngyilkossága, amelyet nyomon követett a lopott bankjegyek előkerülése, kétségtelenné tette Dimitrij Nyikolev bűnösségét. Valószínű tehát, hogy amikor Vlagyimir Janov levelének kézhezvétele után eltávozott Rigából, az őrizetére bízott letét nem volt már meg... Vajon régi jó barátja fiához indult-e, hogy bevallja neki az igazat, avagy szökni akart-e a jóvátehetetlen sikkasztás miatt: ezt bajos lenne utólag eldönteni. Nyikolevet bizonyára váratlanul érte a szibériai bányákból megszökött száműzöttnek visszaérkezése. Úgy érezte, pácba került, s oda a becsülete. Egyfelől ott volt Vlagyimir Janov, akinek nem tudja visszaadni az atyai örökséget; másfelől ott volt a Johausen-bank, amelynél pár hét múlva képtelen lesz esedékes tartozását törleszteni... S ekkor történt, hogy útközben összeakadt Poch-sal, s a rablógyilkosság árán képes volt elvinni Párnuba az elsikkasztott letétösszeget. Az első tartozást törlesztette tehát, csakhogy mily áron!? Kettős bűntény: gyilkosság és rablás árán!

Mikor aztán minden kiderült, amikor fény derült ez eleinte oly homályos ügyre, amikor a számok jegyzékének segítségével megállapították, hogy Vlagyimir Janov bankjegyei azok, amelyeket Poch táskájából elraboltak, akkor Dimitrij Nyikolev az igazi bűnös, Dimitrij Nyikolev a rablógyilkos, ugyanazzal a késsel, amellyel megölte áldozatát, szíven szúrta sajátmagát is.

Az ügy ilyenén való alakulása teljesen tisztázta Kroff fogadóst. Legfőbb ideje volt. Kerstorf bíró éppen másnap akarta elrendelni Kroff letartóztatását. Hiszen, ha Dimitrij Nyikolev védekezése helytálló, akkor Kroff az egyetlen gyanúsított, Nyikolev vagy Kroff, a bíróság más bűnöst nem kereshetett. Tudjuk már, milyen gyanúkok merültek föl a fogadós ellen, s mikor a bíró értesült róla, mi történt a Johausen fivérek irodájában, ő lepődött meg a legjobban, hogy ki kell mondania Kroff ártatlanságát és Nyikolev bűnösségét.

Kroff tehát visszatért szokásos tevékenységéhez a fogadóban, és ki is használta helyzetét. Hiszen voltaképpen elítélt volt ő, akit utólag fölmentettek, miután belátták, hogy tévesen ítélték el... Pár napig beszéltek még a dologról, azután egy szóval sem említették többé.

A bankárok, ha Dimitrij Nyikolev nem törlesztette is le adósságát, legalább azt a tizen-nyolcezer rubelt visszanyerték, amelyet Vlagyimir Janov ott hagyott náluk.

A tanár temetése után Ilka és Jean, aki nem ment vissza többé a dorpati egyetemre, visszatértek házukba, amelynek küszöbét Nyikolev egész sereg régi barátja nem szándékozott többé átlépni, csupán hárman nem pártoltak el a balsorsban a testvérpártól. Mondanunk se kelljen: Vlagyimir Janov, továbbá Delaporte úr és Hamine doktor.

A testvérpár élete elborult. Nem láttak semmit tisztán, még az atyjuk dolgában sem, akit képtelenek voltak bűnösnek tartani. Azt kezdték hinni, hogy a megpróbáltatások elvették az eszét, s pillanatnyi elmezavarában követte el az öngyilkosságot, amely egyáltalában nem bizonyítja, hogy ő volt Poch gyilkosa...

Ez volt a véleménye Vlagyimir Janovnak is, aki vonakodott elhinni azt, amit a tények látszólag bebizonyítottak. De hát mégis hogyan kerülhettek a számon tartott, lopott bankjegyek Dimitrij Nyikolev birtokába, ha nem ő rabolta el a pénzt a meggyilkolt Pochtól?...

S mikor megbeszélte a dolgot Hamine doktorral, a család legrégebb és legbizalmasabb barátjával, aki megcáfolhatatlan logikával így érvelt:

- Mindent elhiszek, kedves Vlagyimir, elhiszem, hogy nem Nyikolev rabolta ki Pocht, bárha a zsákmány az ő birtokában volt; elhiszem, hogy öngyilkossága nem bizonyítja bűnösségét, s hogy pillanatnyi elmezavarban ölte meg önmagát... De van egy tény, amely föltétlenül megdőnt minden egyebet... Dimitrij ugyanazzal a késsel lett öngyilkos, amely Poch halálát okozta, s ez előtt a tény előtt meg kell hajolnia, bármily borzasztó, hogy úgy mondjam, bármily valószínűtlen is!...

- Ha így van, - szólt Vlagyimir még egy utolsó észrevételt kockáztatva, - hogyan lehetett Dimitrij Nyikolevnek ilyen kése, ha sem a fia, sem a lánya nem látta soha?... Nem, doktor, senki a világon nem látott nála soha ilyen kést!... Ez a bökkenő...

- Erre csak egy választ adhatok, Vlagyimir... Csak egyet... Nyikolevnek volt ilyen kése, s ehhez nem férhet kétség, mivel két ízben is használta; egyszer Poch ellen és egyszer önmaga ellen...

Vlagyimir Janov lehajtotta a fejét, és nem tudott mit válaszolni erre az érvelésre...

Hamine doktor szólalt meg újra:

- Már most mi lesz a szerencsétlen gyermekekkel, Jeannel meg Ilkával?

- Jean fivérem lesz, ha egyszer Ilka a feleségem lesz.

A doktor megragadta Vlagyimir kezét és melegen megszorította.

- Hát hihette egy percig is, doktor, - szólt Vlagyimir, - hogy lemondanék Ilkáról, akit szeretek, aki viszontszeret, még ha valóban bűnös is volna az atyja?

Ha tovább is kételkedett, csupán szerelméből merítette az erőt a kételyre az után, amit Hamine doktor mondott.

- Nem, Vlagyimir, - felelt a doktor. - sohasem hittem, hogy cserben fogja hagyni Ilkát... Hisz a szerencsétlen lány semmiről sem tehet...

- Nem tehet! - kiáltott Vlagyimir. - Az én szememben ő a legszentebb, legnemesebb teremtés, legméltóbb egy becsületes férfi szerelmére!... Az esküvőt elhalasztjuk, de nem marad el... Azután, ha távoznunk kell ebből a városból, eltávozzunk...

- Vlagyimir, nem csalódtam az ön nagylelkűségében... Ön el akarja venni Ilkát, feleségül; de vajon Ilka feleségül megy-e önhöz?...

- Ha visszautasítana, ez azt jelentené, hogy nem szeret...

- Ha visszautasítaná, Vlagyimir, nem azért tenné-e, mert szereti önt és nem akarja, hogy ön kénytelen legyen valamikor pirulni szerelméért?

Ez a beszélgetés legkevésbé sem módosította Vlagyimir érzelmeit. Ellenkezőleg arra ösztökölte, hogy siettesse az esküvőt: tartsák meg, amint az illendőség megengedi. Mit törődött ő azzal, hogy mit fognak hozzá szólni a városban, hogy mit fognak gondolni róla, hogy tán még barátai is helytelenítik majd elhatározását?... Különben is egészen más valamivel kellett törődnie: saját vagyoni helyzetével.

A letérből, amelyet Dimitrij Nyikolevtől visszacapott, körülbelül kétezer rubelje maradt csak, miután kifizette Johausenékát... Ő maga áldozta fel vagyonát Nyikolevért... Nos! Ha akkor nem rémítette el őt a jövő, miért rémítse el most inkább?... Dolgozni fog a feleségéért és önmagáért... Ha Ilka szereti, semmi sem lehetetlen...

Két hét telt el így. Jean, Ilka, Vlagyimir és a doktor úgyszólván egy percre sem hagyták el egymást. A doktor és több ízben Delaporte úr volt a tanár házának egyedüli látogatója.

Vlagyimir még egyetlen szóval sem célzott az esküvőre.

De ottléte ékesen beszélt. Másrészt Ilka és Jean sem tett rá célzást. A testvérek többnyire szótlanok voltak és órák hosszat szobájukba zárkóztak.

Vlagyimir ekkor elhatározta, hogy véget vet a fiatal lány zárkózottságának, s aznap egyedül maradván vele az ebédlőben gyöngéden így szólt hozzá:

- Ilka, amikor négy esztendővel ezelőtt távoztam Rigából, amikor el kellett válnunk, mert engem Szibériába száműztek, akkor megígértem önnek, hogy sohasem fogom elfelejteni... Elfelejtettem önt?

- Nem, Vlagyimir.

- Megígértem, hogy örökké szeretni fogom... Változtak az érzelmeim?...

- Épp olyan kevésbé, Vlagyimir, mint az enyéim, és ha engedélyt kaptam volna, ön után megyek a száműzetésbe és a felesége lettem volna...

- Egy elítélt felesége, Ilka...

- Egy száműzötté, Vlagyimir, - felelt a lány.

Vlagyimir megértette, milyen gondolat lappang e válasz mögött. De nem akarta felfogni és így folytatta szavait.

- Nos Ilka, nem kell Szibériába mennie, hogy a feleségem lehessen... A körülmények változtak, s most én vagyok itt, hogy a férje legyek...

- Igaza van, Vlagyimir, a körülmények változtak... Úgy van!... rettenetesen!

Ilka oly fájdalommal ejtette ki az utolsó szót, hogy egész teste megremegett.

- Kedves Ilka, - felelt Vlagyimir, - bármilyen kínos emlékeket ébresztenek, beszélnem kell önnel... Nem várhatok tovább... Csak arra akarom kérni, hogy váltsa be ígérését...

- Ígéretemet, Vlagyimir, - felelt Ilka, aki nem bírta visszafojtani szorongó keblébe zokogását, - ígéretemet?... Mikor ígéretet tettem önnek, méltó voltam önhöz... De most...

- Ilka, ön most és mindenkor méltó hozzám!

- Nem, Vlagyimir, el kell felejtenuk a terveket, amelyeket együtt szőttünk.

- Ön jól tudja, hogy én sohasem fogom elfelejteni őket! Nem váltak volna-e valóra már két héttel ezelőtt, nem volna-e már az enyém, ha nem történik esküvőnk küszöbén az a szerencsétlenség?...

- Igen, - felelt Ilka lemondással, - és áldassék a jó Isten neve, hogy nem történt meg előbb az esküvőnk!... Nem kell sajnálnia, nem kell szégyellnie, hogy oly család tagja lett, amely gyalázatba süllyedt!

- Ilka, - szólt Vlagyimir komolyan, - nem sajnáltam volna, esküszöm, és nem pirulnék, ha Ilka Nyikolevna férje lehetnék, mert önt nem mocskolja be ez a gyalázat!...

- Nos... igen... Vlagyimir, hiszek önnek! - kiáltott a leány túlradó szívvvel. - Ismerem nemes jellemét... Nem bánná meg... nem szégyenkezne miattam!... Ön éppúgy szeret engem, ahogyan én szeretem önt...

- Ilka, imádott Ilkám! - kiáltott Vlagyimir, és meg akarta ragadni Ilka kezét.

Ilka gyöngéden visszahúzódott és így felelt:

- Igen... szeretjük egymást... Szerelmünk boldogság volt... De házasságra lépünk lehetetlen.

- Lehetetlen! - ismételte Vlagyimir. - Ez az én dolgom, ezt egyedül én dönthetem el... Nem vagyok gyermek, Ilka!... Életem eddig nem volt oly könnyű, nem volt oly boldog, hogy meg ne gondolnám, mit cselekszem!... Azt hittem, mivel szeretem, mivel ön is szeret engem, hogy végre boldog leszek!... Azt reméltem, hogy megbízik bennem föltétlenül, és helyesnek tartja azt, amit én annak tartok, és rám bízva a helyzet megítélését, amit ön meg sem ítélni...

- Amit én éppúgy ítélek meg, mint ahogy az emberek meg fogják ítélni, Vlagyimir!

- Nem érdekel azoknak az embereknek a véleménye, akikre céloz kedves Ilka!... Nekem csak ön számít, egyedül ön... önnek pedig én vagyok az egyetlen, legalább is úgy érzem... Elhagyjuk ezt a várost, ha akarja!... Jean velünk jön, és bárhová megyünk, boldogok leszünk, esküszöm!... Ilka, édes Ilkám, ugye feleségül jön hozzám?...

Vlagyimir térdre hullt, könyörgött, esedezett. De úgy látszott, hogy Ilka még jobban elborzad önmagától, amikor Vlagyimir letérdelt előtte.

- Álljon föl... álljon föl! - könyörgött a lány. - Nem szokás egy gyilkos leánya előtt térdelni...

Vlagyimir szavába vágott:

- Ilka... Ilka, - ismételte fejét vesztve, sírva fakadva, - legyen a feleségem...

- Soha, - felelt Ilka, - egy gyilkos leánya sohasem lesz Vlagyimir Janov felesége.

A jelenet nagyon felizgatta mindkettőjüket. Ilka szobájába ment. Vlagyimir, szinte őrült kétségbeesésében, elrohant hazulról, tétován bolyongott az utcákon, a mezőn, s végül Hamine doktorhoz menekült.

A doktor rögtön látta, hogy a jegyesek közt valami történt, s tudta, hogy immár szinte áthidalhatatlan örvényt emeltek közéjük a társadalmi szokások.

Vlagyimir elmondta a jelenetet, ismételvén, mennyire könyörgött Ilkának, hogy változtassa meg elhatározását.

- Hajh! kedves Vlagyimir, - felelt Hamine doktor, - előre megmondtam... Ismerem Ilkát, nem fog engedni...

- Ó, doktor! ne fozson meg minden reményemtől!... bele fog egyezni...

- Soha, Vlagyimir... Ilka hajthatatlan... Becstelennek érzi magát és nem lesz soha az ön felesége, soha, mivel gyilkosnak a lánya...

- És ha nem az? - kiáltott Vlagyimir. - Ha nem atyja követte el a gyilkosságot?

Hamine doktor elfordította a fejét, hogy ne legyen kénytelen felelni most erre a határozott kérdésre.

Vlagyimir ekkor, erőt véve magán, komolyan, elszántan így szólt:

- Csak annyit mondok önnek, doktor... Ilkát feleségemnek tekintem Isten előtt... és várni fogok...

- Mire, Vlagyimir?

- Isten közbeavatkozására!...

Hónapok teltek el. A helyzet nem változott. A lakosság körében helyreállt a békeség. A gyilkosságról senki sem beszélt már. A német párt győzött a községi választásokon. Frank Johausen, akit újra megválasztottak, úgy tett, mintha nem törődne többé a Nyikolev-családdal.

De Jean és Ilka nem feledkeztek meg atyjuk tartozásáról. Kötelességüknek tartották, hogy tisztázzák atyjuk emlékét - legalább ebben a tekintetben.

De ehhez időre volt szükség. Pénzzé kell tenniük azt a keveset, amijük volt. El kell adniok a házat, atyjuk könyvtárát, szóval, ami eladható. Talán, ha mindent feláldoznak, teljesen le-törleszthetik az adósságot.

Azután, majd meglátják... Ilka leckeadással foglalkozhatna, ha kapna tanítványokat... Talán valahol más városban. Jean pedig beléphetne valami kereskedőcéghez.

De addig is élniük kellett. Anyagi forrásaik kimerültek. Az a csekélység, amit Ilka atyjuk keresetéből félretett, napról-napra fogyott. Minél előbb rendezniük kell az ügyeket. Azután eldöntik majd, ott maradnak-e Rigában vagy sem.

Természetes, hogy Vlagyimir Janovnak, Ilka elutasító válasza után, már az illendőség miatt is, el kellett a házból költöznie. De alig pár lépésnyire lévő új lakásából oly gyakran átjárt a tanár házába, mintha még mindig ott lakott volna. Felajánlotta tanácsát a kis vagyonka eladása dolgában, amelynek árát a testvérpár Johausenék bankjának szánta. Tanácsát úgy fogadták, mint a család leghívebb barátjának tanácsát illetett fogadni. Amije megmaradt az atyai letétből felajánlotta Ilkának, de Ilka semmit sem akart tőle elfogadni.

S Vlagyimir ekkor, csodálván ezt a lelki nagyságot, imádatában újra esengve kérte Ilkát, egyezzen bele a házasságba, ne higgye magát méltatlannak öhozzá, s hallgasson atyja barátainak könyörgésére... Hiába volt minden szava... Ilka még reményt sem nyújtott neki a jövőre nézve, és hajthatatlan maradt.

Hamine doktor, aki tanúja volt Vlagyimir kétségbeesésének, olykor-olykor maga is próbálta engedékenységre bírni Ilkát, de hasztalanul...

- Egy gyilkos leánya, - felelt Ilka, - nem lehet egy tisztességes férfiú felesége!

Mindenki tudta ezt a városban, és bámulta ezt a hősies természetet, amely minden emberben őszinte részvétet is ébresztett.

Így múlt az idő. Nem történt semmi változás, amikor szeptember tizenhetedikén Ilka Nyikolevna és Jean címére levél érkezett.

A levelet a rigai pópa írta, egy hetvenéves aggastyán, akit hívei rendkívül nagyra becsültek, s akit Ilka is fölkeresett hébe-korba, hogy megtalálja nála azt a vigaszt, amelyet csak a vallás adhat meg a halandónak.

A pópa arra kérte a testvérpárt, hogy még aznap jelenjenek meg délután öt órakor a rigai temetőben. Hamine doktor és Vlagyimir Janov, akik hasonló tartalmú levelet kaptak, délelőtt ellátogattak Dimitrij Nyikolev házába.

Jean megmutatta nekik Akszijejev pópa levelét.

- Mit jelenthet ez a meghívás, - kérdezte, - s mért hív bennünket a temetőbe?

Ebben a temetőben hántolták el Dimitrij Nyikolev földi maradványait, akinek temetésén az egyház - tekintettel az öngyilkosságra, - nem vett részt.

- Mit gondol, doktor? - kérdezte Vlagyimir.

- Azt gondolom, hogy a pápa meghívásának eleget kell tennünk... Tiszteletreméltó, bölcs és megfontolt pap Akszije, s hívásának bizonyára komoly oka van.

- Eljön, Ilka? - kérdezte Vlagyimir, a lányhoz fordulva, aki mindaddig egy szót sem szólt még.

- Már több ízben imádkoztam atyám sírjánál, - felelt Ilka, - Elmegyek... Ó, bár meghallgatna bennünket a jó Isten, ha Akszije pápa együtt fohászkodik velünk...

- Ott leszünk öt órára, - szólt Hamine doktor.

Vlagyimir és a doktor ezzel elment.

Öt óra tájban Jean és Ilka megérkeztek a temető kapujába, ahol két jó barátjuk már várta őket. Megindultak a sír felé, ahol Dimitrij Nyikolev holtteste pihent.

A pápa, a sírdombra térdelve imádkozott a boldogtalan lelki üdvösségéért.

A léptek zajára fölemelte galambösz fejét, s felállt. Szeme rendkívüli fényben csillogott, kezét kinyújtva intett a testvérpárnak, a dokornak és Vlagyimirnak, hogy lépjenek közelebb.

Mihelyt Ilka és Vlagyimir jobbról és balról megállt az alacsony sírdomb mellett, a pápa így szólt:

- Vlagyimir Janov... nyújtsd ide a kezed.

Azután a lányhoz fordult.

- Ilka Nyikolevna... a kezed.

S a két kezét egymásba tette a sírdomb fölött. A pápa tekintetében annyi erély volt, arcában oly isteni jószág tükröződött, hogy a lány ott hagyta kezét Vlagyimir kezében.

S ekkor komolyan, lassan, így szólt a pápa.

- Vlagyimir Janov és Ilka Nyikolevna, egyesültetek az Isten előtt.

A lány akaratlanul visszarántotta kezét.

- Hagyd ott a kezedet, Ilka Nyikolevna, - szólt a pápa gyöngéden, - megilleti azt, aki szeret...

- Engem, - kiáltott Ilka, - egy gyilkos leányát?

- Egy ártatlan ember leányát, akit még az öngyilkosság vétke sem terhel! - felelt a pápa, az égre tekintve.

- És a gyilkos? - kérdezte Jean, egész testében remegve az izgatottságtól.

- A gyilkos a *Kidőlt Kereszthez* címzett fogadó tulajdonosa, Kroff!

## XVI. FEJEZET

### *A gyónás*

Előző este Kroffot, a fogadóst, szelütés érte, úgyhogy pár óra alatt meghalt.

Halála előtt lelkiismeretének szava, amely öt hónapja gyötörte már, arra bírta, hogy elhívassa Akszijejv pópát, aki el is jött, hogy meghallgassa Kroff gyónását.

A gyónást a pópa leírta, és Kroff aláírta. A haldokló azt kívánta, hogy halála után hozza a pópa nyilvánosságra.

A gyónás Kroff bűnösségét és Dimitrij Nyikolev ártatlanságát bizonyította.

Kitűnt a gyónásból, a körülmények mily bonyolult láncolata tette lehetővé, hogy Kroff Nyikolevre hárítsa a felelősség terhét. A gyónás így hangzott:

Április 13-ikán éjszaka érkezett Dimitrij Nyikolev és Poch a fogadóba.

A fogadós, akinek hosszú ideje rosszul ment az üzlet, amikor meglátta Poch táskáját, elhatározta, hogy ki fogja rabolni a bank alkalmazottját. Az ésszerűség azt diktálta, hogy várja meg, amíg a másik utas, - aki jelezte, hogy reggel négy órakor indul, - eltávozik. De nem bírván türelmetlenségével, Kroff már éjfél után két órakor behatolt Poch szobájába, abban a hiszemben, hogy Poch nem riad fel.

De Poch nem aludt, s a neszre felült az ágyban, amelyet Kroff lámpása megvilágított. Kroff, aki csak lopni akart, látván, hogy rajtakapták, rávetette magát a boldogtalanra, s az övében lévő svéd rugós késsel szíven szúrta őt.

Azután kiürítette Poch irattáskáját. Tizenötezer rubel volt benne száz-as bankjegyekben.

De képzelhető, mekkorát káromkodott Kroff, amikor a táska egyik rekeszében cédulát talált, amelyen e szavak voltak:

*A bankjegyek számai. Másolat a Johausen fivérek bankházában.*

Poch ugyanis mindig élt ezzel az elővigyázattal, amikor nagyobb pénzüsszeget vitt a bank nevében.

Tehát a bankjegyeket, amelyeknek számjegyzéke megvan a bankban, nem költheti el anélkül, hogy rajta ne kapják!... Tehát semmi haszna a gyilkosságból!...

Ekkor jutott eszébe az, hogy a bűntény gyanúját áthárítja a másik szobában alvó utasra. Kiment a fogadóból, megkaparta az egyik szoba ablak deszkáját, kifeszítette piszkavassal a másik szoba ablaktábláját, s azután visszatért a házba.

Őrült dühében arra a gondolatra, hogy a bankjegyeket nem használhatja, sőt hogy a pénz veszedelmes lesz rá nézve, újabb bűnös gondolata támadt.

Mért ne hatoljon be a másik utas szobájába is, hogy a bankjegyeket a zsebébe csúsztassa, és elrabolja cserében a másik utas pénzét, biztosan van nála.

Tudjuk, hogy Dimitrij Nyikolevnél húszezer rubel volt, Vlagyimir Janov letétje. És Kroff a mélyen alvó tanár zsebében megtalálta ezt a bankjegyeköteget... Ezeknek a számaikat senki sem jegyezte föl!... Elvett tizenötezer rubelt, helyébe tette Poch bankjegyeit, s távozott a szobából, anélkül, hogy bárki észrevette volna. Azután a fenyves egyik fájának tövében elásta a lopott

pénzt és a kést, amellyel Pocht agyonszúrta. A kincset oly jól elrejtette, hogy a rendőrség a nyomozás alkalmával nem akadt rá.

Dimitrij Nyikolev hajnali négy órakor elbúcsúzott a fogadóstól, s elindult Pärnu felé, ahol Vlagyimir Janov várta már. Érthető ekképpen, hogyan terelődött a gyanú Nyikolevre.

A tanár nem vette észre, hogy bankjegyeit kicserélték, Kroff pedig zavartalanul használhatta a tanár bankjegyeit. De csak nagyon óvatosan költötte a pénzt és csupán a legszükségesebb holmira.

A vizsgálat során, amelyet Kerstorf bíró vezetett, Eck kapitány felismerte Nyikolevben azt az utast, akire a gyanú terelődött. A tanár tagadta bűnösségét, de utazása okát sem akarta megmondani, s bizonyára letartóztatják, ha Vlagyimir Janov megérkezése nem adja meg a kellő felvilágosítást.

Mikor Nyikolev helyzete kezdett tisztázódni, Kroff megijedt, mert tudta, hogy a gyanú vissza fog őreá hárujni. Bár folyton rendőri felügyelet alatt állott, új cselet eszelt ki, amely az ő meggyőződése szerint kétségtelenné fogja tenni a tanár bűnösségét. Miután az egyik bankjegyet bevérezte és elégette, egyik darabkáját éjszaka a kéményen keresztül leeresztette a Nyikolev szobájában lévő kandalló hamujába, ahol másnap rá is akadtak.

A lelet következtében Dimitrij Nyikolevet újból kihallgatták; de Kerstorf bíró, aki lelkében meg volt győződve a tanár ártatlanságáról, nem rendelte el Nyikolev letartóztatását.

Kroff egyre nyugtalanabb lett. Nyikolev védelmezői őt vádolták Poch meggyilkolásával, s azt hangoztatták, hogy ő volt az, aki a gyanú elterelése végett Nyikolev szobájába csempészte a piszkavasat s a hamuba rejtette a bankjegy darabkát, amely első ízben elkerülte a nyomozók figyelmét.

Kroff most már csak azt remélte, hogy a lopott bankjegyek révén fog megmenekülni. Vlagyimir Janov azonban nem nyúlt még a bankjegyekhez.

Kroff végül megtudta, le fogják tartóztatni és tudta, hogy ha letartóztatják, elveszett. Ó! Ha tudta volna május 14-ikén, hogy a rablott bankjegyek már Frank Johausen birtokában vannak, s hogy Dimitrij Nyikolev bűnössége kétségtelenné vált, dehogy fogamzott volna meg agyában az az ördögi gondolat, hogy az első bűnt egy második gáztettel leplezze.

Csakhogy nem tudta, vagy inkább csak a második büntett elkövetése után tudta meg. Szabad volt még, szabadon bemehetett Rigába, ahová többször megidézte őt a vizsgálóbíró. Bement aznap a városba, s besötétedvén, ott ólálkodott a tanár háza körül. Meg akarta ölni Nyikolevet, hogy azt a látszatot keltse, hogy Nyikolev öngyilkos lett...

A körülmények kedveztek tervének. Láttá, hogy Nyikolev kilép a házból, s mint az örült elrohan fia és leánya elől, a Vlagyimirral lejátszódott szörnyű jelenet után. Kroff követte a tanárt a szabadba, s az elhagyott országúton szívenszúrta ugyanazzal a késsel, amellyel Pocht megölte. A kést otthagya a holttest mellett.

Ki hitte volna akkor, hogy Nyikolev, akit a lopott bankjegyek végképp lebukttak, nem öngyilkosságot követett el? Ki kételkedett volna akkor, hogy nem ő volt Poch gyilkosa?...

Senki. S ez az új büntény végleg elhárította a gyanút az igazi bűnösről.

A vizsgálat véget ért, s Kroff, tisztán minden gyanútól, noha talán lelkipurdalását nem tudta legyőzni, nyugodtan élvezhette a kettős gyilkosság gyümölcsét.

A bankjegyeket, amelyekkel Poch bankjegyeit elcserélte, kockázat nélkül használhatta.

De nem sokáig tartott az élvezet. Szélütés érte, s közeledő halálát érezvén, tollba mondotta gyónását a pópának, akit arra kért, hogy hozza nyilvánosságra a történeteket, s ugyanakkor átadta neki csaknem hiánytalanul azt a letétet is, amely jog szerint Vlagyimir Janov tulajdona volt.

Dimitrij Nyikolev emléke teljesen szeplőtlenül ragyogott. De milyen fájdalom sújtotta gyermekeit és barátait, most, mikor a nemes férfi a sírban pihent!...

Így végződött az az izgalmas dráma, amelynek emlékét örökre őrzi a balti tartományok igazságszolgáltatásának krónikája.

-&-